

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ**

Кафедра клінічної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

Психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь

Виконала:

студентка 2-го курсу групи ПМ - 205
спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійна програма Клінічна
психологія

Тимошенко Марина Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:

Д.ПСИХОЛ.Н., С.Н.С.

(наукова ступінь, вчене звання)

Лисенко Ірина Павлівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Робота рекомендована до захисту
рішенням кафедри клінічної психології

Протокол № ____ від «____» червня 2022р.

Зав. кафедри _____ д.психол.н.,с.н.с. Лисенко Ірина Павлівна
підпис (наукова ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОК, СХИЛЬНИХ ДО СПІВЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ	8
1.1 Історико-культурне середовище, соціальні та внутрішньосімейні чинники формування особистості, схильної до співзалежної поведінки.....	8
1.2 Різноманіття підходів до поняття емоційної співзалежності.....	17
1.3. Особистісні особливості осіб, схильних до залежної поведінки.....	28
1.4 Різноманіття підходів до поняття захисного механізму та його видів.....	33
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАНИХ МЕТОДИК ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	46
2.1. Загальний огляд обраних методик та результати перевірки їх психометричних якостей.....	46
2.2. Організація та проведення емпіричного дослідження «Психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь».....	51
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ЕМОЦІЙНОЇ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ У ЖІНОК РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ	58
3.1. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів.....	58
3.2. Практичні рекомендації психотерапевтам при роботі з жінками, схильними до співзалежності.....	78
Висновки до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена декількома факторами. По перше, співзалежні відносини ускладнюють нормальне, повноцінне життя людини, позбавляючи її можливості відчувати задоволення у відносинах з іншими людьми та у коханні, реалізовувати свій потенціал та досягати кар'єрних висот.

По друге, схильність до співзалежних відносин є фактором ризику розвитку більш важких форм залежності, таких як алкоголізм, наркоманія, токсикоманія тощо. Саме поняття «співзалежність» дуже споріднене з поняттям «залежність», проте між ними є певна різниця. Співзалежність передбачає взаємну залежність двох людей один від одного. Сам термін «співзалежність» походить від 2-х слів –спільний і залежність, тобто спільна залежність один від одного.

Хоча тему співзалежності вже досліджували як закордонні науковці (Уайнхолд Б., Стентон П., Бродські А., Віткєвіц К., Карлсон Р, Бейкер Р., Шленкер Б., Бріт Т., Спрінгер К. та інші) так і вітчизняні (Калашнова Е., Емельянова Е., Чорнобровкіна Т., Артемцева Н., Гусєв І., Зайцев С., Москаленко В., ті інші), тим не менше, феномен емоційної залежності (співзалежності) недостатньо досліджений у контексті впливу особливостей історичного та культурного середовища, виховання на його формування та закріплення, а також у контексті віку.

Хоч явище співзалежності існує давно і є досить поширеним, цілісного уявлення про дану проблему немає. В нашій країні психологічний досвід роботи з даною категорією людей незначний.

Це пов'язано з тим, що часто поняття «співзалежність» та «залежність» підміняють один одного. З поля зору зникають умови (соціальні та внутрішньосімейні), що сприяють виникненню співзалежних відносин. Більш глибокий розбір цієї проблеми дозволить зробити психологічну допомогу співзалежним жінкам більш цільовою.

Саме тому обрана нами проблематика дослідження є вкрай актуальною на даний час, адже в даній роботі ми дослідимо та систематизуємо вже наявні знання про співзалежність у жінок, спробуємо проаналізувати особистісні особливості жінок, схильних до емоційної залежності, психологічні чинники схильних до емоційної співзалежності жінок та їх приналежність до певного покоління чи вікової категорії.

Об'єктом дослідження є емоційна співзалежність.

Предметом дослідження є психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь.

Мета дослідження полягає у дослідженні психологічних чинників, які впливають на наявність схильності до емоційної співзалежності жінок різних поколінь та знаходження імовірних спільних рис та відмінностей у жінок різного віку.

Для досягнення поставленої мети та перевірки висунутих гіпотез було сформовано наступні **завдання дослідження**:

-розглянути теоретичні аспекти історико-культурних, соціальних та внутрішньосімейних передумов формування співзалежної особистості, поняття емоційної співзалежності, особистісних особливостей жінок, схильних до емоційної співзалежності та різноманіття підходів до поняття захисних механізмів та їх видів;

-провести емпіричне дослідження жінок, схильних до співзалежної поведінки на предмет визначення їх особистісних особливостей та захисних механізмів;

-порівняти особистісні особливості та захисні механізми у жінок різного віку, схильних до співзалежної поведінки між собою;

- проаналізувати взаємозв'язок між схильністю до співзалежності та особистісними особливостями жінок у різному віці;

-побудувати типологічну модель жінок, схильних до співзалежної поведінки на основі факторного аналізу;

-надати рекомендації по особливостям терапевтичної роботи із жінками різного віку, схильними до співзалежності на основі отриманих результатів.

Методи дослідження: теоретичні; емпіричні: були використані такі **методики:** «Тест на співзалежність» Спанн-Фішер в адаптації В.Д. Москаленко, «Біографічний опитувальник ВІV», Ботшер, Ягер, Лішер в адаптації В. А. Чікера, «Тест профілю відносин», Роберта Борнстейна в адаптації О. П. Макушина, «Методика вимірювання психологічного захисту» авторів Є. Р. Пілюгіної, Р. Ф. Сулейманова; статистичні: статистична програма для аналізу даних Jamovi.

Характеристика вибірки: досліджувану групу склали 178 осіб жіночої статі. До участі у опитуванні були запрошені жінки різного віку, зокрема студентки КІСПП, користувачі соціальної мережі Facebook, підписники групи «ФемінізмЮА» та «Фемінізм у деталях». Серед опитуваних жінок 82 жінки мають вік від 25 до 35, 56 жінок мають вік 35-45 років, 17 жінок мають вік 45 років і вище, 23 жінки мають вік до 25 років.

Серед опитуваних 88,8% мають вищу освіту, 4,5 % мають середню спеціальну освіту, 6,7 % мають вчену ступінь.

Говорячи про сімейний стан, 42,7% респондентів заміжні, 20,2% - незаміжні і не перебувають у стосунках, 26,4 %- перебувають у стосунках, 10,7% - розлучені.

Також 53,4% респондентів мають дітей, 46,6 % - не мають дітей.

По типу зайнятості: 55,1% працюють, 25,8% навчаються і працюють, 9,6% домогосподарки.

По фінансовому становищу: 68% забезпечують себе самостійно, 21,9% - чоловік утримує фінансово, 10,1%- допомагають батьки.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що в даній роботі глибоко проаналізовані передумови (історико-культурні, соціальні, внутрішньосімейні) розвитку емоційної співзалежності у жінок, відмінність співзалежності від залежності, особистісні особливості жінок схильних до емоційної залежності, їх приналежність до певного покоління чи вікової категорії та їх захисні механізми психіки.

Практична значущість роботи полягає у тому, що отримані в даній роботі результати можна буде використовувати майбутнім психологам та психотерапевтам для проведення більш змістовних і ефективних консультацій та терапевтичних сесій з жінками, схильними до співзалежної поведінки, опираючись, у тому числі, на вікові особливості прояву саівзалежності у жінок.

Структура роботи: зумовлена її метою, завданнями та логікою дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дипломної роботи становить 99 сторінок, список використаних джерел охоплює 32 найменування.

У вступі висвітлено авторське бачення актуальності теми і сучасного стану її вивчення; зазначено зв'язок роботи з наявними теоретичними роботами по темі; визначено мету та задачі дослідження, його об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретичне та практичне значення.

У першому розділі «Психологічні особливості жінок, схильних до співзалежної поведінки та передумови формування співзалежності» розглянуто соціальні та внутрішньосімейні чинники формування особистості, схильної до співзалежної поведінки, різноманіття підходів до поняття емоційної співзалежності, особистісні особливості осіб, схильних до залежної поведінки та різноманіття підходів до поняття захисного механізму та його видів.

У другому розділі «Методичне обґрунтування використаних методик емпіричного дослідження», що містить два підрозділи, проведено загальний

огляд обраних методик, представлено результати перевірки їх психометричних якостей та надано опис організації та процесу проведення емпіричного дослідження.

У третьому розділі «Емпіричне дослідження психологічних чинників емоційної співзалежності у жінок різних поколінь» у підпункті 3.1. проведено аналіз та надано інтерпретацію отриманих результатів

У підпункті 3.2. надано практичні рекомендації психотерапевтам та психологам при роботі з жінками, схильними до співзалежності.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОК, СХИЛЬНИХ ДО СПІВЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ

1.1. Історико-культурне середовище, соціальні та внутрішньосімейні чинники формування особистості, схильної до співзалежної поведінки

Вислів «Всі ми родом із дитинства» має важливий сенс для психологічної науки, хоч і інтерпретується у різних підходах по-своєму. Твердження про взаємозв'язок переживань дитини з поведінкою дорослої людини займає значне місце в сучасній психології. Обґрунтуванню даного зв'язку присвячені психоаналіз З. Фрейда, культурно-історична теорія Л. С. Виготського, теорія прихильності Дж. Боулбі та М. Ейнсворт, епігенетична концепція Е. Еріксона, транзактний аналіз Е. Берна, особистісно-центрована терапія К. Роджерса, теорія соціального навчання А. Бандури, теорія сімейних систем М. Боуена та багато інших. Всі вони розглядають дитинство як фундамент особистісного розвитку, але пропонують власні погляди на його природу, механізми та можливі викривлення.

Ми припускаємо, що більша кількість теорій дає більше інструментів у роботі для психолога і тим ширше і всеохоплююче його сприйняття реальності.

Серед теорій розвитку окремо ми хотіли б виділити роботу Еріка Еріксона, а саме Теорію психосоціального розвитку.

Ерік Еріксон, розвиваючи і доповнюючи теорію Зігмунда Фрейда в своїй епігенетичній теорії по-новому розкрив взаємозв'язок між «Я» (Его) та суспільством. Вчений вирізняв вісім стадій психосоціального розвитку. Кожна з цих стадій має власні задачі, а також може проходити сприятливо або несприятливо для майбутнього розвитку особистості.

Вікова періодизація даних етапів виглядає таким чином:

- Немовля (від народження до 1 року)
- Раннє дитинство (1-3 років)
- Ігровий вік, дошкільний (4-6 - 7 років)
- Шкільний вік (7-8 - 12 років)
- Юність (13-19 років)
- Молодість (від 19 до 35-39 років)
- Зрілість (від 35-39 до 60 років)
- Старість (від 60 років)

Кожна стадія закінчується кризою і від того, на скільки ефективно людина її долає, залежить якість переходу на нову стадію розвитку [24].

На першому етапі, який відповідає етапу немовляти, виникає довіра чи недовіра до світу.

Другий етап - раннє дитинство, відповідає за формування автономії і незалежності.

Третій етап відповідає за формування ініціативності або ж провини.

На четвертому етапі формується працелюбність, або ж відчуження особистої неповноцінності у випадку негативного проходження.

На п'ятому етапі утворюється его ідентичність. На цьому етапі посилюються всі критичні моменти попередніх періодів. Якщо на ранніх етапах у дитини сформувалися здатність до автономії, прояву ініціативи, довіра до світу, впевненість у своїй повноцінності та розуміння своєї значущості, то особистість успішно утворює цілісну его-ідентичність. В протилежному випадку здійснюється дифузія ідентичності.

Наступній стадії молодості характерно встановлення дружніх відносин з іншими, пошук кохання і майбутнього супутника, прояв почуття близькості до людей, задоволення особистим життям, реалізація свого потенціалу в роботі замість почуття відчуженості, самотності[24].

Етап зрілості вчений визнавав найважливішим в житті індивідууму. За нормальним ланцюгом розвитку особистість характеризується високою продуктивністю праці та турботою про нащадків.

На стадії старості проходить інтеграція результатів всіх попередніх етапів. При позитивному розвитку подій та вирішенні конфліктів минулих фаз формується цілісність особистості, здобувається мудрість.

Якщо ж конфлікти попередніх фаз так і не пройдено, це може викликати відчай у особистості[24].

Як можна спостерігати, дитинство відіграє значущу роль у теорії Еріксона. Не дивлячись на це індивід таки має можливість вирішити не пройдени конфлікти з минулих етапів у будь-якому віці, доклавши відповідні зусилля.

Повертаючись до теми співзалежності, більшість вчених сходяться на тому, що основою утворення співзалежності у жінок є дитинство у дисфункціональних сім'ях.

І, хоча темі дисфункціональних сімей присвячено багато наукових праць, питання виховання дітей та подальшого формування у них схильності до співзалежності в розрізі теорії поколінь є недослідженим.

На нашу думку, окрім психологічних особливостей кожної окремої людини у сім'ї та найближчого оточення, на формування психологічного портрету дитини та на її схильність до співзалежності також впливає соціокультурна обстановка в країні та у світі в цілому.

Дослідженням процесу зміни поколінь і їх проявів, спільних рис займалися сотні відомих дослідників різних епох, починаючи з Арістотеля, Платона, Е. Дюркгейма, Ж. Бодена, К. Маркса, М. Вебера, Д. Віко, Ф. Енгельса, Г. В. Ф. Гегеля, Ж. Дромеля, Т. Парсонса, В. Дільтея, О. Конта, З. Фрейда, Дж. Мілля, Ш. Монтеск'є, С. Соловйова, Г. Спенсера та ін. Усі ці вчені трактували поняття «покоління» по різному, у рамках різних підходів до розуміння поняття соціального явища, проте кожен дослідник відзначав зв'язок між змінами

поколінь та економічними циклами, вважаючи що економічні зміни у суспільстві або є передумовою або ж наслідком зміни власне поколінь [22].

Теперішня теорія поколінь започаткувалася на початку 90-х років ХХ століття. У 1991 році Н. Хоув, фахівець в галузі демографії та економіст, також як і В. Штраус, драматург та історик, у один і той самий час та незалежно один від одного, досліджуючи феномен «конфлікту поколінь», дійшли до висновків, що конфлікти поколінь спричинені не різницею у віці, а різницею власне цінностей [23].

Вони обоє визначили періоди, протягом яких переважаюча більшість людей, незалежно від різниці у віці, є носіями дуже подібних цінностей, котрі сформувалися під впливом політичних, суспільних, соціальних, економічних та технологічних подій у навколишньому середовищі середовищі. У межах даної теорії під поколінням розглядається певна категорія людей, народжених у конкретний історичний період. Вони є носіями подібних цінностей, що сформувалися під впливом культурних, економічних, соціальних та політичних подій у країні чи регіоні та технічного прогресу, які притаманний тому часу [23].

Базою для формування даної теорії поколінь були цінності, що притаманні представникам кожного відповідного історичного періоду [23]. Кожне покоління має певні дистинктивні ознаки, які базуються на різноманітні цінностей кожного покоління, що дають вектор подальшій поведінці представників даного покоління. У сучасному суспільстві України активно функціонують одночасно цілих п'ять поколінь.

1) Мовчазне покоління (роки народження 1925-1945). В Україні їх цінності формувалися до 1953 року (смерть Сталіна).

В результаті сталінських репресій, українці мовчазного покоління мають невисоку довіру до уряду та правопорядку. А в результаті індустріалізації, голодомору та післявоєнної розрухи – не мають впевненості у стабільності.

2) Покоління бeбi-бумерiв (1946-1964) назване в честь буму народжуваностi, який спостерiгався в пiслявоєннi часи. В Україні цiнностi цього поколiння формувалися до 1973 року. Радянська «вiдлига», пiдкорення космосу, свiтова супердержава СРСР, «холодна вiйна», першi пластичнi операцiї, створення протизаплiдних таблеток, єдинi стандарти навчання в школах i гарантованiсть медичного обслуговування– це все подiї, що сформували цiнностi цього поколiння. В наслiдок цього з'явилося поколiння, яке має психологiю переможцiв. Цiнностi, що притаманнi поколiнню бeбi-бумерiв це –позитивний погляд на свiт, прагнення до особистiсного зростання та винагороди, водночас сильний командний дух та культ молодостi. Цьому поколiнню притаманно дивитися на подiї в довгостроковiй перспективi. Бeбi-бумери нацiленi на довгостроковi стратегiї, так як бажають жити довго i активно. Їм властиво будувати плани i бачити ситуацiю в довгiй перспективi, тобто стратегiчно. Бeбi-бумери– поколiння, що «живе, щоб працювати» - вони багато працюють та затримуються на роботi, а надзвичайною цiннiстю для них являється кар'єрний успiх. Також вони вiддають перевагу видимим символам: нагородам, сертифiкатам, трофеям, почесним значкам.

3) Покоління X (роки народження 1964-1985 в Україні). В Україні цiнностi поколiння X формувалися до 1993 року, внаслiдок продовження "холодної вiйни" та перебудови у країнi, тотального дефiциту, незалежностi країнi, появи СНiД, наркотикiв, вiйни в Афганiстанi. Але головна подiя, що сформувала це поколiння в Україні,-це Чорнобиль. В готовностi до змiн, можливостi обирати, всеохоплюючiй iнформованостi, технiчнiй грамотностi, егоцентризму, бажаннi вчитися все життя, нешаблонностi поглядiв, прагненнi до нових вражень та емоцiй, практичностi, опорi на себе та рiвностi жiнок та чоловiкiв – проявляються цiнностi цього поколiння. Неоцiнено важливу роль в життi поколiння X вiдiграє стабiльнiсть, впевненiсть у власному майбутньому та соцiальнi гарантiї, забезпеченi державою.

4) Покоління "Y" (роки народження – 1983-2003). Цінності покоління Y формуються і дотепер. Розвиток атипової пневмонії та її ризику, розпад Радянського союзу, масові теракти та військові конфлікти у світі, стрімкий розвиток цифрових технологій – це події, що сформували цінності покоління Y. Мобільні телефони, ноутбуки та інтернет – їх буденна реальність. Цінності, що притаманні цьому поколінню: громадянський обов'язок, мораль та відповідальність, які при цьому поєднуються з їх наївністю та вміння підкорятися старшим по віку чи званню. Термінова нагорода них стає на перше місце. Покоління Y частіше за інших захищають свої думки та погляди, а також власну гідність. За рахунок того, що представники покоління Y для покоління Y росли в часи комп'ютерів, інтернету та цифрової революції, що все більше набирала обертів, - їх технограмотність на відчутно вищому рівні, аніж у минулих поколінь. В цілому люди покоління Y без проблем пристосовуються до змін та цілеспрямовані на миттєвий результат (вони не готові братися за справу, де потрібно довго очікувати на винагороду). Світові компанії та бренди для цього покоління важливі меншою мірою, аніж речі, що репрезентують ідеали, особистість та своєрідність покоління Y. Для них індивідуальність являється невід'ємною частиною звичайного життя, передусім враховуючи неймовірно різноманітний вибір, що їх оточує. Також грає роль, що за індивідуальність не потрібно боротися та ризикувати. Незважаючи на те, що вони талановиті, для Y постає вагоме запитання їхньої відповідальності за компанію, за регіон, у якому вони народились чи проживають та відповідальності за свою країну, тобто для них грають велику роль також морально-етичні цінності.

5) Покоління Z (народжені після після 2006 року в Україні). Цінностям покоління Z ще тільки потрібно утворитися та розвиватися. Проте саме проведення антитерористичної операції являється однією з вирішальних подій, що мають вплив конкретно на українське покоління Z.

Покоління "Z" народжується вже з інтернетом в руках, буквально з перших днів життя їх повсюди оточують технології. Для них так звані «технології майбутнього» чи як їх ще називають «нові технології» є вже невід'ємною реальністю. В першу чергу саме це розрізняє покоління Z та Y. Адже дитинство покоління Y проходило до стрімкого технологічного буму. Два перших місця серед п'ятірки цінностей цього покоління займають сім'я та дружба, а також до неї входять любов, кар'єра і гроші. Покоління Z є першим поколінням, що цілком і повністю було народжене в пору масштабної глобалізації. Незважаючи на це, велика частина даного покоління виступає проти домінування технологій у житті та хочуть прожити "справжнє" життя, яке знаходиться поза екраном телефону.

Основні характеристики цих поколінь в Україні проаналізовані та представлені у таблиці (Додаток А).

Говорячи про історико-культурне середовище, у якому формувалась жінка, особливу увагу слід приділити положенню жінки у післявоєнні часи.

Так як держава мала потребу у жіночій праці, реалізація положень про рівність статей відбувалася на рівні державного регулювання. Як наслідок такої політики- вживалися різноманітні заходи для широкомасштабного залучення жінок до суспільної, політичної та виробничої діяльності. Це досягалось шляхом забезпечення рівномірного представлення чоловіків та жінок у державних структурах, створенню необхідних умов для їх активної участі у громадських організаціях, наданні права на освіту жінкам нарівні з чоловіками і забезпечення їх доступом до ринку праці.

Жінок активно залучали до виробничого, політичного, суспільного життя. Соціальні гарантії також поширювались рівноцінно як на чоловіків, так і на жінок, зокрема таких як покращення умов для життя, умов праці робітників, охорона праці на виробництві тощо. В той же час вирішення питань щодо покращення обставин у приватному житті повністю залишалися

поза увагою держави.

Де факто офіційна ідеологія рівноправності приховувала та ігнорувала існуючу дискримінацію жінок у всіх сферах життя та патріархальне сприйняття жінок у їх другорядній ролі, основним завданням та призначенням яких було сімейне життя та благоустрій сімейного кола. За роки війни жінки стали незамінною робочою силою, проте при цьому державна політика продовжувала використовувати їх репродуктивну функцію, адже через демографічну кризу було вкрай важливо реалізувати приріст населення, що відобразилось у тодішній політиці.

Фактично в обмін на визнання свободи і рівності жінки держава покладала на неї тягар одразу кількох ролей: трудівниці, котра мала вагоме значення для розвитку промисловості; матері, котра обов'язково має народити та виховати дітей, інакше вона не буде сприйматись «нормальною» жінкою; головної виховательки своїх дітей; берегині радянської сім'ї, яка окрім усього іншого несла відповідальність за затишок і мир у сім'ї, чистоту, харчування; вірної дружини, яка готова підтримати свого чоловіка, поки він тяжко працює та вирішити усі буденні клопотання. До жінки-матері ставилися дедалі зростаючі, місцями нездійсненні вимоги по вихованню підростаючого покоління: державі необхідні були працюючі, податливі, готові слухати накази та не дорікати особи, котрі незацікавлені в особистому матеріальному збагаченні, люди для поповнення збройних сил, а також люди, котрі здатні забезпечити подальше демографічне зростання населення країни. Сім'я мала сприяти вихованню зразкової одиниці радянського суспільства з високими «моральними» якостями, такими як повага до комуністичної ідеології, повага до соціалізму, дисциплінованість, чесність перед партією, хоробрість та готовність покласти життя за Батьківщину[25].

Досліджуючи питання становища жінки у радянському союзі можна відмітити існування так званого гендерного контракту між нею і владою.

Згідно до цього контракту жінка де юре має з чоловіком рівні права, отримує освіту, може працювати на будь-якій посаді, проте при цьому не має страждати сім'я, адже це залишається її основним обов'язком. Держава не бажала приймати будь-якої участі у регуляції запитань приватного життя, залишаючи всі ці обов'язки на жінку, де вона могла розраховувати тільки на власні сили.

Навіть у період «хрущовської відлиги», яка принесла багато позитивних змін у багатьох сферах громадянського та політичного життя держави, в різних соціальних сферах, приватне життя жінки продовжувало залишатися у вкрай не вигідному становищі. Зміни були вкрай незначними і стосувались незначного пом'якшення контролю за їх репродуктивними функціями. Зокрема, у 1955 році відмінили криміналізацію абортів, що повернуло жінкам змогу контролю власне тіло. Проте дані зміни не підкріпилися сексуальним просвітництвом, доступністю надійних контрацептивів, і аборт лишався основним способом контролю репродукції для жінки. Лише через 10 років сталися помітні покращення у становищі жінки, які були закріплені законодавчо. Зокрема, у 1965 році було полегшено процедуру розлучення. У 1967 році було закріплено право на отримання жінками фіксованої долі аліментів — 25% від заробітної плати колишнього партнера, а у 1968 році було введено оплачувані відпустки по вагітності і пологам, гарантії надання допомоги на дітей одиноким матерям і розлученим жінкам [25].

Тож, особливості радянської післявоєнної політики мали значний вплив на становище жінки у суспільстві та на очікування від неї.

Подібний патріархальний образ жінки у суспільстві та завищені очікування від останньої не могли не вплинути на її відчуття самоідентичності та власної цінності.

Слід також відмітити, що виховання жінок в СРСР відзначалось чіткими статево-рольовими моделями. Тобто, дівчинці з дитинства прививалися

«правильні» жіночі риси, такі як терплячість, неконфліктність, турботливість, скромність. Відповідно до праць вчених, які досліджували питання співзалежності, саме ці риси часто зустрічаються у співзалежних жінок.

1.2 Різноманіття підходів до поняття емоційної співзалежності

Термін «співзалежність» вперше почав використовуватись у зв'язку з алкоголізмом і приписувався жінкам, які перебувають у родинних зв'язках з алкоголіком (дружина, мати, сестра, наречена тощо) [1].

Надалі значення даного терміну розширилося, він став використовуватися для опису відносин у сім'ях з різними (не тільки алкогольними) формами патологічної поведінки. Під співзалежними відносинами ми розуміємо відносини двох людей, які характеризуються надмірною емоційною залежністю, займають вкрай велике місце в житті, витісняючи та знецінюючи все інше, і при цьому не приносять задоволення.

Співзалежна – це людина емоційно залежна від настрою та поведінки іншої людини, повністю зосереджена на особистості цієї іншої, а не на самій собі і намагається контролювати дії іншого в надії, що ця інша людина поводитиметься саме так, як хотіла б співзалежна. Співзалежними можуть бути чоловік і дружина, мати та дочка, мати та син, лікар і пацієнт, психотерапевт та клієнт тощо[2].

У відповідній літературі на дану тему поряд із терміном «співзалежність» можна зустріти поняття емоційна залежність, синдром Мерилін Монро (за аналогією з відомою акторкою, яка, незважаючи на свій успіх, сексуальність, вважала себе недолугою, некрасивою, обирала собі у партнери проблемних чоловіків і була нещасна у особистому житті), любовна залежність [3, 4].

По механізму дії співзалежність нічим не відрізняється від залежності. Однак розпізнати її досить тяжко, адже в даному випадку йдеться про

пристрасть не до речовини, а до людини і відносин з нею. Цьому можуть заважати спотворені уявлення про сутність відносин, про роль жінки в них, про те, як виглядає справжнє кохання. Так, наприклад, страждання вважають ознакою істинного кохання, а відмова жінки залишитися з чоловіком, якщо у нього є проблеми, вважається проявом егоїзму.

У музиці, художніх творах достатньо прикладів, що уособлюють любов і страждання, при цьому страждання іноді є необхідним етапом для щасливого хепі-енду. І якщо у мистецтві він ще можливий, то в реальному житті зустрічається рідко. У будь-якому випадку ці факти ускладнює своєчасне звернення по допомогу.

Аналіз літератури з цієї проблематики [2, 3, 4] дозволив виділити такі основні ознаки співзалежних відносин: 1. нездатність такого роду відносин задовольнити актуальні потреби людини, у деяких випадках вони можуть бути навіть шкідливими (при цьому людина не намагається їх припинити); 2. нездатність співзалежного визначати свої потреби та психологічні межі у відносинах (власні потреби можуть приписуватися іншим і водночас чужі потреби можуть підміняти свої власні); 3. нездатність співзалежного переносити невизначеність у відносинах, і, як наслідок, схильність до сильних нападів тривоги, паніки, депресії при думках про можливе припинення відносин чи загрозу їхнього розпаду; 4. нездатність співзалежного до адекватної самооцінки (самооцінка залежить від зовнішніх оцінок); 5. нездатність і небажання співзалежного бачити реальні факти, що стосуються тих відносин, до яких він включений, і нездатність вибудовувати щирі близькі відносини з іншими людьми (відносини будуються на постійному контролі іншої людини); 6. нездатність диференціювати свій і чужий внесок у розвиток відносин, готовність завжди брати на себе більшу частину відповідальності та провини; 7. нездатність співзалежного вибирати необхідні для себе умови існування і

готовність жити у нестерпних умовах, з надією, що це помічено і високо оцінено (їм хочеться стати незамінними).

Феномен співзалежних відносин більшою мірою атрибутується жінкам. Пояснення цьому факту можна знайти в антропогенезі та в онтогенезі жінки. В історичному контексті роль жінки завжди мала певний відбиток залежності. Так, наприклад, існує розподіл чоловічих та жіночих обов'язків, чоловічих та жіночих сфер життєдіяльності.

Жінки у всі часи традиційно були орієнтовані на створення тривалих відносин, народження та виховання дітей, тоді як чоловікам суспільство приписувало «підкорення» соціуму, побудову кар'єри, заняття спортом тощо. Жінки вважаються більш пристосованими до емоційних відносин, краще в них розбираються, здебільшого саме жінки більше підтримують дітей та займаються їх вихованням.

Тож не дивно, що саме в особистих стосунках (з чоловіком, з дитиною) жінка схильна потрапляти у співзалежні відносини. Чоловіки ж, переслідуючи зовнішні цілі, можуть практикувати надмірну одержимість роботою, спортивними досягненнями, хобі. І в цьому випадку йдеться вже про залежність, наприклад, трудоголізм. Проте ряд авторів (П. Стентон, Р. Норвуд) стверджують, що співзалежність однаково властива як чоловікам, так і жінкам [3].

Представники психодинамічного напрямку пояснюють схильність до співзалежних відносин у жінок відсутністю в жіночому онтогенезі важливого етапу – так званого "досвіду дрейфу". У житті маленького хлопчика у віці трьох-чотирьох років настає такий період, коли він несвідомо розриває емоційний зв'язок з матір'ю, починає грати на дальшій відстані від неї, перестає шукати її ласки, а пізніше до цього додається досвід вступу в чоловічу субкультуру.

При цьому хлопчика все одно вдома люблять, і цей розрив з першою коханою жінкою - матір'ю відбувається в підтримуючих психологічних умовах, і чоловік як наче набуває імунітету до всіх подальших розлук з жінками. Дівчинка ж, яка не пережила такого «досвіду розриву», з віком стає емоційно більш беззахиснішою. В рамках цього підходу співзалежність ідентифікується як психологічний розлад, причиною виникнення якого є незавершеність однієї з найважливіших стадій розвитку в ранньому дитинстві – стадії встановлення психологічної автономії.

Відомий американський соціолог і психолог П. Стентон [4] висловлює ідею про важливість установок та переконань, що передаються дітям у сім'ї. За його багаторічними спостереженнями, діти, які виростають без відчуття впевненості у собі та самостійності, завжди схильні до залежності в тій чи іншій формі. Появу залежно автор пов'язує з епохою індустріалізації та звуженням сім'ї до одного-двох поколінь. Він відзначає зростання тривожності і не довіри до інших у індустріальну епоху. У колишню епоху, коли контакт з повсякденним життям був більш реальний (люди самі орали, сіяли, ремонтували машини, готували їжу тат. п.), світ здавався більш підвладним, контрольованим, більш зрозумілим.

Люди більше розуміли, як один продукт перетворюється на інший, що з ним відбувається в процесі різного роду махінацій, наскільки він шкідливий чи корисний. При переході до індустріальної епохи втрачається внутрішня впевненість людини в самому собі, він сильніше починає відчувати своє базове безсилля і втрачає відчуття власної реальності (про це пишуть і багато сучасних психотерапевтів). Людина більше турбується, і ця тривога природним чином передається від батьків до дітей. Як правило, у таких тривожних сім'ях дітям передається ідея про те, що набуті почуття впевненості та безпеки можна у шлюбі. Такі люди одружуються, не досягаючи повного розвитку свого «єго», і,

як наслідок, у шлюбі починають чіплятися за партнера, сповнюючи дефіцит свого «я».

П. Стентон наголошує на ролі розширеної сім'ї у формуванні дитини. Розширене сімейство, на думку автора, дозволяє дитині вибудувати більш цілісну картину людської натури (спостерігаючи особливості, розбіжність великої кількості людей), дає більше можливостей для емоційної близькості та підтримки, і при цьому, велика кількість тих, "кому можна поплакатися" - не веде до формування залежності від однієї людини (як це відбувається у нуклеарній сім'ї).

У сучасному світі чоловік і дружина часто лишаються зовсім одні, чіпляючись один за одного і привносячи в шлюб і виховання дітей багато своїх невирішених емоційних проблем, або ж чіпляються за дитину, формуючи з нею співзалежність (не варто забувати, що традиційно розширена сім'я призводила до зниження напруги в шлюбі).

У дорослому віці співзалежність виступає спробою "зцілення". Вступаючи у співзалежні відносини, люди намагаються довести до кінця процес формування глибокої прихильності, якої було недостатньо в дитинстві. Травми, отримані на етапі співзалежності, виникають в результаті того, що дорослі поряд з дітьми не відреагували належним чином на потреби дітей, оскільки для маленьких дітей відсутність емоційної близькості викликає потрясіння і може викликати зміни в психіці на усе життя. В результаті виникає ряд зовні непомітних симптомів, незадоволені потреби в турботі, безумовній любові, безпеці, які проявлятимуться в подальшому житті таких людей [19]. В результаті незавершеного етапу формування прихильності зароджується патерн співзалежної поведінки. Такі люди надалі сильно прив'язуються до іншого, стають залежними від нього, втрачають своє Я. Роберт Сабі у своїй роботі "Співзалежність, невідкладна проблема" говорив, що співзалежність: "Емоційний, психологічний і поведінковий стан, що виникає в результаті того,

що людина тривалий час піддавалася дії гнітючих правил, - правил, які перешкоджали відкритому прояву почуттів, а так само відкритому обговоренню особистих і міжособистісних проблем" [20, 6 с.].

Термін «співзалежність» у своєму історичному розвитку пройшов досить складний етап формування. Навіть на сьогоднішній день єдиного тлумачення терміну співзалежності немає.

З погляду Т.Л. Чермака, співзалежність розуміється як розлад особистості, пов'язаний з первинним порушенням ідентичності. Особа співзалежного характеризується як схильна до контролю, не має особистісних кордонів [15].

Є.В. Ємельянова визначала співзалежність як емоційну залежність особистості від значущої їй іншої особистості [8].

Російська психологиня, Ірина Малкіна-Пих, розглядає феномен співзалежності як особистісну особливість людини занурюватись в управління життям іншої, втрачаючи здатність адекватно оцінювати та задовольняти власні потреби. На її думку, співзалежній особистості властива занижена самооцінка, потреба контролю над життєдіяльністю іншого, надмірне прагнення до турботи над ним, прояв негативних емоцій, а також заперечення відповідної ситуації [10].

Досліджуючи співзалежність як феномен, низка вчених довгі роки намагалися визначити детермінанти розвитку співзалежної поведінки. Як можливі причини вони розглядали: вік, стать, самооцінку, автономію, і навіть стилі сімейного виховання.

Залежність характеру дитини, її поведінки та світосприйняття від порядку народження у сім'ї встановив ще Альфред Адлер. Таке судження виникло після низки його досліджень, у яких він виявив, що єдина дитина у сім'ї живе в атмосфері гіперопіки.

Також дослідники порядку народження дітей у сім'ї виявили, що індивіди більше схожі не на членів своєї сім'ї, а на інших індивідів з таким же порядком

народження. Так, старші діти ростуть і розвиваються у всеосяжній турботі з боку родичів. При цьому від них чекають великих досягнень і успіхів. Єдині діти у сім'ї часто інтерпретують прояв постійної уваги батьків як прояв психологічного тиску. Будучи єдиною дитиною в сім'ї, вони формують з батьками міцніший зв'язок, ніж діти з великих сімей [6].

Окремою категорією осіб, схильних до співзалежної поведінки Олена Емельянова виділяє дітей, які виростили у сім'ях із співзалежними відносинами. Таким особам властива низька самооцінка, відсутність віри у себе, не здатність диференціювати свої почуття.

В результаті досліджень вчені дійшли висновків, що співзалежний тип особистості формується в дисфункціональному сімейному середовищі.

Валентина Москаленко визначала детермінанти походження співзалежності наслідком розвитку особистості в дисфункціональних сім'ях, яким властива хімічна залежність, жорстке поводження з членами сім'ї, а також у середовищі, яке забороняє вираження почуттів та емоцій [9].

Дисфункціональна сім'я є середовищем, в якому регулярно виникають конфліктні ситуації, емоційне зневажливе ставлення до дітей, а також мають місце моральні та фізичні насильницькі дії з боку окремих родичів, чия поведінка сприяє адаптації до таких дій. Створення та збереження подібних сімейних зв'язків є результатом співзалежності та залежностей дорослих [17].

Відсутність почуття безпеки ускладнює процес самоактуалізації. Індивід не здатний задовольняти свої потреби, тому що концентрує та спрямовує свої сили на адаптацію до ситуації, що склалася. З цього випливає, що адаптація дитини до дисфункціональної сімейної динаміки призводить до того, що він перестає бути визначальною силою у власному житті, не маючи можливості визначити свій життєвий шлях.

М. Кротерс та У.Л. Уоррен виявили, що найбільш сильними детермінантами розвитку співзалежності є стилі виховання, де батьки виявляють надмірний контроль та турботу [16].

У психології виділяється чотири основні стилі сімейного виховання:

1. Авторитарний стиль;
2. Ліберальний стиль;
3. Демократичний стиль;
4. Індиферентний стиль.

Авторитарний стиль виховання характеризується строгістю, вимогливістю та домінуванням. Рішення над життєдіяльністю дитини залишається за батьком. У вихованні застосовуються фізичні покарання, крики та заборони. Діти в таких сім'ях позбавлені батьківського піклування, співчуття та тепла. Для дорослого вихідця з авторитарної сім'ї характерна занижена самооцінка, невротизація, нездатність постояти за себе, або ж зворотна сторона - агресія та конфліктність.

Вседозволеність та відсутність дисципліни характерна для ліберального стилю виховання. Батьки потурають дитині у всьому, аби їхнє чадо було щасливим. Надмірна ласкавість, всепрощення та толерантність щодо нього сприяє формуванню егоїстичних характеристик характеру дитини.

При демократичному стилі виховання враховуються потреби і інтереси двох сторін. Батьками заохочується самостійність дитини, його ініціативність, участь в сімейних справах. При цьому батьки очікують від нього свідомої поведінки, проявляють твердість і вимагають дотримання дисципліни. Індиферентний стиль - характеризується байдужістю батька по відношенню до дитини. Вони не зацікавлені в задоволенні його потреб, в усебічному розвитку його особистості, уникають контакту з ним. Т.е. діти, у такому разі, надані самі собі. Цей стиль сімейного виховання найчастіше спостерігається в

неблагополучних сім'ях, де дорослі страждають від якого-небудь роду залежностей [12].

У своїй теорії сімейних систем Мюррей Боуен визначив сім'ю як емоційну систему, чії емоційні стимули передаються і сприймаються усіма членами. На основі його положень було визначено, що співзалежність є реакцією на стресове середовище, в якому розвивається індивід.

Боуен вводить поняття "Недиференційована сімейна его-маса", що характеризується злиттям почуттів і емоцій партнерів [11]. Дитина, яка не змогла сепаруватися від сімейної его-маси, залишається зливою зі своїми батьками. Вона не здатна сформувати цілісне "Я", а навпроти, розвиває співзалежні риси. Друге його відкриття пов'язане з емоційною напругою в сімейній системі. Коли в "злитій сім'ї" накопичується досить інтенсивна внутрішня і зовнішня напруга, відбувається залучення третього елемента до стосунків зливої пари, в цілях зниження рівня стресу. М. Боуен визначив, що в системі мати-батько-дитина, третя виступає нейтралізатором тривоги і напруги. Знаходячись в коаліції з батьком, дитина зростає, залучаючись до подібних, залежних стосунків [7]. Отже, теорія сімейних систем визначає співзалежність як наслідок порушених сімейних стосунків, впровадження в актуальні проблеми усіх членів сім'ї.

Сергій Зайцев говорить, що співзалежність - це "... любов! Тільки любов зі знаком мінус, сліпа материнська любов, наприклад. Така любов душить, не дає розвиватися особі, як об'єкту любові, так і тому, хто любить" [3]. Ознаками дисфункціональних сімей є:

- негнучкість ролей, функції ригідні;
- правила негуманні, їм неможливо слідувати;
- межі між членами сім'ї або відсутні, або ригідні;
- спілкування в сім'ї ускладнене, комунікації непрямі і приховані;
- почуття не цінуються і не виражаються;

- конфліктність у взаємовідносинах; заохочується або бунтарство, або залежність; індивіди нездатні вирішувати конфлікти;
- усі приховують секрети сім'ї і підтримують фасад псевдоблагополуччя;
- дорослі - хазяї дитини і лише вони визначають, що правильно, а що ні.

Основоположники психологічного еволюційного підходу Беррі і Дженель Уайнхолди [4] розглядають співзалежність як розлад, який виникає внаслідок незавершеності важливих стадій розвитку в ранньому дитинстві.

Головна стадія, яку часто називають психологічним народженням, має бути завершена приблизно до двох-трьох років. Проте у 98% населення вона не завершується вчасно. Оскільки свого часу батьки також не завершили цю стадію розвитку, вони не можуть допомогти своїм дітям, навіть навпаки, можуть підсвідомо чинити опір спробам своїх дітей пройти до кінця цю важливу стадію. Будь-яке завдання розвитку, яке не вдалося прожити у відповідному віці, залишається в якості "додаткового багажу" в подальші стадії розвитку. Якщо надто багато завдань залишаються невирішеними в необхідній послідовності, процес розвитку стає видозміненим і порушується. Незавершені стадії розвитку прагнуть до завершення, як тільки виникне така можливість. Будь-яка ситуація, що нагадує ситуацію, що відбувалася в житті людини раніше, і обумовлена незавершеною стадією розвитку, висуне цей незавершений процес на перший план.

У цьому підході співзалежність розглядається як самий перший етап процесу розвитку індивіда, що складається всього із чотирьох стадій. Даний процес необхідно завершити до дванадцяти років. В ідеалі завершення даного процесу відбуватися наступним чином:

1. Коли людина народжується, вона вже знаходиться на першій стадії - співзалежності. Природа забезпечила нам симбіотичні взаємовідносини між матір'ю і дитиною, який гарантує немовляті догляд, якого він потребує, шляхом рішення перших завдань – утворення зв'язку і налагодження довіри. Якщо щось

заважає процесу злиття з матір'ю, то дитина надалі може стати співзалежною і зазнавати труднощів з довірою. При сприятливих обставинах немовля майже з моменту народження пов'язане зі своїми батьками. Звуки їх голосів і обличчя, відчуття їх шкіри і запаху їх тіл, тримання на руках або годування є невинними сигналами для дитини, що вказують їй на те, що у цьому лякаючому, хаотичному і заплутаному світі існує певний порядок і постійність. Перша стадія триває від 6 до 9 місяців, тобто до тих пір, поки дитина не починає повзати і ставати на ноги.

2. Друга стадія цього процесу - контрзалежність. Впродовж цього періоду, пік якого доводиться на вік від 18 до 36 місяців, самим головним завданням для дитини у її розвитку є відділення. До даного періоду і у батьків, і у дитини проявляється сильна потреба стати незалежними людьми. У дитини яскраво виражений стимул до дослідження світу і відділення від інших, у той час як батьки мають бажання витратити більше часу на свої інтереси, такі як кар'єра і власні взаємовідносини.

3. Якщо друга фаза закінчується без відчутних ускладнень, то у віці до трьох років дитина готова перейти до третьої стадії - незалежності. Під час цієї стадії, яка триває приблизно до шести років, велику частину часу дитина здатна діяти самостійно, хоча вона все ще відчуває, сприймає і здійснює дії у взаємозв'язку зі своїми батьками.

4. По завершенню попередньої стадії дитина готова до переходу до наступної, четвертої стадії взаємовідносин з оточуючими - взаємозалежності. На даній останній стадії, яка припадає на період між 6 та 12 роками, міра близькості взаємовідносин між дитиною і іншими людьми постійно варіюється, дитина то прагне до більшої близькості, то раптом пробує віддалитися. Основне завдання цієї стадії - придбання здатності рухатися вперед і назад між злиттям і відділенням, не відчуваючи при цьому дискомфорту.

1.3 Особистісні особливості осіб, схильних до залежної поведінки

Відома психологиня, дослідниця феномену співзалежності, Ірина Малкіна-Пих виділила п'ять основних характерних особливостей, властивих співзалежній особі[10]:

1. Занижена самооцінка.

Чим міцніший зв'язок між партнерами, тим сильніше один впливає на думки, почуття та поведінку іншого, що веде до відсутності диференційованості самосприйняття.

2. Потреба контролю над життєдіяльністю іншого.

Співзалежні партнери – це контролюючі близькі. Почуття відповідальності за життя партнера мотивує все більше контролювати ситуації, що перешкоджають процесу самоактуалізації.

3. Надмірне прагнення до турботи.

Надмірна турбота, що веде до самопожертви, порушення кордонів, відсутності здатності відрізнити чужі потреби від своїх, які підживлюються страхом відторгнення.

4. Вияв негативних емоцій.

Співзалежність у цілому розглядається як психологічний стан, для якого характерна сильна тривожність з приводу всього. Страх забезпечує індивіду ригідність і посилює їх прагнення до контролю.

Крім страху співзалежні відчувають розпач, провину та сором.

5. Заперечення.

Співзалежним характерне використання всіх форм психологічного захисту, з несвідомим наміром ігнорувати всі проблеми.

Говорячи про особистісні якості людей, схильних до співзалежної поведінки, Олена Емельянова виділила п'ять психологічних портретів [8]:

1. З комплексом самознищення.

Людину з комплексом самознищення характеризує бажання бути непомітним та невидимість. Така людина не вважає себе гідним більшого, погоджується на будь-які умови. Внаслідок відсутності самостійності, дана особа нездатна приймати рішення у своєму житті без підказки ззовні. Однак, при всьому перерахованому вище, така людина стурбована тим, як виглядає в очах оточуючих. Розвиток комплексу пов'язується із завищеними вимогами з боку батьків, а також порівняння його з іншими дітьми.

2. З комплексом мучеництва.

Індивід, який страждає на комплекс мучеництва, впевнений у тому, що він завжди жертва обставин. Роль жертви виникає внаслідок того, що в дитинстві батьки дали дитині установку на те, що він повинен заслужити їхнє кохання. В якості партнера обирає собі першого, хто проявить почуття.

3. З садистськими нахилами.

Людина, якій властивий цей комплекс, характеризується прагненням абсолютної влади.

Її вона досягає трьома способами:

1. Набуття повної залежності партнера від себе;
2. Експлуатація партнера у своїх цілях;
3. Завдання страждань партнеру.

Особистість з садистськими нахилами характеризується прагненням до поневолення інших людей, фруструванні жертви та грі на її почуттях. Передумовами розвитку садистських нахилів виступають: почуття покинутості в ранньому віці, різного роду образи та покарання, емоційна нестійкість батьків.

4. З комплексом нарцисизму.

Нарциси формуються в сім'ї, для якої властива надмірна батьківська опіка з метою задоволення свого марнославства, при цьому з висуванням дитині завищених вимог та очікувань. У партнери нарцис вибирає собі людину, здатну

вирішити всі проблеми, а також очікує від неї відповідності завищеним очікуванням.

5. З ненаситною жагою до кохання.

Особи з таким комплексом залежать від прояву до них ніжних та теплих почуттів. Заради отримання кохання готові маніпулювати. Детермінантою розвитку комплексу є не пройдений процес емоційного відділення дитини від одного з батьків. Комплекс розвивається під дією наступних факторів:

1. У потребі батька/ матері утримувати дитину при собі.

2. У довготривалих відношеннях батьків, які характеризуються холодністю, навіть без демонстрації сварок та невдоволення.

3. У ситуації, коли дитина спочатку отримує досить багато кохання, а потім ситуація змінюється і дитині не приділяють належної уваги.

Якщо уважно подивитися на основні характеристики співзалежної особи, то можна виявити типову модель поведінки, більше характерну для дитини, ніж для дорослої людини[4].

Бери Уайдхолд та Джеймс Уайнхолд у своїй книзі: "Звільнення від співзалежності" говорять, що людина співзалежна, якщо [4]:

- шукає уваги і схвалення інших, щоб почувати себе добре;
- робить все, щоб догодити іншим, навіть коли їй цього не хочеться;
- вірить в те, що іншим видніше, ніж їй, що для неї краще;
- концентрує усю свою енергію на інших людях і їх щасті;
- намагається довести іншим, що вона досить хороша, щоб її любити;
- не вірить, що може сама піклуватися про себе;
- пхикає або дметься, щоб отримати те, що хоче;
- відчуває страх бути знехтуваним іншими;
- живе так, як ніби вона - жертва обставин;
- бажає більше подобатися іншим і хоче, щоб вони її більше любили;

- боїться виразити свої істинні почуття із страху бути знехтуваним;
- не довіряє собі і самостійно прийнятим рішенням;
- зазнає труднощі наодинці з собою;
- робить вигляд, що з нею нічого поганого не відбувається, навіть якщо це не так;
- бачить все або в чорному, або білому світлі;
- відчуває себе вимушеним працювати, їсти, пити навіть тоді, коли це їй не приносить ніякого задоволення;
- турбується, що її можуть кинути;
- відчуває себе так, ніби застряв у взаємовідносинах[4].

Говорячи про внутрішні передумови співзалежності в міжособистісних стосунках (особистісних якостях людей, схильних до співзалежних стосунків) можна виділити наступні:

- 1) Примітивні захисні механізми;
- 2) Низька самооцінка;
- 3) Бажання завжди усім подобається;
- 4) Вивчена безпорадність;
- 5) Зовнішній локус контролю;
- 6) невизначеність психологічних меж;
- 7) Інфантилізм;
- 8) недовіра до світу і людей [8].

Базові психологічні особливості співзалежних:

- 1) Порушення меж психологічної території.

Характеристики співзалежних стосунків не відносяться до поняття емоційної близькості, навпаки - це властивості відсутності близькості - нерозуміння того, що інша людина може мати свої бажання, цілі і звички, а також ігнорування своїх окремих від життя партнера потреб і цілей [18].

2) "Спустошене Я".

Дитина, яка розвивалася в дисфункціональній сім'ї, чий емоції і думки не приймалися, осуджувались батьками і/або значимими дорослими, не має можливості вільно формувати власне Я, воно зливається із заборонами і оцінкою Над-Я батьків. Співзалежний потребує Я іншої людини, він здатний відчувати себе тільки через призму значимого Іншого [18].

3) Підтвердження власної значущості.

Співзалежним характерна невизначеність, амбівалентність і нестійкість почуттів і емоцій, які вони відчувають через найсильніший внутрішній конфлікт між потребою в любові і ірраціональною думкою, що вони її не гідні. Це породжує усі нові і нові підозри і конфлікти в стосунках, що тільки посилює внутрішню тривогу за збереження цих стосунків і підриває почуття безпеки [18].

4) Прагнення до тотального контролю.

Співзалежним характерний підвищений самоконтроль, гіперпротекція, застосування маніпуляцій для зміни почуттів інших людей [18].

5) Страх свободи вибору і зняття з себе відповідальності за власне життя.

Співзалежні схильні знімати з себе відповідальність і перекладати усю провину на близьку людину [13].

б) Обсесивно-компульсивна поведінка в цілому.

Думки набувають характеру обсесивних, характерні фантазії ревнощів і власної незначущості для партнера, що повторюються по колу, і компульсивне повторення одних і тих же дій по контролю близького(схильних набувати все більшу агресивність і жорстокість при відчутті відсутності контролю) [18].

Емоційно залежні стосунки найбільш характерні для жінок. Уявлення, що сформувалися впродовж тривалого часу, про жіночі якості, про жіноче призначення в стосунках також в деякому розумінні виступають чинником, який заважає відрізнити емоційну залежність від істинної любові. Йдеться про

те, що співзалежні жінки часто мають деякий набір особистісних особливостей, багато з яких в нашій країні традиційно приписуються істинній жінці. Це такі якості, як: терплячість, турбота про інших(у тому числі про чоловіка), відповідальність, здатність до самоконтролю, чуйність і тому подібне. Це пов'язано із смугою втрат, воєн в нашій країні, що привели до загибелі великої кількості чоловіків. У військові і післявоєнні роки від жінок була дійсно потрібна велика стійкість, терпіння і витривалість, оскільки чоловіків було мало. І, попри те, що період воєн закінчився, відгомони минулого виховання все одно залишилися. У багатьох сім'ях з покоління в покоління дівчаткам передається ідея про необхідність терпіти, піклуватися про чоловіків, більше думати про інших, сподіватися тільки на себе і тому подібне. У зв'язку з цим, якщо жінка страждає в стосунках, не здатна побудувати гармонійні стосунки з чоловіками, цей факт у більшості випадків пояснюватимуть несформованістю деяких її жіночих якостей(таких як терпимість, жертвність, турбота про інших), тоді як йтиметься про емоційну залежність.

У літературних джерелах, присвячених проблемі емоційної залежності, описані деякі стійкі особистісні особливості співзалежних жінок. Автори найчастіше вказують на їх відчуття провини, низьку самооцінку, бажання контролювати оточення, терпимість, схильність до депресивних реакцій недовіра до людей, високу відповідальність і тому подібне [1; 4; 21].

1.4 Різноманіття підходів до поняття захисного механізму та його видів

Психологічні захисні механізми відіграють вкрай важливу роль у процесі формування як особистості, так і її потреб. Ці механізми спрощують переживання людиною негативних подій у житті та емоційних переживань, сприяють збереженню психологічного гомеостазу, вирішенню внутрішньоособистісних конфліктів, які протікають на рівні несвідомого та підсвідомого.

Психологічний захист- це така система механізмів, які спрямовані на зменшення негативних переживань, що пов'язані зі внутрішніми конфліктами, які становлять загрозу цілісності особистості. Такі конфлікти можуть бути спричинені як конфліктуючими установками в самій особистості, так і неузгодженістю інформації ззовні та сформованого в людини образу світу та образу власного Я. [26]

Згідно до погляду Ненсі Мак Вільямс, термін захист не зовсім вдалий, адже те, що ми називаємо психологічними захистами у дорослих- це не що інше, як адаптивні способи суб'єктивного переживання світу[31].

Першим, хто досліджував деякі з цих процесів і назвав їх, був Зігмунд Фрейд. Вибір Фрейдом даного терміну (захист) в певній мірі відображає особливості його мислення [31].

По-перше, Фрейд любляв використовувати воєнну термінологію, яка відповідала тодішнім реаліям. По друге, перші феномени адаптаційних механізмів, з якими зіштовхнувся Фрейд у своїх клієнтів, проявились саме у їх захисній функції. Тут ще важливо відмітити, що Фрейд любляв працювати переважно зі складними клієнтами, у яких проявлялись у повній мірі примітивні захисні механізми у всій красі. Тож найбільш ранній контекст, у якому говорилось про захисні механізми передбачав їх руйнівний та дестабілізуючий вплив на життя і потребував зменшення їх інтенсивності. Проте феномени, які ми називаємо психологічними захистами, також мають велику кількість корисних функцій. Вони з'являються у людини як здорова адаптація до навколишнього середовища і допомагають протягом життя. У основі поведінки особистості, направленої на захист (використання захисних механізмів) безсвідомо стоять дві задачі: 1) збереження власної самооцінки, 2) намагання приборкати сильне почуття, на кшталт тривоги чи горя[31].

Сам механізм автоматичного використання певного захисного механізму при вирішенні життєвих труднощів являє собою процес взаємодії між собою, по меншій мірі, чотирьох факторів:

- 1) Особливостей стресу, пережитого індивідом у дитинстві;
- 2) Вродженого темпераменту;
- 3) Захисних механізмів, які були притаманні батькам, або ж іншим значимим дорослим;
- 4) Ефект підкріплення використання раніше певних захисних механізмів та їх поєднань.

Не зважаючи на те, що феномен захисних механізмів досліджується доволі давно, однієї класифікації не створено. Приміром, у монографії Анни Фрейд описано 15 захисних механізмів[26].Одною з найбільш відомих і вживаних класифікацій у наш час є класифікація Ненсі Мак-Уільямс, яка виділяла 2 рівні захисних механізмів за ступенем їх «зрілості»: примітивні, тобто первинні, та зрілі, тобто вищого порядку.

До первинних захисних механізмів відносяться ті, які мають справу з кордоном між «Я» та зовнішнім світом. А до вторинних захисних механізмів, які є механізмами вищого порядку, відносяться ті, що мають справу зі внутрішніми кордонами, а саме між Его, Супер-Его і Ід[31].

Також важливою відмінністю між первинними та вторинними захисними механізмами є те, що перші викликають зміни одразу на когнітивному, афективному та поведінковому рівнях, тоді як вторинні захисні механізми впливають на щось одне.

Щоб певний захисний механізм міг бути названим примітивним, у ньому має поєднуватись одразу 2 фактори: недостатній зв'язок з реальністю та недостатнє визнання відокремленості об'єктів, які знаходяться за межами власного «Я». Іншими словами, первинні захисні механізми не допускають до свідомості ті переживання, проти яких вони спрямовані.

До первинних захистів психіки належать:

- примітивна ізоляція;
- заперечення;
- всемогутній контроль;
- примітивна ідеалізація;
- знецінення;
- розщеплювання Его;
- дисоціація;
- проекція;
- інтродекція;
- проєктивна ідентифікація.

Вторинні захисні механізми включають наступні:

- репресія, тобто витіснення;
- інтелектуалізація;
- ізоляція;
- раціоналізація;
- моралізація;
- роздільне мислення;
- анулювання;
- зміщення;
- поворот проти себе;
- реверсія;
- реактивне утворення;
- ідентифікація;
- відреагування;
- інстинктуалізація;
- сублімація [26].

Розглянемо класифікації та підходи до феномену психологічних захистів у інших науковців.

Є досить багато критеріїв, за якими можна класифікувати захисні механізми. Серед них:

- блокування чи викривлення інформації;
- ступінь участі особистості в формуванні певного захисту;
- специфіка обробки інформації, яка буде доведена до свідомості;
- особливості зашкод, з якими стикається суб'єкт;
- кінцевий результат застосування певного захисту: отримання винагороди чи уникнення небезпеки;
- базисність (тобто відношення до ранніх стадій розвитку) чи вторинність захистів тощо.

За характером фрустраторів (ситуацій, які викликають застосування даного захисного механізму), проти яких задіяні захисні механізми, їх розділяють на:

- захисні механізми, застосовані проти зовнішніх фрустраторів;
- захисні механізми, застосовані проти внутрішніх фрустраторів.

Тож розглянемо класифікацію захисних механізмів у різних психотерапевтичних підходах.

У гештальт-терапії захисні механізми називаються способами переривання контакту. Серед них можна виділити наступні:

- Конфлюенція (злиття)
- Інтроекція
- Проекція
- Ретрофлексія
- Егоїзм
- Дефлексія (уникнення)

Конфлюенція (злиття) відбувається тоді, коли людині важко "пізнати" і виділити одне зі своїх переживань, як основне, або ж неможливо відділити себе від інших людей (чи людини).

Злиття першого виду: сигнал збивається, перш ніж настає його усвідомлення.

Злиття другого виду: злиття однієї людини з іншими людьми, коли людині важко провести кордон між Мною та Тобою. Тоді можна прийняти чужі переживання чи бажання за власні.

Інтроєкція - це механізм захисту, при якому людина впускає в себе деякі ідеї, установки, переконання від іншої людини без "перетравлення" даного матеріалу.

Проекція – це такий механізм захисту, коли переживання, відчуття, що належить моєму внутрішньому світу, я приписую фігурам із зовнішнього світу, іншим людям чи неживим об'єктам.

Ретрофлексія – це явище, зворотнє проекції. При ретрофлексії суб'єкт повертає на себе те, що було адресовано зовнішньому світу.

Дефлексія – це захисний механізм, при якому людина уникає прямого контакту з навколишнім середовищем і досягає бажаного обхідним шляхом. При профлексії особа робить іншому те, що хотіла би отримати собі від нього.

Егоїзм – це захист, при якому людина має чіткі, сильно гіпертрофовані психологічні межі між собою і оточуючими.

Девалідація чи знецінення має місце тоді, коли людина знецінює результат своєї активності, ігноруючи самі події та свій внесок у них.

Джордж Вейлант поділяє усі захисні механізми на 4 групи за спільними критеріями, а саме:

- 1) Психотичні захисні механізми;
- 2) Незрілі захисні механізми;
- 3) Невротичні захисні механізми;

4) Зрілі захисні механізми.

Психотичні захисні механізми – це найглибші захисні механізми, які працюють на рівні психофізіології, функціонуванню яких переважно властивий несвідомий перебіг процесів. Особам, у яких сильно виражені психотичні захисні механізми, притаманне ігнорування або витіснення подій, проживання у світі фантазій, розщеплення свідомості, відреагування на тілесному рівні (моторна стимуляція, психосоматичні захворювання).

Інфантильні захисні механізми функціонують на рівні емоцій та обумовлені емоційним інфантилізмом. Особам, які використовують дані механізми захисту, властиве перекладання відповідальності на оточуючих та прагнення зняти напругу ситуації «тут і зараз» у будь-який доступний спосіб.

Невротичні захисні механізми включають такі, що працюють на когнітивному рівні та тісно пов'язані з самооцінкою особистості. Особам, що використовують дані механізми захисту, властиві підвищена вимогливість і критичність до себе та оточуючих, хворобливе сприйняття невдач та помилок, їх самооцінка легко зміщується з однієї крайньої позиції до іншої залежно від зовнішніх факторів.

Адаптивні або ж зрілі захисні механізми дозволяють як успішніше адаптуватися психологічно, та і мають сприятливий вплив на життя особистості; вони схвалювані соціумом. У роботі даних механізмів велику роль грає воля і самоконтроль особистості, вони контролюються рефлексією і мають високий рівень адекватності, тобто відповідають ситуації, що склалася, а також нормам і правилам, очікуваним суспільством.

Російські науковці Пілюгіна Е. Р. та Сулейманов Р.Ф. розробили методику МПЗ (Методика вимірювання психологічних захистів) на основі класифікації Джорджа Вейланта, виключивши захисні механізми, які дублюють інші та додали п'ять захисних механізмів, які було виявлено та підтверджено у

подальших працях інших науковців, зокрема Ненсі Мак Вільямс. Розглянемо більш детально кожен із них.

Дисоціація дозволяє мозку перейти у «інший вимір» завдяки тимчасовому розщепленню свідомості, при якому певний набір думок, дій, відносин або ж емоцій стає відділеним від решти особистості людини та функціонує автономно. Дисоціація притаманна людям, які отримали глибинні психічні травми і втратили довіру до оточуючого середовища. Механізм проявляється таким чином, що люди схильні реагувати на стрес як на загрозу для життя, впадаючи в амнезію або змінюючи кардинально поведінку.

Виділяються два різновиди психічної регресії – онтогенетичну (ретрогресивну), як повернення до форм поведінки, властивих більш раннім віковим періодам людини, таким, як вразливість, низька стресостійкість, низька толерантність до невизначеності, інфантильність, повторювані монотонні дії (гризіння нігтів, жування гумки, накручування волосся на палець, монотонне ходіння туди сюди тощо) і філогенетичну (примітивізацію), як більш примітивну форму фізичної активності, властивим нашим далеким предкам (деструктивну поведінку, як от: спалахи неконтрольованої люті, кидання у бійку, руйнування предметів чи удари кулаком у стіну).

Іпохондрія проявляється у відході у хворобу, почуття провини суб'єктивно пояснюється неможливістю виконувати обов'язок через хворобу. Притаманні погіршення самопочуття (біль у серці, головний біль, алергічні реакції, підвищення тиску, підвищення температури тощо) в стресові моменти, коли необхідно проявити відповідальність та ініціативність, коли хвороба дитини допомагала йому отримати увагу та турботу від вагомих близьких та давала звільнення від скоєних провин.

Ізоляція проявляється зануренням у себе, відділенням від зовнішнього світу, втрата цікавості до реальних вражень, закритість, байдужість. Ізоляція

запускається тоді, коли ситуація незалежна і невідконтрольна індивіду, який при цьому має високу потребу в контролі того, що відбувається.

Витиснення полягає у повному видаленні з усвідомлення подій чи факторів, що травмують. Витісняючи травмуючий досвід або ж неприємну інформацію у підсвідомість, людина зберігає свою психіку від болю, страху та страждань. Але все рівно витіснені у підсвідомість негативні моменти латентно впливають на внутрішній стан і поведінку індивіда, він стає тривожним, замкнутим та обережним.

Заміщення або ж перенесення полягає у зміщенні почуттів з реального об'єкта, до якого вони виникнули, на об'єкт-замінник. Різниця між заміщенням і перенесенням полягає у тому, що під реальним об'єктом при заміщенні зазвичай виступає емоційно значуща людина у теперішньому часі (начальник, чоловік-тиран або ж будь-яка інша особа, що безпосередньо травмувала індивіда), а у разі перенесення реальним об'єктом виступає значущий об'єкт з минулого, відносини з яким залишили сильний слід і тепер відтворюються у відносинах з новими людьми.

Проекція дає змогу індивіду приписувати власні тіньові відчуття, емоції та думки, мотиви, емоції оточуючим людям. Наслідком цього є надмірна критика, засудження, упередженість, підозрілість до тих, хто на його думку має приписувані якості, хоча об'єкт, на який спрямована проекція, може не мати нічого спільного з тим, що на його спроектовано.

Компульсивна поведінка застосовується індивідом для відволікання від тривоги, для чого використовуються способи зовнішньої стимуляції, такі, як комп'ютерні та азартні ігри, харчова та наркотична залежність, шопоголізм, емоційна залежність від партнера, залежність від соціальних мереж, тобто це будь-які види залежності, що дозволяють швидко притупити почуття тривоги.

Пасивна агресія проявляється у навмисному саботажі, зволіканні чи нав'язливій турботі, яка більше заважає, аніж допомагає. Це провокаційна

поведінка яка направлена на привертання уваги, перекладання почуття провини та відповідальності на оточуючих.

Заперечення це захисний механізм, при якому проявляється прагнення уникнути нової інформації, яка несумісна з тими особистими уявленнями, що склалися. Це призводить до того, що певний зміст ні одразу, ні потім не зможе потрапити до свідомості.

Раціоналізація є захисним механізмом, при якому ресурси інтелекту використовуються для знаходження «правильного» і безпечного пояснення власних дій, дій оточуючих або ситуації для підтримки своєї самооцінки.

Реактивне утворення- це захисний механізм, при якому індивід проявляє сильну тягу до відповідальності, абсолютне підкорення соціальним нормам, моралі, догмам, ретельно маскуючи глибинне почуття провини за «неправильні» бажання. Особа з захисним механізмом реактивного утворення намагається завжди бути «правильною» і нав'язує таку поведінку оточуючим.

Компенсація дозволяє людині переключитись від тривоги через уявні або ж реальні недоліки, використовуючи для цього статусні досягнення, такі як матеріальні надбання, покращення зовнішності і все, що підвищує статусність. Самооцінка таких людей дуже залежить від зовнішніх факторів і легко коливається від "комплексу неповноцінності" до "манії величі".

Всемогутній контроль проявляється у тому, що індивіди роблять спроби управляти ситуацією, використовуючи для цього уявну чи реальну владу та маніпуляції, щиро вважаючи це власним правом та ігноруючи думку та інтереси оточуючих. Механізм ґрунтується на несвідомій вірі людини, що вона спроможна і повинна керувати всіма подіями, що відбуваються.

Сублімація проявляється у тому, що енергії сексуальності та агресії направляються у соціально схвалюване та конструктивне русло – творчу, спортивну, наукову та іншу соціально корисну діяльність. При сублімації використовуються такі цілі та досягнення, що вимагають від особистості

залучення та розвитку великої кількості ресурсів, включаючи моральні, інтелектуальні, фізичні та творчі (сила волі, самоконтроль, креативне мислення тощо), внаслідок чого задоволення інстинктів людини має більше духовне спрямування, ніж фізіологічне, і набуває екзистенційного значення. Більше того, така діяльність сприяє підвищенню культурного рівня людства.

Альтруїзм дає змогу зменшити глибинне почуття провини реальними соціально значущими вчинками. Такій людині притаманна тяга до благодійності, «порятунку світу», бажання всіх врятувати і всім допомогти. Частіше всього до формування даного механізму приводять драматичні дитячі переживання, коли своїм існуванням дитина «приносила» батькам або іншим значимим родичам проблеми з будь-якої причини, наприклад, у сім'ї не було готовності чи бажання мати цю дитину, або ж хотіли дитину іншої статі.

Упередження полягає у розробці планів щодо подолання можливих у майбутньому неприємних ситуацій, включає програвання в уяві всіх варіантів майбутньої події, що дозволяє бути більш спокійним з приводу майбутнього. Таким людям властиво недооцінювати себе, свої здібності та можливості, завдяки чому вони рідко опиняються в несподіваній для себе ситуації та контролюють ситуацію за будь-якого розвитку подій.

Гумор розглядається як спроба розуму перетворити негативне сприйняття ситуації на позитивне, що дозволяє не уникати конфлікту, а використовувати його позитивні моменти. Цей механізм багато дослідників відносять до групи вищих адаптивних механізмів, проте його формування часто відбувається у драматичних умовах у дитинстві.

Висновки до розділу 1

1) Аналіз літератури показав, що феномен «співзалежності» схожий до феномену «залежності», проте залежність на першій стадії життя є природним станом, початковою стадією розвитку особистості. У процесі

дорослішання дитина поступово звільняється від цієї залежності, проходячи ряд етапів, вирішуючи завдання кожного періоду. У разі порушення проходження одного з етапів виникають проблеми на наступних. Наслідком неправильного проходження етапу відокремлення від батьків може стати розвиток особистості, схильної до співзалежних відносин.

2) Схильність до співзалежних відносин є фактором ризику розвитку більш важких форм залежності, таких як алкоголізм, наркоманія, токсикоманія.

3) Співзалежна особистість – це особистість, яка відчуває емоційну залежність від іншого, його настрої та поведінки, тобто людина повністю зосереджена на партнері.

4) Співзалежні люди не відчувають, де проходять межі їхньої особистості та починаються межі іншої. Не маючи можливості в повному обсязі проживати власні емоції, вони дуже схильні до впливу емоцій, що виникають у інших. Стан співзалежного не дозволяє їм відрізнити "отримані" емоції від інших, від своїх.

5) В результаті досліджень передумов формування співзалежної поведінки вчені дійшли висновків, що співзалежний тип особистості формується за допомогою дисфункціональної сімейної динаміки, для якої характерні примусові стилі виховання, надмірний контроль, турбота та опіка над дитиною.

6) Окрім психологічних особливостей кожної окремої людини у сім'ї та найближчого оточення, на формування психологічного портрету дитини та на її схильність до співзалежності також впливає соціокультурна обстановка в країні та у світі в цілому.

7) Співзалежні жінки часто мають деякий набір особистісних особливостей, багато з яких в нашій країні традиційно приписуються істинній жінці, такі як: терплячість, турбота про інших (у тому числі про чоловіка), відповідальність, здатність до самоконтролю, чуйність і тому подібне.

8) Єдиного підходу до поняття захисних механізмів немає, існує безліч класифікацій.

9) Самою відомою і широкоживаною класифікацією у наш час є класифікація Ненсі Мак-Вільямс.

10) Існують два види захисних механізмів: первинні і вторинні. Перші, як правило, мають негативний вплив на життя людини, викривлюють сприйняття реальності; другі- мають позитивний вплив на життя людини, допомагають переживати складні моменти у житті людини.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАНИХ МЕТОДИК ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Загальний огляд обраних методик та результати перевірки їх психометричних якостей

Для проведення даного емпіричного дослідження було використано наступні методики:

Анамнестична анкета (див. Додаток Б) для збору загальних даних про досліджуваних, а саме: електронну адресу учасників дослідження, стать, сімейний стан, наявність дітей, вік, освіту, виз зайнятості, джерело отримання доходу.

2. Біографічний опитувальник для діагностики порушень поведінки, з німецької: Biographisches Inventar zur Diagnose von Verhaltenstorungen, скорочено BIV) є суб'єктивним самоопитувальником, розробленим у рамках психоаналітичного підходу до проблеми психічних розладів поведінки. Даний опитувальник розроблено на основі форми "А" Мангеймського біографічного опитувальника, з метою використання для клінічних груп німецькими авторами Ботшером, Ягером та Лішером у 1976 році. Даний опитувальник адаптовано на російську мову В.А. Чікером у 1991 році.

Автори зазначають, що запропонована методика відповідає практичним потребам і висвічує властивості особистості, які сформовані соціальним середовищем та біографією, також відображає вплив сімейної ситуації на життєвий шлях людини. Біографічний опитувальник дає змогу отримати стандартизовану інформацію про біографію піддослідного, розуміння ситуації у його оточенні та теперішній психічний стан особистості.

Важливо, що результати даної методики можуть вказувати на деякі порушення адаптації та поведінки у соціальному середовищі.

Базою для побудови запитань опитувальника стали роботи Ботшера і опрацьовані ним роботи інших авторів, таких як Айзенка. Важливо відмітити, що Ботшер вивчав відмінність образу батьків у свої невротичних пацієнтів та у не невротичних піддослідних.

Ботшер встановив, що батьки дуже часто закладають фундамент для майбутніх неврозів у своїх дітей емоційною поведінкою, невротичними особливостями власного характеру та проблемами у шлюбі.

Опитувальник містить 93 пунктів, які складаються у 8 шкал.

Шкала FAM – відображає суб'єктивний опис сімейної ситуації у дитинстві, сприйняття відносин з батьками та відносин родини з оточуючими.

Шкала ICHSTK – відображає силу «Я», впевненість у собі та здатність досягти поставлених цілей.

Шкала SOZLAG - відображає вплив факторів навколишнього середовища, які призводять до відчутної напруги як в особистих так і в соціальних ситуаціях.

Шкала ERZIEN - відображає вплив виховання батьками або ж особами, що виконують їх функцію.

Шкала N – висвічує рівень нейротизму та емоційної лабільності.

Шкала SOZAKT – відображає соціальну активність та контактність опитуваної особи.

Шкала PSYKON – висвічує схильність опитуваного до соматичних порушень та схильність реагувати соматично на стресові навантаження.

Шкала E – рівень екстраверсії.

"Тест на співзалежність" у авторстві Фішер, Спанн, Кроуфорд

Даний тест дає змогу визначити ступінь співзалежності у відносинах. На російську мову він був адаптований Москаленко В. Д.

Всього надано 16 тверджень, на кожне з яких треба обрати міру вираженості від 1 до 6, де:

1. повністю не згодна,
2. помірковано не згодна,
3. трохи не згодна,
4. трохи згодна,
5. помірковано згодна.
6. повністю згодна.

Отримані результати мають просумуватись, при чому бали по запитанням 5 та 7 потрібно перевернути.

Варіанти отриманих результатів:

- 16–32 – відсутня співзалежність,
- 33–60 - помірковано виражена співзалежність,
- 61–96 - різко виражена співзалежність.

Вибір саме цих методик обумовлений їх надійністю та валідністю. "Тест на співзалежність" Fischer J.L., Spann L., Crawford D у адаптації Москаленко є простим, зручним у використанні та дає змогу точно визначити схильність до співзалежності у жінок.

Також даний опитувальник є одним з небагатьох опитувальників на визначення схильності до співзалежності, адаптованих на російську мову.

Біографічний опитувальник Bottscher, Jager, Lischer у адаптації Чокера є вельми всеохоплюючим та дає можливість перевірити як особливості сімейної ситуації у опитуваного, так і особистісні особливості останнього.

«Методика вимірювання психологічного захисту» авторів Є. Р. Пілюгіної, Р. Ф. Сулейманова

Так як опитувальник «Індекс життєвого стилю», один із самих відомих опитувальників на виявлення захисних механізмів, містить всього лише 8 захисних механізмів (важливо відмітити, що у сучасних класифікаціях нараховується до 50-ти захисних механізмів), науковці Пілюгіна О. та Сулейманов Р. Вирішили створити новий, більш всеохоплюючий

опитувальник, який дасть змогу розкрити значно більшу кількість захисних механізмів.

На відміну від багатьох існуючих тестів по оцінці психологічних захистів, даний опитувальник охоплює ширший спектр вимірюваних механізмів захисту, а також дає змогу розділити захисні механізми до якоїсь із чотирьох груп — від низькоадаптивних до високоадаптивних, що значно спрощує інтерпретацію та аналіз результатів.

Методичною базою даного опитувальника захисних механізмів стала класифікація Дж. Вайлланта.

Опитувальник складається із 105 тверджень, котрі необхідно оцінити по мірі вираженості по шкалі від 1 до 9 балів.

Кожен механізм захисту має 5 тверджень, також додатково є 5 тверджень на вивлення брехні.

Кожен захисний механізм може набрати від 5 до 45 балів, що і є мірою вираженості того чи іншого захисного механізму.

Від 5 до 17 балів вираженість захисного механізму вважається низькою, від 18 до 33 вираженість є середньою і від 34 до 45- захисний механізм виражений сильно.

Окрім того, досліджувані захисні механізми (всього 20) діляться на 4 типи:

Психотичні;

Інфантильні,

Невротичні,

Адаптивні

Серед них перші два типи є найменш адаптивними, тоді як невротичні та адаптивні є захисними механізмами вищого порядку.

«Тест профілю відносин», Роберта Борнштейна в адаптації О. П. Макушина

Тест профілю відносин був створений Робертом Борнштейном разом з його колегами у 2001 році у США та був адаптований на російську мову у 2005

році. Власне методика спрямована діагностувати надмірну залежність від інших, здорову залежність від інших та деструктивне відділення.

Сам феномен міжособистісної залежності є досить складним, саме тому автори розмежовують залежність у даному тесті на залежність як нормальне явище та надмірну залежність, яка призводить до надмірних деструктивних змін особистості.

Сам опитувальник містить 30 тверджень, які відносяться до 3-х шкал, а саме:

- 1) деструктивна надзалежність,
- 2) дисфункціональне відділення,
- 3) здорова залежність

Зворотніх тверджень нема, тобто усі твердження опитувальника є прямими.

Для надання відповідей респондентам пропонують наступну шкалу:

- 1 бал - зовсім не характерно для мене;
- 2 бали – радше не характерно для мене;
- 3 бали – не знаю;
- 4 бали – радше характерно для мене;
- 5 балів – сильно характерно для мене.

Обробка результатів відбувається шляхом підсумовування балів за пунктами, що належать до однієї із трьох шкал.

Шкала деструктивної надзалежності: запитання від 1 до 10;

шкала дисфункціонального відділення: запитання від 11 до 20;

шкала здорової залежності: запитання від 21 до 30.

Отриманий кінцевий бал є підсумковим показником за шкалою, який оцінюється відповідно до тестових норм. Важливо відмітити, що тестові норми по шкалі деструктивної надзалежності відрізняються для жінок та чоловіків, по іншим двом шкалам норми однакові для обох статей.

Важливим кроком у аналізі даних була перевірка надійності та валідності обраних методик із застосуванням показників альфа Кронбаха та омега Макдональда.

По тесту на співзалежність показник альфа Кронбаха- 0.858, омега Макдональда-0.860, по Біографічному опитувальнику показник альфа Кронбаха- 0.925, омега Макдональда-0.927, по Методика вимірювання психологічного захисту альфа Кронбаха- 0.917, омега Макдональда-0.915, по Тест профілю відносин альфа Кронбаха- 0.817, омега Макдональда-0.822. Це хороші результати, які підтверджують валідність вищезгаданих тестів (більш детальна інформація представлена у Додатку В).

Окремо слід зазначити, що у тесті на співзалежність можна виокремити одне запитання, при виключенні якого з методики загальний показник валідності та надійності дещо підвищився б (питання №4 «Іноді я майже сумую, якщо немає проблем, на яких слід зосередитись»). Також можна виділити три запитання, при виключенні яких валідність та надійність різко впала б (запитання 13 «Коли мене хтось образить, я довго ношу це в собі, а потім одного разу можу вибухнути», 15 «У мене часто виникає страх або передчуття біди, що наближається» та 16 «Я часто потреби інших ставлю вище за свої власні»).

По результатам аналізу «If item dropped» Методики вимірювання психологічного захисту та тесту профілю відносин ми бачимо (Додаток В), що всі запитання мають приблизно однакову значущість і виключення певних запитань не змінить відчутно показники валідності і надійності.

2.2. Організація та проведення емпіричного дослідження «Психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь»

Нами були поставлені такі цілі щодо зазначеного емпіричного дослідження:

1. Організувати та провести емпіричне дослідження «Психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь».

2. Проаналізувати та інтерпретувати отримані результати емпіричного дослідження; дослідити особистісні особливості схильних до співзалежної поведінки жінок; порівняти особистісні особливості жінок різного віку, схильних до співзалежної поведінки між собою; проаналізувати, чи існує кореляція між віком і історико-культурним середовищем, у якому виховувалась дівчинка та її особистісним портретом; порівняти захисні механізми жінок різного віку, схильних до співзалежної поведінки між собою; побудувати типологічну модель жінок, схильних до співзалежної поведінки на основі факторного аналізу; надати рекомендації по особливостям терапевтичної роботи із жінками різного віку, схильними до співзалежності на основі отриманих результатів.

Отже, дослідження психологічних чинників емоційної співзалежності у жінок різних поколінь складалось з наступних етапів.

Перший етап полягав у виборі методів та методик дослідження, перевірці відібраних методик на показник валідності та надійності. На цьому етапі було вирішено провести кількісне дослідження за допомогою тестів і опитувань. Була створена анамнестична анкета та обрані наступні методики: адаптована Москаленко В.Д. «Шкала співзалежності» SpannL. та FischerJ. L.; та

«Біографічний опитувальник ВІV», Ботшер, Ягер, Лішер в адаптації В. А. Чікера, «Тест профілю відносин», Роберта Борнстейна в адаптації О. П. Макушина, «Методика вимірювання психологічного захисту» авторів Є. Р. Пілюгіної, Р. Ф. Сулейманова.

Другий етап полягав власне у проведенні опитування та тестуванні респондентів дослідження. За допомогою Google Forms була створена анонімна

онлайн-форма (див. Додаток Б), яка складалася з анкети для збору загальних даних про досліджуваних та чотирьох опитувальників з обраними методиками на визначення рівня співзалежності, властивостей особистості, сформованих соціальним середовищем, ситуацією та біографією, особливостей прояву захисних механізмів та схильність до деструктивної надзалежності чи здорової залежності.

Третій етап спрямований на аналіз та обробку отриманих даних та формулювання висновків щодо особливостей кореляційного дослідження. Цей етап передбачав виконання завдань, поставлених у даній роботі.

Четвертий етап полягав у наданні практичних рекомендацій психотерапевтам, практикуючим у напрямку «Гештальт-терапії» при роботі з жінками, схильними до співзалежності.

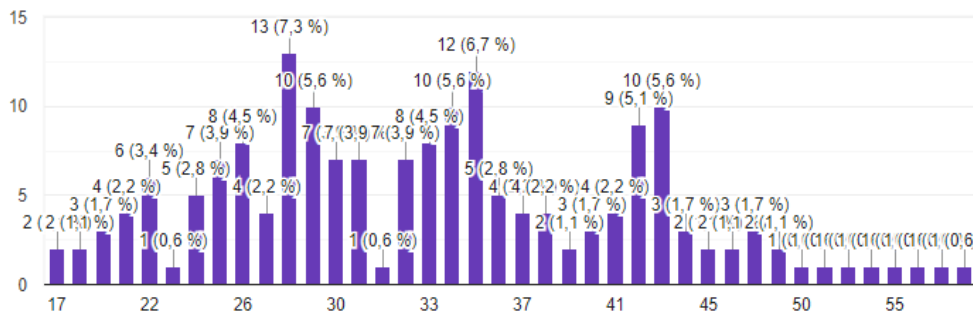
Дослідження проводилося з 13.11.2021 по 22.01.2021 у форматі онлайн.

Досліджувану групу склали 178 осіб. До участі у опитуванні були запрошені жінки різного віку, зокрема студентки КІСПП, користувачі соціальної мережі Facebook, підписники групи «Співзалежність» та «Фемінізм у деталях».

Нижче представлене вікове представлення респондентів на діаграмі та у

Скільки Вам років ?

178 ответов

таблиці:

Таблиця 2.1

Вікове представлення респонденток

	Рівень	Кількість	Всього	Співвідношення	p
Вік	25-35	82	178	0.461	0.330
	35-45	56	178	0.315	< .001
	45+	17	178	0.096	< .001
	до 25	23	178	0.129	< .001

Серед респондентів 88,8% мають вищу освіту, 4,5 % мають середню спеціальну освіту, 6,7 % мають вчену ступінь.

Ваш рівень освіти
178 ответов

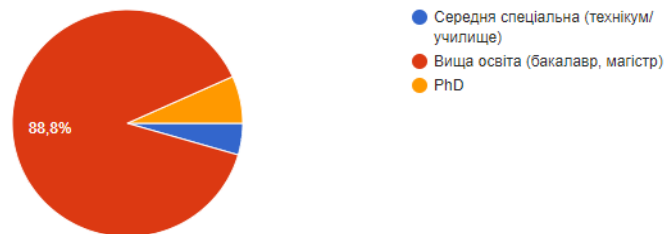

Рис. 2.1 – Діаграма розподілу учасників за рівнем освіти

Говорячи про сімейний стан, 42,7% респондентів заміжні, 20,2% - незаміжні і не перебувають у стосунках, 26,4 %- перебувають у стосунках, 10,7% - розлучені.

Ваш сімейний стан
178 ответов

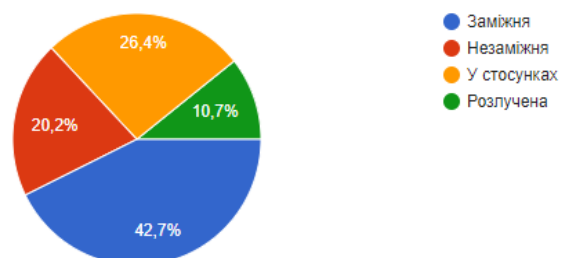

Рис. 2.2 – Діаграма розподілу учасників за сімейним станом

Також 53,4% респондентів мають дітей, 46,6% - не мають дітей.

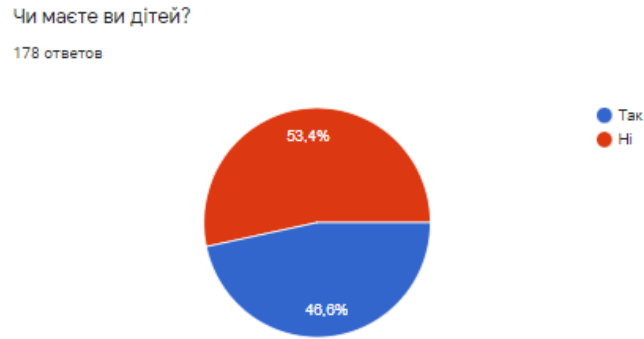

Рис. 2.3 – Діаграма розподілу учасників за наявністю дітей

По типу зайнятості: 55,1% працюють, 25,8% навчаються і працюють, 9,6% домогосподарки,

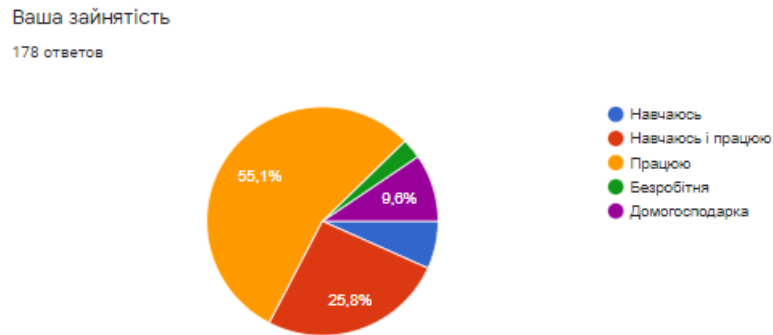

Рис. 2.4 – Діаграма розподілу учасників за зайнятістю

По фінансовому становищу: 68% забезпечують себе самостійно, 21,9% - чоловік утримує фінансово, 10,1% - допомагають батьки.

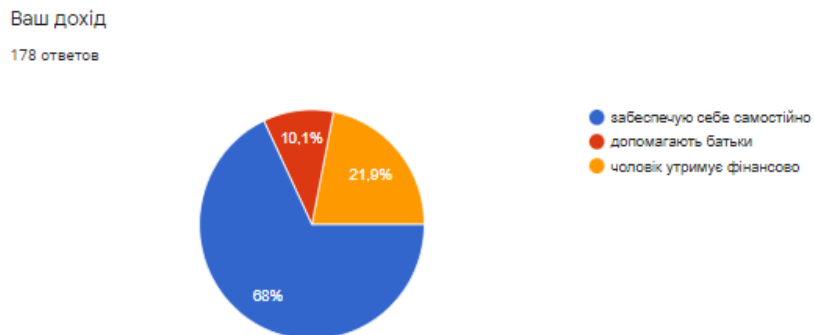

Рис. 2.4 – Діаграма розподілу учасників за способом отримання доходу

В подальшому для проведення дослідження було відібрано 174 жінки.

Відбір проводився по віковому критерію, адже для проведення аналізу було застосовано вікову класифікацію Еріка Еріксона.

Згідно даної класифікації було обрано дві вікові категорії: 1) молодість (від 19 до 35 років) та дорослість (зрілість) (від 35 до 60 років), також для порівняння результатів, респонденток було поділено на 3 категорії відповідно до класифікації у теорії поколінь

Отже, дві учасниці віком 17 років, одна учасниця віком 63 роки та одна учасниця віком 72 роки були виключені з подальшого аналізу для коректності отриманих результатів.

Учасниць, котрі були відібрані для подальшого дослідження, було розділено на дві вікові групи:

- 1) молодість (від 19 до 35 років)- всього 103 учасниці
- 2) дорослість (зрілість) (від 35 до 60 років)- всього 71 учасниця.

Далі було перевірено отримані результати опитування на ознаку гомогенності по критеріям освіти, сімейного статусу, зайнятості, наявності дітей, способу отримання доходу (Додаток Г).

Як ми бачимо з гістаграм, більшість жінок, прийнявших участь у дослідженні, мають вищу освіту, працюють, забезпечують себе самостійно, заміжні, що є цілком очікувано, враховуючи вік респонденток.

Серед респонденток, віком до 35 років більшість не має дітей і навпаки, в категорії 35-60 більшість респонденток мають дітей.

Для обробки та аналізу даних було використано програми MS Excel та Jamovi.

Висновки до розділу 2

1) Біографічний опитувальник відповідає практичним потребам і висвічує властивості особистості, які сформовані соціальним середовищем та біографією, відображає вплив сімейної ситуації на життєвий шлях людини. Він

дає змогу отримати стандартизовану інформацію про біографію піддослідного, розуміння ситуації у його оточенні та теперішній психічний стан особистості.

2) Деякі результати біографічного опитувальника можуть вказувати на певні порушення адаптації та поведінки у соціальному середовищі.

3) Тест на співзалежність є одним з небагатьох існуючих наразі тестів, що дає змогу визначити ступінь співзалежності у відносинах.

4) Тест профілю відносин спрямований діагностувати надмірну залежність від інших, здорову залежність від інших та деструктивне відділення.

5) Методика вимірювання психологічного захисту, на відміну від багатьох існуючих тестів по оцінці психологічних захистів, охоплює ширший спектр вимірюваних механізмів захисту, а також дає змогу розділити захисні механізми до якоїсь із чотирьох груп — від низькоадаптивних до високоадаптивних, що значно спрощує інтерпретацію та аналіз результатів.

6) Всі тести мають високі показники валідності та надійності, а саме: по тесту на співзалежність показник альфа Кронбаха- 0.858, омега Макдональда-0.860, по Біографічному опитувальнику показник альфа Кронбаха- 0.925, омега Макдональда-0.927, по Методика вимірювання психологічного захисту альфа Кронбаха- 0.917, омега Макдональда-0.915, по Тест профілю відносин альфа Кронбаха- 0.817, омега Макдональда-0.822.

7) У проведеному дослідженні взяли участь 178 учасниць, серед яких для подальшого аналізу було відібрано 174 учасниці по віковому критерію.

8) 93,3 % респонденток мають вищу освіту, 42,7% респонденток заміжні, 80,9% респонденток працюють, або ж поєднують навчання з роботою, 68% респонденток забезпечують себе самотійно.

9) Серед респонденток, віком до 35 років більшість не має дітей і навпаки, в категорії 35-60 більшість респонденток мають дітей.

РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ЕМОЦІЙНОЇ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ У ЖІНОК РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ

3.1. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів

Після аналізу валідності і надійності методик, перевірки нормальності розподілу даних та гомогенності ми можемо приступити до безпосереднього аналізу отриманих результатів на предмет знаходження кореляцій та проведення факторного аналізу.

Проаналізувавши результати тесту на схильність до співзалежності, маємо наступні результати: із 174 опитуваних, 20 –не схильні до співзалежності, 113- помірна схильність до співзалежності, 41- різко виражена схильність до співзалежності.

Отже ми бачимо, що на прикладі даної вибірки, схильність до емоційної співзалежності досить яскраво проявлена серед жінок.

Далі було проаналізовано результати тесту «Біографічний опитувальник ВІV».

Спочатку було підраховано сирі бали по кожній із 8 шкал, а саме: шкала FАM, що відображає сімейну ситуацію, шкала TCHSTK, що відображає силу "Я", шкала SOZLAG, що відображає соціальне становище, шкала ERZIEN, що відображає стиль виховання, шкала N, що відображає рівень невротизму, шкала SOZAKT, що відображає соціальну активність, шкала PSYKON, що відображає психофізичну конституцію, шкала E, що відображає рівень екстраверсії.

Далі сирі бали було переведено в стени, відповідно до нормативних показників, які характерні для жіночої статі.

Отримані результати було проранжовано по критеріям «високий показник», «середній показник», «низький показник».

Аналізуючи результати по шкалі FAM слід зазначити, що 65 жінок мають високий результат по даній шкалі, що означає незадовільні стосунки з батьками, неадекватне ставлення сім'ї до навколишнього світу, недостатній вплив із боку сім'ї у дитинстві та юності, 102 жінок мають середній показник і лише 7 жінок мають низький бал, що відображає гарну взаємодію між батьками, позитивне ставлення сім'ї до навколишнього світу, сприятливий вплив із боку сім'ї у дитинстві та юності.

Окремо слід зазначити, що серед 41 жінки з високою схильністю до співзалежності результати по даній шкалі або високі, або помірно високі, що означає сприйняття відносин з батьками як незадовільне, недостатній вплив із боку сім'ї у дитинстві та юності.

Далі ми проаналізували відповіді по шкалі ICHSTK, яка відображає силу Я, або ж впевненість у собі, здатність досягти свого.

Із загальної кількості 51 респондентки мають високий бал, що вказує на недостатню силу «Я», відсутність впевненості у собі та низьку здатність добиватися своїх цілей, 108 респонденток мають помірні результати та лише 15- низькі.

Важливо зазначити, що серед жінок, з різко вираженою схильністю до співзалежності, низьких балів немає ні у кого, тобто їм не характерна яскраво виражена сила «Я», впевненість у собі, здатність добиватися свого.

При аналізі шкали ERZIEN, що відображає вплив виховання батьків або осіб, що їх замінюють, маємо 114 середніх значень, 53 високих, що вказує на негативно впливаючу виховну поведінку батьків або осіб, що їх замінюють, неврозогенний стиль виховання, негативний характер взаємодії між батьками або особами, що їх заміняли, і лише 7 результатів є низькими.

Також слід зазначити, що серед жінок, з різко вираженою схильністю до співзалежності, переважають високі або наближені до високих результати, що

відображає неврозогенний стиль виховання, негативний характер взаємодії між батьками або особами, що їх заміняли.

Далі було окремо проаналізовано дані 41 жінки, з підвищеною схильністю до співзалежності, по критеріям освіти, сімейного статусу, зайнятості, наявності дітей, способу отримання доходу (Binomicaltest) (Додаток Д).

Як ми бачимо, більшість жінок мають вищу освіту, забезпечують себе самостійно та працюють, або ж навчаються і працюють.

Серед 20-ти жінок, не схильних до співзалежності, абсолютна більшість або одружена, або ж знаходиться у стосунках, має вищу освіту. Також слід зазначити, що у відсотковому співвідношенні кількість жінок, яких утримує чоловік, більше серед не схильних до співзалежності (7 з 20 у порівненні з 5 з 41).

Наступним кроком стала перевірка кореляції по між схильністю до співзалежності по двох вікових категоріях за класифікацією Еріка Еріксона та 8-ми шкалами Біографічного опитувальника, а саме: сімейною ситуацією, силою "Я", соціальним становищем, стилем виховання, рівнем невротизму, соціальною активністю, психофізичною конституцією, рівнем екстраверсії.

Спочатку розглянемо результати кореляції у віковій категорії від 19 до 35 років (Додаток Е). Важливо відзначити, що ми спостерігаємо кореляцію по 7-ми шкалах із 8-ми. Сама значна кореляція (0.661) спостерігається між схильністю до співзалежності та рівнем невротизму. Тобто можна зробити висновок, що чим більша схильність до співзалежності, тим вищий рівень тривожності, психічної нестійкості, чутливості та тривожності.

Наступною по значимості є кореляція між схильністю до співзалежності та силою «Я» (0.518). Тобто можна зробити висновок, що чим більша схильність до співзалежності, тим нижча впевненість у собі та здатність досягати поставлених цілей.

Окремо слід відмітити, що кореляція між співзалежністю і силою Я значно більша у категорії 35-60 (0.719), ніж у категорії 19-35(0.518).

Ми можемо зробити припущення, що з віком невирішені емоційні проблеми мають тенденцію до накопичення, що на фоні зменшення психічних та фізичних ресурсів людини призводить до недостатньої кількості ресурсів на вирішення проблем та досягнення поставлених цілей, що негативно впливає на рівень самооцінки та підсилює рівень тривожності.

Кореляція між схильністю до співзалежності та шкалою PSYKON (0.451) дає можливість зробити висновок, що чим вища співзалежність, тим вища схильність до соматичних розладів, тим нижча стресостійкість та емоційна лабільність.

Кореляція між схильністю до співзалежності та шкалою SOZLAG теж може розглядатись, як значима (0.410) і дає можливість зробити висновок, що чим вища співзалежність, тим вища напруга в особистих та соціальних ситуаціях та більші труднощі у соціальній адаптації.

Наступні 3 кореляції були відмічені нами, які ті, які мають тенденцію до значимості, а саме: схильність до співзалежності (COD) та SOZAKT (Нездатність встановлювати та підтримувати соціальні контакти, проблеми розкриття себе) – 0.363; COD та ERZIEN (Негативний вплив виховання батьків або осіб, що їх заміняли, неврозогенний стиль виховання, негативний характер взаємодії між батьками або особами, що їх заміняли) – 0.343; COD та FAM (Незадовільні стосунки з батьками, неадекватне ставлення сім'ї до навколишнього світу, недостатній вплив з боку сім'ї у дитинстві та юності) – 0.318. Дані кореляції дають нам змогу зробити висновок, що при емоційній співзалежності присутні труднощі у встановленні та підтримці соціальних контактів, а також суб'єктивне сприйняття сімейної ситуації оцінюється, як незадовільне, присутній неврозогенний стиль виховання та негативний вплив з

боку батьків, що підтверджує теоретичні дані про характер формування співзалежності.

Щодо кореляції COD та екстраверсії, отримані дані (0.069) дають змогу зробити заключення, що рівень співзалежності та екстраверсія не пов'язані між собою.

Для більшої наглядності подальшого аналізу кореляцій у двох вікових групах ми представили дані у таблиці нижче:

Таблиця 3.1

Кореляція відповідей по 8-ми шкалам у двох вікових групах

	19-35 років		35-60 років	
COD	FAM	0.318	FAM	0.164
	ICHSTK	0.518	ICHSTK	0.719
	SOZLAG	0.410	SOZLAG	0.405
	ERZIEN	0.343	ERZIEN	0.130
	N	0.661	N	0.734
	SOZAKT	0.363	SOZAKT	0.357
	PSYKON	0.451	PSYKON	0.357
	E	0.069	E	0.069

З таблиці вище ми бачимо, що результати кореляції між COD та E однаково відсутні для обох вікових категорій; COD та SOZAKT та COD та SOZLAG мають приблизно однакову кореляцію; проте цікаві висновки ми можемо спостерігати по 5-и іншим шкалам.

Кореляція між COD та ICHSTK (Сила «Я») набуває значно більшої тенденції для жінок 35-60 років, аніж для 19-35 (0.719 проти 0.518).

Аналізуючи шкалу невротизму (N) також можна зробити висновок, що у жінок в категорії 35-60 тенденція до взаємозв'язку схильності до співзалежності та невротизму значно вища, аніж у категорії 19-35.

По шкалі PSYKON навпаки спостерігається зменшення кореляції для жінок 35-60 років (0.357 проти 0.451).

По шкалам FAM та ERZIEN для жінок 35-60 років кореляція зі співзалежністю повністю втрачається, на відміну від категорії 19-35.

Тобто, можна зробити заключення, що у жінок віком 35-60 співзалежність не пов'язана з вихованням та відносинами з батьками у дитинстві. Так, як шкали FAM та ERZIEN передбачають освітлення респондентками суб'єктивного сприйняття дитинства та відносин з батьками, їхнього впливу на респондентів, можемо припустити, що з віком суб'єктивне сприйняття відносин з батьками поліпшується.

Також для порівняння кореляцію даних було перевірено згідно до вікової періодизації теорії поколінь (покоління X, Y, Z). Нижче наведено порівняльну таблицю:

Таблиця 3.2

Кореляція відповідей по 8-ми шкалам у п'яти вікових групах згідно теорії Еріка Еріксона та Теорії поколінь

	18-23 роки (Z)		23-37 років (Y)		37-54 років (Z)		19-35 років		35-60 років	
COD	FAM	0.418	FAM	0.276	FAM	0.183	FAM	0.318	FAM	0.164
	ICHSTK	0.462	ICHSTK	0.569	ICHSTK	0.683	ICHSTK	0.518	ICHSTK	0.719
	SOZLAG	0.420	SOZLAG	0.458	SOZLAG	0.300	SOZLAG	0.410	SOZLAG	0.405
	ERZIEN	0.460	ERZIEN	0.281	ERZIEN	0.185	ERZIEN	0.343	ERZIEN	0.130
	N	0.675	N	0.669	N	0.753	N	0.661	N	0.734
	SOZAKT	0.081	SOZAKT	0.449	SOZAKT	0.290	SOZAKT	0.363	SOZAKT	0.357
	PSYKON	0.499	PSYKON	0.459	PSYKON	0.489	PSYKON	0.451	PSYKON	0.357
	E	0.165	E	0.113	E	0.135	E	0.069	E	0.069

Хоча у вибірці покоління Z ми спостерігаємо значну кореляцію, проте ми не можемо враховувати значення через невідповідний показник r .

По поколінням Y та X ми бачимо відносно схожу кореляцію відносно до класифікації Еріксона.

Оскільки по класифікації Еріксона ми маємо більш рівномірне розподілення респондентів, опиратись будемо саме на цю класифікацію для перевірки наступних кореляцій та надання подальших висновків та рекомендацій.

Наступним кроком стала перевірка кореляції по між схильністю до співзалежності по двох вікових категоріях за класифікацією Еріка Еріксона та по 20-ти шкалам методики вимірювання психологічного захисту, а саме: дисоціація, регресія, іпохондрія, ізоляція, витіснення, заміщення, проекція, компульсивна поведінка, пасивна агресія, витіснення, раціоналізація, уникнення, реактивне утворення, компенсація, всемогутній контроль, сублімація, альтруїзм, подавлення, упередження та гумор.

Одразу слід відмітити, що ми спостерігаємо сильну кореляцію з рівнем співзалежності у жінок та проявом захисного механізму дисоціації, при чому у жінок у категорії 19-35 ця тенденція виражена сильніше (0.544), аніж у категорії 35-60 років (0.446). Дану кореляцію можна пояснити тим, що жінки, які мають схильність до співзалежності, згідно до теоретичних даних, часто зростають у дисфункціональних сім'ях з підвищеним рівнем тривожності та є травмованими при таких обставинах психіка може не мати достатніх ресурсів, щоб справлятися з надважким стресом. Тож у даному випадку подібна кореляція підкреслює цей теоретичний конструкт, адже дисоціація характерна людям із дуже травмованою психікою. Також досить високу кореляцію в обох вікових категоріях відмічаємо між співзалежністю та проявом захисного механізму регресії (0.454 та 0.468 відповідно). Ця кореляція також цілком пояснюється у рамках нашої теоретичної моделі, адже регресія являє собою

повернення до більш ранніх, примітивних форм поведінки. Як ми вже знаємо, співзалежність є фіксацією на травмуючих моментах ранньої фази розвитку, який проявляється у дорослому житті як спосіб злитись з іншою людиною, тому прагнення повернутись до попередніх, більш інфантильних форм поведінки є цілком очікуваним у даному випадку.

Кореляція між іпохондрією та співзалежністю у віковій категорії 19-35 досить висока (0.455), у категорії 35-60 значимість даної кореляції падає, але не зникає (0.323). Тут цікаво відмітити, що при аналізі попереднього тесту ми теж відмітили, що кореляція між співзалежністю та схильністю до соматичних розладів відчутно знижується для старших жінок (у категорії 35-60).

Можемо припустити, що це пов'язане з тим, що жінки більш старшого віку вже мають дітей та внуків і переносять власну іпохондрію на них, намагаються уберегти їх здоров'я, нічого не пропустити. Таким чином, їх іпохондрія програється вже на дитині, що зменшує напругу, дає змогу реалізуватись надмірній тривозі і таким чином необхідність використання для цього соматичних хвороб зменшується.

Кореляція між ізоляцією і співзалежністю в обох вікових категоріях незначна (0.233 та 0.246 відповідно). Це цілком очікувано як для співзалежних жінок, адже основа співзалежності- тяга до злиття з іншою людиною, що в корні протирічить захисном механізму ізоляції.

Кореляція між витісненням і співзалежністю в обох вікових категоріях незначна (0.215 та 0.203). Дана кореляція цікава для подальшого дослідження, адже співзалежні жінки мають високу схильність до дисоціації, що теж є своєрідним способом справитись із надтравмуючими ситуаціями. Можливо, саме співзалежні жінки при травмуючих ситуаціях схильні до розвитку дисоціації замість витіснення під дією прихованих факторів, які ми наразі не бачимо.

Говорячи про заміщення, ми бачимо, що у віковій категорії 35-60 кореляція між співзалежністю та даним захисним механізмом доволі висока (0.552), тоді як для категорії 19-35 значимість кореляції різко падає (0.322).

Виходячи з даної кореляції ми можемо припустити, що значно вищий показник кореляції між заміщенням і співзалежністю у категорії 35-60 може бути пов'язаним із наявністю у даної групи жінок дітей, на яких значно легше виміщати негативні емоції, які виникають до інших людей.

Кореляція між співзалежністю та проекцією більш відчутна для категорії 35-60 (0.513), проте є значимою для обох категорій (0.468 для категорії 19-35). Дана кореляція знаходиться у межах нашої теоретичної моделі, адже співзалежні жінки проєктують значимого дорослого із дитинства на свої майбутні відносини, тому показник кореляції дійсно високий.

Кореляція між компульсивною поведінкою і співзалежністю є значимою для обох вікових категорій (0.471 та 0.419 відповідно). Аналогічна ситуація з пасивною агресією (0.475 та 0.479 відповідно). Основним мотивом використання компульсивної поведінки є необхідність втекти від тривоги, зменшити її кількість. Так, як для співзалежних жінок характерний високий рівень тривоги, використання ними даного захисного механізму нам здається цілком зрозумілим. Пасивна агресія є механізмом, що теж формувався на ранніх стадіях розвитку і основою якого є нездатність прямо висловлювати свої думки і бажання, що у рамках теоретичної моделі цілком співставно зі співзалежністю.

Заперечення має тенденцію до негативної кореляції у віковій категорії 19-35 (-0.388), проте дана кореляція зникає для категорії 35-60 років (0.197).

Заперечення є інфантильним захисним механізмом, основою якого є відмова від прийняття реальності такою, як вона є. Цікаво, що у співзалежних жінок молодшого покоління дана кореляція негативна, тобто чим вища

співзалежність, тим нижча схильність до заперечення реальності. Дана кореляція є досить цікавою і потребує подальшого дослідження.

Кореляції між співзалежністю та захисним механізмом раціоналізації не виявлено, з чого можна зробити висновок, що співзалежним жінкам не притаманний даний захисний механізм вищого порядку. Як і сублімація, раціоналізація є досить зрілим захисним механізмом, який властивий високорозвиненим, самостійним особистостям.

Уникнення має високу кореляцію зі співзалежністю для категорії 35-60, проте для категорії 19-35 ми відмічаємо її значне зниження і можемо відмітити лише тенденцію до кореляції.

Характерною рисою при існуванні сильного механізму уникнення є невпевненість у собі, яка є досить властива співзалежним жінкам. І як ми вже визначили раніше, з віком у співзалежних жінок падає самооцінка і впевненість у собі. Цим ми можемо пояснити, зокрема, чому схильність до уникнення у старших жінок зростає. Адже уникнення направлено на те, щоб уберегти самооцінку від краху, і чим більше знижується впевненість у собі, тим більше потреби людина відчуває у даному механізмі.

У категорії 35-60 найвища кореляція співзалежності із захисним механізмом реактивного утворення (0.607), проте цікаво відмітити, що для молодшої категорії даний показник значно падає, хоча і залишається значимим (0.411).

Ми можемо припустити, що такий високий показник кореляції викликаний тим, що рушійною силою захисного механізму реактивного утворення є відчуття провини, яке старанно маскується. Для співзалежності відчуття провини також є базисним і спостерігається у особистісній картині співзалежних жінок. Для того, щоб визначити, чому даний показник зростає для більш старших жінок, необхідно проводити додаткові дослідження.

Компенсація має тенденцію до кореляції зі співзалежністю у обох вікових групах (0.367 і 0.372 відповідно). Компенсація дає змогу відволіктись від тривоги за власні недоліки та перенаправити енергію на статусні, матеріальні досягнення. Даний механізм працює при низькій самооцінці. Проте, компенсація проявлена не надто сильно у співзалежних жінок, імовірно це пояснюється тим, що даний захисний механізм властивий амбітним людям, що згідно до теоретичного конструкту не властиво співзалежним жінкам.

Кореляції між співзалежністю і всемогутнім контролем не виявлено для обох вікових категорій (0.183 і 0.021 відповідно). Всемогутній контроль у своїй основі має переконаність у тому, що людина може і має контролювати всі процеси у своєму житті. Співзалежні ж жінки, навпаки, воліють передати контроль за власне життя у чужі руки, зняти із себе частину відповідальності за власне життя.

Цікава ситуація із кореляцією між сублімацією та співзалежністю, хоча відчутної тенденції до кореляції ми не бачимо для обох вікових груп, проте для категорії 19-35 показник кореляції становить -0.109, тоді як для категорії 35-60 дана кореляція набуває більш негативного відтінку і становить -0.229.

Така відсутність кореляції з тенденцією до негативної є цілком очікуваною, адже сублімація у багатьох теоретичних конструктах вважається найбільш «дорослим», розвиненим захисним механізмом, який властивий зрілим, самостійним особистостям, до яких співзалежні жінки, на жаль, не відносяться.

Альтруїзм має тенденцію до кореляції зі співзалежністю для категорії 35-60 років (0.301), проте втрачає значимість для категорії 19-35(0.197). Альтруїзм є зрілим захистом і низька представленість даного механізму у співзалежних жінок відповідає нашому теоретичному конструкту. Появу кореляції між співзалежністю і альтруїзмом у старших жінок ми можемо пояснити значно

більшою схильністю до альтруїзму вцілому у старшому віці, що є у коцепії Еріка Еріксона.

Подавлення імпульсів має кореляцію зі співзалежністю для обох вікових категорій (0.391 і .407 відповідно). В рамках нашої теоретичної моделі можемо припустити наступне: подавлення імпульсів як захисний механізм є вищим захисним механізмом і вимагає крім всього іншого досить багато терплячості. В рамках теоретичних теорій по співзалежності ми також спостерігаємо, що здатність терпіти, очікувати є відмінною рисою співзалежних жінок (адже вони віддають ініціативу у чужі руки і пасивно очікують на дії з іншого боку, не маючи впливу на процес і результат).

Гумор не має кореляції зі співзалежністю для обох вікових категорій. Відсутність кореляції пояснюється тим, що даний механізм є досить зрілим і виникає не більш пізніх стадіях розвитку, тоді як співзалежність є результатом травми на більш ранніх стадіях розвитку.

Упередження має більш значну кореляцію для категорії 35-60 (0.498) ніж для категорії 19-35 (0.364). Сама кореляція пояснюється нашою теоретичною моделлю, адже упередження направлено на планування усіх можливих сценаріїв у майбутньому з метою уникнення невдачі та підтримки власної самооцінки. Посилення даної кореляції у старших жінок цікаве і потребує подальшого дослідження.

Дані по кореляції співзалежності та захисних механізмів представлені у таблиці нижче.

Таблиця 3.3

Кореляція між співзалежністю та захисними механізмами у двох вікових групах

	19-35 РОКІВ		35-60 РОКІВ	
СПІВЗАЛЕЖНІСТЬ	Дисоціація	0.544	Дисоціація	0.446

	Регресія	0.454	Регресія	0.468
	Іпохондрія	0.455	Іпохондрія	0.323
	Ізоляція	0.233	Ізоляція	0.246
	Витіснення	0.215	Вытеснение	0.203
	Заміщення	0.322	Заміщення	0.552
	Проекція	0.468	Проекція	0.513
	Компульсивна поведінка	0.471	Компульсивна поведінка	0.419
	Пасивна агресія	0.475	Пасивна агресія	0.479
	Заперечення	-0.388	Заперечення	0.197
	Раціоналізація	0.021	Раціоналізація	-0.034
	Уникнення	0.372	Уникнення	0.562
	Реактивне утворення	0.411	Реактивне утворення	0.607
	Компенсація	0.367	Компенсація	0.372
	Всемогутній контроль	0.183	Всемогутній контроль	0.021
	Сублімація	-0.109	Сублімація	-0.229
	Альтруїзм	0.197	Альтруїзм	0.301
	Подавлення	0.391	Подавлення	0.407
	Упередження	0.364	Упередження	0.498
	Гумор	0.079	Гумор	0.060

Далі проаналізуємо результати тесту профілю відносин. По критерію деструктивної надзалежності ми маємо 12 низьких показників, 102- середніх та 60- високих.

По критерію дисфункціонального відділення маємо 16 низьких показників, 101- середній та 57 високих показників.

По критерію здорової залежності маємо 42- низьких показників, 114- середніх та 18- високих.

Порівнюючи відповіді даного тесту та тесту на співзалежність Москаленко, ми бачимо, що відповіді практично дзеркальні, адже згідно до тесту Москаленко 20 жінок –не схильні до співзалежності, 113- мають помірну схильність до співзалежності, 41- різко виражена схильність до співзалежності.

Далі проведемо кореляційний аналіз результатів обох тестів (Додаток Е).

З таблиці нижче ми бачимо, що між показником деструктивної надзалежності та співзалежності по тесту Москаленко ми маємо вагому кореляцію 0.677, між співзалежністю по тесту Москаленко та здоровою залежністю маємо значиму негативну кореляцію -0.501.

Таблиця 3.4

Кореляція між співзалежністю по тесту Москаленко та тесту профілю відносин

Співзалежність по тесту Москаленко	Деструктивна над залежність	0.677
Співзалежність по тесту Москаленко	Дисфункціональне відділення	0.248
Співзалежність по тесту Москаленко	Здорова залежність	-0.501

Далі нами було проведено факторний аналіз результатів чотирьох тестів на предмет виявлення прихованих факторів, які ми можемо використати для подальшого побудування типологічної моделі схильних до співзалежності жінок.

Всього для проведення факторного аналізу було взято 248 запитань 4-х тестів (тесту на співзалежність Москаленко, ВІV тесту, тесту профілю відносин та тесту на виявлення захисних механізмів). Всі аналітичні дані представлено у Додатку Є до даної роботи.

Всього було виявлено 6 прихованих факторів, що додатково було проаналізовано за допомогою функції Screeploty програмі Джамові.

Для коректності проведення аналітики нами також додатково було протестовано 1-факторну, 2-факторну, 3-факторну, 4-х факторну, 5-факторну, 6-факторну, 7-факторну та 8-факторну моделі. Проте 6-факторна модель виявилась найбільш доцільною згідно до отриманих даних та перевірки на Screeplot.

Згідно до графіку Screeplotми бачимо, що до 6-ти факторів наші дані ведуть себе не так, як випадкові цифри. Тож далі до аналітики беремо 6-факторну модель.

Далі нами було проаналізовано основні показники, які вказують на коректність отриманих результатів і можливість їх подальшого використання.

Ми бачимо, що показник RMSEA (помилка приближення) (0.00) є меншим від 0.06, тобто запитання тесту є ідеальними.

По індексу Такера-Льюїса (62.2) ми також бачимо, що навантаження на фактори високе і ми не маємо додаткових прихованих факторів, які ми мали б взяти до розгляду.

Також з аналітики у Додатку Є ми бачимо, що фактори не мають значної кореляції між собою, тобто розкривають не тотожні поняття.

Також аналізуючи дані, отримані при проведенні факторного аналізу в Джамові, ми можемо відмітити, що отримані нами 6 факторів пояснюють 29.29 % дисперсії наших змінних, при чому на перший фактор прийшло 6.65 %, на другий- 5.01 %, на третій- 4.91%, на четвертий- 5.14%, на п'ятий- 3.89%, на шостій- 3.69%.

Кожен фактор має багато навантажень, з яких ми відібрали показники з найбільшою факторною вагою, яким властивий вищий рівень прояву властивостей виділеного фактора, тобто більший рівень зв'язку з певним фактором, що дасть нам змогу зробити наш аналіз більш точним.

Для подальшого аналізу фактору 1 було відібрано наступні запитання:

1. Я не тривожусь занадто багато.
2. Мене легко образити критикою.
3. Інші не розуміють, наскільки їхні слова можуть мене образити.
4. Неприємності не для мене, я сповнений оптимізму (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).
5. Я рідко плачу (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).
6. Як ви реагуєте на те, якщо хтось оцінює вашу роботу чи досягнення невисоко, незважаючи на те, що ви вважаєте їх зробленими добре?
7. Що вас характеризує найбільше?
 - А) я надзвичайно нервовий
 - б) я спокійний і байдужий
8. Яким є ваш звичайний стан?
 - а) Я часто відчуваю почуття внутрішньої напруженості
 - б) найчастіше я розслаблений і спокійний
9. Що більше Вам відповідає?
 - а) я погано почуваюся, коли інші знаходять якісь недоліки в мені або в моїй роботі;
 - б) я досить терплячий, коли критикують мене чи зроблену мною роботу.

Далі, враховуючи, що найбільш навантаженими були запитання 3,5,7,8 і аналізуючи можливий феномен, який може об'єднувати всі ці запитання тестів, ми прийшли до висновку, що це феномен психічної стійкості.

Відповідно, фактор 1 ми назвали рівень психічної стійкості.

Фактор 2 містить наступні запитання тестів (запитання з найвищим навантаженням):

1. Свої справжні почуття я ховаю від оточуючих.
2. Коли хтось наближається до мене надто близько, я прагну віддалитися.

3. Я не люблю відкривати про себе надто багато приватної інформації.

4. Я спокійно почуваюся, коли прошу в інших допомогу (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).

5. Мені легко довіряти людям (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).

6. Якщо ти не будеш завжди наготові, то тебе миттю обдурять (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).

7. Що Вас характеризує найбільшою мірою? (дане запитання має негативне навантаження відносно до феномену, що описує фактор).

а) я можу обговорити свої особистісні проблеми з будь-ким;

б) мені важко з ким-небудь говорити про свої особистісні проблеми.

8. Як би Ви описали свою поведінку по відношенню до інших людей?

а) швидше за все, я відкрита людина;

б) швидше за все, я потайлива, замкнена людина.

9. Як Ви оцінюєте Вашу здатність вступати в контакт з незнайомими людьми?

а) я думаю, що це дається мені нелегко;

б) я думаю, що це вдається мені легко.

Проаналізувавши всі запитання і їхнє навантаження сенсом, ми прийняли рішення назвати фактор 2 як рівень довіри до світу.

Фактор 3 містить наступні запитання тестів (запитання з найвищим навантаженням):

1. Я не був повністю відвертим з моєю матір'ю; вона часто була для мене чужою.

2. Якщо я робив або хотів зробити що-небудь проти волі моїх батьків, частіше всього вони реагували на це жорстко і без розуміння.

3. Чи отримували ви від ваших батьків підтримку і позитивну оцінку своїх успіхів?

а) ні, батько або мати завжди знаходили в мені недоліки; я рідко щось робив вірно, інших, «кращих» дітей часто ставилися мені в приклад;

б) мої батьки розуміли мене, вони були задоволені моїми успіхами і поведінкою.

4. У дитинстві та юності:

а) якщо я самостійно виконував якусь роботу, мої батьки хвалили і підтримували мене;

б) батьки звертали мало уваги на те, що мені вдавалося успішно зробити самому.

5. Тато абі мама часто били мене.

6. Якщо я не міг зробити щось тотчас, то мої батьки проявляли терпіння.

7. Якщо мої батьки вимагали від мене певних результатів, то вони, як правило, враховували мій вік.

8. Як поводити себе Ваші батьки, якщо Ви зверталися до них з будь-яким питанням?

а) вони були дуже терплячими і намагалися відповісти на всі мої запитання;

б) вони не надто охоче відповідали на мої запитання, у них не було часу і бажання відповідати на них.

9. Чи часто вас карали ваші батьки?

10. Мої батьки, маючи інші погляди на мої особисті справи (наприклад, витрати кишенькових грошей, вибір друзів, одягу тощо):

11. Мої батьки іноді вели себе нестримно та необдуманно.

12. Моя мати чи батько нерідко перебільшували значення деяких речей. Їхні почуття часто були награними і не зовсім справжніми.

13. Мої батьки часто сварилися.

14. Як поводити себе зазвичай Ваші батьки в тих випадках, коли у них виникали з Вами труднощі?

а) у таких ситуаціях мати й батько легко втрачали рівновагу, їх охоплювала лють або впадали у відчай і розпач;

б) в таких ситуаціях мої батьки вели себе стримано, спокійно, шукали вихід.

15. Яке з наступних тверджень характеризує Ваше емоційне ставлення до своїх батьків?

а) я поважаю своїх батьків і пишаюся ними;

б) час від часу мені важко виявляти повагу до своїх батьків, іноді я їх зневажаю, вони мене смішать, мені буває соромно за них.

Враховуючи вищенаведені запитання, даний фактор було вирішено назвати близькість та довіра у відносинах з батьками.

Фактор 4 містить наступні запитання тестів (запитання з найвищим навантаженням):

1. Я часто відчуваю, що посміхаюся людям натягнуто та фальшиво.

2. Я часто заводжуся через дрібниці.

3. Я люблю займатися спортом, творчістю чи будь-якою корисною справою.

4. Я повинен думати про своє здоров'я.

5. Якщо мене щось розлютило, то я можу виплеснути злість на тих, хто ні до чого.

6. Не можу відмовити собі в задоволеннях, навіть якщо вони шкідливі, це мене заспокоює.

7. Я можу виплеснути своє роздратування на перше, що трапиться під гарячу руку.

8. Мені подобається долати свої вади і досягати свого максимуму.

Враховуючи вищенаведені запитання, даний фактор було вирішено назвати здатність справлятися із фрустрацією.

Фактор 5 містить наступні запитання тестів (запитання з найвищим навантаженням):

1. Іноді я відкладаю важливе рішення за принципом «ранок вечора мудріший».
2. Часто досить перетерпіти, і ситуація сама згладиться.
3. Я намагаюся пожартувати, якщо стикаюся з якоюсь проблемою.
4. Я часто чекаю сприятливого моменту, щоб діяти напевно.
5. Конфлікти я намагаюся згладити жартом.
6. Якщо ставитись до всього з гумором, то проблеми здаються не такими страшними.
7. Не можу відмовити собі в задоволеннях, навіть якщо вони шкідливі, це мене заспокоює.
8. Коли допомагаєш іншим, то забуваєш про свої неприємності та проблеми.

Враховуючи вищенаведені запитання, даний фактор було вирішено назвати вміння приймати рішення та брати на себе відповідальність за них.

Фактор 6 містить наступні запитання тестів (запитання з найвищим навантаженням):

1. Люди настільки безпомічні, що без мене нічого не зможуть зробити.
2. Людям краще мені підкорятися, це в їхніх інтересах.
3. Я здатен керувати ситуацією набагато краще, ніж багато оточуючих.
4. Дорогі речі допомагають мені почуватися впевненіше.
5. Я відчуваю свою значущість і перевагу над більшістю оточуючих.
6. Мене приваблюють складні завдання.
7. Якби люди слухалися мене, у них було б набагато менше проблем.
8. Що Вас характеризує найбільшою мірою?

а) найчастіше я дію спонтанно;

б) у поведінці я не керуюсь думками, що спонтанно спали мені в голову.

Враховуючи вищенаведені запитання, даний фактор було вирішено назвати схильність до домінування над іншими.

Отже, підсумуємо отримані фактори на основі проведеного факторного аналізу:

Фактор 1: рівень психічної стійкості.

Фактор 2: рівень довіри до світу.

Фактор 3: близькість та довіра у відносинах з батьками.

Фактор 4: здатність справлятися із фрустрацією.

Фактор 5: вміння приймати рішення та брати на себе відповідальність за них.

Фактор 6: схильність до домінування над іншими.

Таким чином, на основі проведеного факторного аналізу ми можемо побудувати типологічну модель жінок зі схильністю до співзалежної поведінки:

- 1) Жінки з низьким рівнем психічної стійкості;
- 2) Жінки з низьким рівнем довіри досвіту;
- 3) Жінки, у яких відсутня близькість і довіра з батьками;
- 4) Жінки, яким важко справлятися із фрустрацією;
- 5) Жінки, яким важко приймати рішення і брати на себе відповідальність з них;
- 6) Жінки, які схильні до домінування над іншими.

3.2. Практичні рекомендації психотерапевтам при роботі з жінками, схильними до співзалежності

Робота психотерапевта направлена на допомогу людям зрозуміти, як у них влаштована психіка, чому вони ведуть себе так, як ведуть, чому у них в житті

відбуваються ті чи інші події, тобто що саме вони роблять для того, щоб відповідні обставини у них в житті склалися.

Виходячи із теоретичної моделі, ми можемо зробити висновки, що співзалежність різко понижує рівень життя людей (у нашому випадку – жінок), обмежує діапазон прийняття рішень і забирає багато сил та енергії.

Окрім того, серед самих популярних запитів до психолога чи то психотерапевта є впевненість у собі, проблеми в житті в цілому, проблеми на роботі та проблеми у особистому житті.

І хоча самі жінки частіше за все не розуміють, що у них співзалежність, проте розуміють, що у відносинах щось не так і хочуть це виправити.

В даній роботі досліджені основні параметри, які можуть бути цікавими та корисними для психотерапевта у роботі зі співзалежними жінками.

Отже, в даній роботі ми дослідили такі явища, як співзалежність, впевненість у собі, відносини з батьками, соціальні відносини і вміння їх будувати, різноманітні захисні механізми психіки і опираючись на результати кореляційних досліджень та результатів факторного аналізу, можемо дати наступні рекомендації по роботі зі співзалежними жінками для психологів та психотерапевтів:

1) При роботі зі співзалежними жінками особливу увагу слід приділяти відносинам з батьками чи іншими значимими дорослими (що і так є рекомендацією у певних напрямках психотерапії). Проте слід додатково зазначити, що відносини з батьками мають вагоме значення у віковій категорії 19-35 років, а для жінок більш старшої вікової категорії робота над відносинами з батьками не матиме помітного ефекту. При роботі над відносинами з батьками слід особливу увагу приділяти не тільки саме відносинам батьки-дитина чи батько-мати, а і відносинам батьків з навколишнім світом.

2) Працюючи зі співзалежною жінкою також слід звернути увагу на її самооцінку, віру у себе та власні сили. Згідно до досліджень ми бачимо, що

працюючи над підвищенням самооцінки жінки, над підняттям її впевненості у собі, це також опосередковано вплине на рівень її схильності до співзалежності, а саме знизить її. Варто відмітити, що необхідність подібної роботи особливо важлива для жінок від 35 до 60 років, адже зниження самооцінки призводить до різкого зростання схильності до співзалежності і навпаки.

3) Слід відзначити, що зменшення рівня співзалежності призведе до нормалізації та покращення соціальних стосунків у обох вікових категоріях;

4) Робота з тривожністю та психічною нестійкістю також матиме вагомий позитивний вплив на зниження рівня співзалежності, особливо у жінок старшого віку.

5) Так як ми дослідили, що чим вищий рівень співзалежності, тим вища схильність до соматичних захворювань, то можемо поради психотерапевтам звертати увагу на соматичні прояви клієнта та на ситуацію зі здоров'ям у цілому при роботі зі співзалежністю (у рамках психологічної компетенції).

6) Також при роботі із співзалежними жінками особливо увагу варто приділити захисним механізмам. Відповідно до емпіричного дослідження, співзалежним жінкам притаманні захисні механізми нижчого порядку, які псуєть якість життя, особливо при надмірному прояві.

7) При роботі зі співзалежними жінками жінками, слід пам'ятати, що їм особливо притаманні такі захисні механізми, як: дисоціація, регресія, іпохондрія, заміщення, проекція, компульсивна поведінка, пасивна агресія, уникнення, реактивне утворення, компенсація, подавлення та упередження.

8) Окремо слід відмітити, що заміщення, реактивне утворення та упередження біль притаманне жінкам за 35 років.

Висновки до розділу 3

В результаті проведеного емпіричного дослідження по темі: «Психологічні чинники емоційної співзалежності у жінок різних поколінь» можна зробити наступні висновки:

- 1) Між схильністю до емоційної співзалежності та рівнем невротизму, тобто тривожності, психічної нестійкості та чутливості є значна кореляція серед жінок різного віку.
- 2) Між схильністю до емоційної співзалежності та впевненістю в собі теж є значна кореляція, тобто чим сильніше виражена схильність до співзалежності, тим нижча впевненість у собі та здатність досягати поставлених цілей. Ми можемо зробити припущення, що з віком невирішені емоційні проблеми мають тенденцію до накопичення, що на фоні зменшення психічних та фізичних ресурсів людини призводить до недостатньої кількості ресурсів на вирішення проблем та досягнення поставлених цілей, що негативно впливає на рівень самооцінки та підсилює рівень тривожності.
- 3) Чим вища схильність до співзалежності, тим вища схильність до соматичних розладів та нижча стресостійкість та емоційна лабільність.
- 4) Чим вища схильність до співзалежності, тим вища напруга в особистих та соціальних ситуаціях та більші труднощі у соціальній адаптації.
- 5) Нездатність встановлювати та підтримувати соціальні контакти, проблеми розкриття себе також мають тенденцію до кореляції з рівнем емоційної співзалежності.
- 6) Негативний вплив виховання батьків або осіб, що їх заміняли, неврозогенний стиль виховання, негативний характер взаємодії між батьками або особами, що їх заміняли, незадовільні стосунки з батьками, неадекватне ставлення сім'ї до навколишнього світу, недостатній вплив з боку сім'ї у дитинстві та юності мають тенденцію до кореляції з рівнем емоційної співзалежності.

- 7) Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та рівнем екстраверсії відсутня.
- 8) Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та впевненістю в собі набуває значно більшої тенденції для жінок 35-60 років, аніж для 19-35 років.
- 9) Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та невротизму значно вища в категорії 35-60 років, ніж у категорії 19-35.
- 10) По шкалі PSYKON навпаки спостерігається зменшення кореляції для жінок 35-60 років ніж у категорії 19-35.
- 11) По шкалам FAM та ERZIEN для жінок 35-60 років кореляція зі співзалежністю повністю втрачається, на відміну від категорії 19-35. Так, як шкали FAM та ERZIEN передбачають освітлення респондентками суб'єктивного сприйняття дитинства та відносин з батьками, їхнього впливу на респондентів, можемо припустити, що з віком суб'єктивне сприйняття відносин з батьками поліпшується.
- 12) Результати досліджень не суперечать даним опублікованих досліджень про механізм формування та прояву емоційної співзалежності.
- 13) Гумор не має кореляції зі співзалежністю для обох вікових категорій. Відсутність кореляції пояснюється тим, що даний механізм є досить зрілим і виникає не більш пізніх стадіях розвитку, тоді як співзалежність є результатом травми на більш ранніх стадіях розвитку.
- 14) Кореляції між співзалежністю і всемогутнім контролем також не виявлено для обох вікових категорій (0.183 і 0.021 відповідно). Всемогутній контроль у своїй основі має переконаність у тому, що людина може і має контролювати всі процеси у своєму житті. Співзалежні ж жінки, навпаки, воліють передати контроль за власне життя у чужі руки, зняти із себе частину відповідальності за власне життя.
- 15) Компенсація має тенденцію до кореляції зі співзалежністю у обох вікових групах (0.367 і 0.372 відповідно). Компенсація дає змогу відволіктись від

тривоги за власні недоліки та перенаправити енергію на статусні, матеріальні досягнення. Даний механізм працює при низькій самооцінці. Проте, компенсація проявлена не надто сильно у співзалежних жінок, імовірно це пояснюється тим, що даний захисний механізм властивий амбітним людям, що згідно до теоретичного конструкту не властиво співзалежним жінкам.

16) Кореляція між ізоляцією і співзалежністю в обох вікових категоріях незначна (0.233 та 0.246 відповідно). Це цілком очікувано як для співзалежних жінок, адже основа співзалежності- тяга до злиття з іншою людиною, що в корні протирічить захисном механізму ізоляції.

17) Витіснення практично не корелює зі співзалежністю (0.215 та 0.203). Дана кореляція цікава для подальшого дослідження, адже співзалежні жінки мають високу схильність до дисоціації, що теж є своєрідним способом справитись із надтравмуючими ситуаціями. Можливо, саме співзалежні жінки при травмуючих ситуаціях схильні до розвитку дисоціації замість витіснення під дією прихованих факторів, які ми наразі не бачимо.

18) Подавлення має кореляцію зі співзалежністю для обох вікових категорій (0.391 і .407 відповідно). В рамках нашої теоретичної моделі можемо припустити наступне: подавлення імпульсів як захисний механізм є вищим захисним механізмом і вимагає крім всього іншого досить багато терплячості. В рамках теоретичних теорій по співзалежності ми також спостерігаємо, що здатність терпіти, очікувати є відмінною рисою співзалежних жінок (адже вони віддають ініціативу у чужі руки і пасивно очікують на дії з іншого боку, не маючи впливу на процес і результат).

19) Також досить високу кореляцію в обох вікових категоріях відмічаємо між співзалежністю та проявом захисного механізму регресії (0.454 та 0.468 відповідно). Ця кореляція також цілком пояснюється у рамках нашої теоретичної моделі, адже регресія являє собою повернення до більш ранніх, примітивних форм поведінки. Як ми вже знаємо, співзалежність є фіксацією на

травмуючих моментах ранньої фази розвитку, який проявляється у дорослому житті як спосіб злитись з іншою людиною, тому прагнення повернутись до попередніх, більш інфантильних форм поведінки є цілком очікуваним у даному випадку.

20) Кореляція між співзалежністю та проекцією більш відчутна для категорії 35-60 (0.513), проте є значимою для обох категорій (0.468 для категорії 19-35). Дана кореляція знаходиться у межах нашої теоретичної моделі, адже співзалежні жінки проєктують значимого дорослого із дитинства на свої майбутні відносини, тому показник кореляції дійсно високий.

21) Кореляція між компульсивною поведінкою і співзалежністю є значимою для обох вікових категорій (0.471 та 0.419 відповідно). Аналогічна ситуація з пасивною агресією (0.475 та 0.479 відповідно). Основним мотивом використання компульсивної поведінки є необхідність втекти від тривоги, зменшити її кількість. Так, як для співзалежних жінок характерний високий рівень тривоги, використання ними даного захисного механізму нам здається цілком зрозумілим. Пасивна агресія є механізмом, що теж формувався на ранніх стадіях розвитку і основою якого є нездатність прямо висловлювати свої думки і бажання, що у рамках теоретичної моделі цілком співставно зі співзалежністю.

22) У віковій категорії 35-60 кореляція між співзалежністю та заміщенням доволі висока (0.552), тоді як для категорії 19-35 значимість кореляції різко падає (0.322). Виходячи з даної кореляції ми можемо припустити, що значно вищий показник кореляції між заміщенням і співзалежністю у категорії 35-60 може бути пов'язаним із наявністю у даної групи жінок дітей, на яких значно легше виміщати негативні емоції, які виникають до інших людей.

23) Ми спостерігаємо сильну кореляцію з рівнем співзалежності у жінок та проявом захисного механізму дисоціації, при чому у жінок у категорії 19-35 ця тенденція виражена сильніше (0.544), аніж у категорії 35-60 років (0.446); у

віковій категорії 35-60 кореляція між співзалежністю та даним захисним механізмом різко висока (0.552), тоді як для категорії 19-35 значимість кореляції різко падає (0.322). Дану кореляцію можна пояснити тим, що жінки, які мають схильність до співзалежності, згідно до теоретичних даних, часто зростають у дисфункціональних сім'ях з підвищеним рівнем тривожності та є травмованими, при таких обставинах психіка може не мати достатніх ресурсів, щоб справлятися з надважким стресом. Тож у даному випадку подібна кореляція підкреслює цей теоретичний конструкт, адже дисоціація характерна людям із дуже травмованою психікою.

24) Кореляція між іпохондрією та співзалежністю у віковій категорії 19-35 досить висока (0.455), у категорії 35-60 значимість даної кореляції падає, але не зникає (0.323). Тут цікаво відмітити, що при аналізі попереднього тесту ми теж відмітили, що кореляція між співзалежністю та схильністю до соматичних розладів відчутно знижується для старших жінок (у категорії 35-60).

Можемо припустити, що це пов'язане з тим, що жінки більш старшого віку вже мають дітей та внуків і переносять власну іпохондрію на них, намагаються уберегти їх здоров'я, нічого не пропустити. Таким чином, їх іпохондрія програється вже на дитині, що зменшує напругу, дає змогу реалізуватися надмірній тривозі і таким чином необхідність використання для цього соматичних хвороб зменшується.

25) Заперечення має тенденцію до негативної кореляції у віковій категорії 19-35 (-0.388), проте дана кореляція зникає для категорії 35-60 років (0.197). Заперечення є інфантильним захисним механізмом, основою якого є відмова від прийняття реальності такою, як вона є. Цікаво, що у співзалежних жінок молодшого покоління дана кореляція негативна, тобто чим вища співзалежність, тим нижча схильність до заперечення реальності. Дану кореляцію є досить цікавою і потребує подальшого дослідження.

26) Уникнення має високу кореляцію зі співзалежністю для категорії 35-60 (0.562), проте для категорії 19-35 ми відмічаємо її значне зниження і можемо відмітити лише тенденцію до кореляції (0.372). Характерною рисою при існуванні сильного механізму уникнення є невпевненість у собі, яка є досить властива співзалежним жінкам. І як ми вже визначили раніше, з віком у співзалежних жінок падає самооцінка і впевненість у собі. Цим ми можемо пояснити, зокрема, чому схильність до уникнення у старших жінок зростає. Адже уникнення направлено на те, щоб уберегти самооцінку від краху, і чим більше знижується впевненість у собі, тим більше потреби людина відчуває у даному механізмі.

27) У категорії 35-60 найвища кореляція співзалежності із захисним механізмом реактивного утворення (0.607), проте для молодшої категорії даний показник значно падає (0.411). Ми можемо припустити, що такий високий показник кореляції викликаний тим, що рушійною силою захисного механізму реактивного утворення є відчуття провини, яке старанно маскується. Для співзалежності відчуття провини також є базисним і спостерігається у особистісній картині співзалежних жінок. Для того, щоб визначити, чому даний показник зростає для більш старших жінок, необхідно проводити додаткові дослідження.

28) Сублімація і співзалежність: відсутньої тенденції до кореляції ми не бачимо для обох вікових груп, проте для категорії 19-35 показник кореляції становить -0.109, тоді як для категорії 35-60 дана кореляція набуває негативного відтінку і становить -0.229. Така відсутність кореляції з тенденцією до негативної є цілком очікуваною, адже сублімація у багатьох теоретичних конструктах вважається найбільш «дорослим», розвиненим захисним механізмом, який властивий зрілим, самостійним особистостям, до яких співзалежні жінки, на жаль, не відносяться.

29) Альтруїзм має тенденцію до кореляції зі співзалежністю для категорії 35-60 років (0.301), проте втрачає значимість для категорії 19-35(0.197). Альтруїзм є зрілим захистом і низька представленість даного механізму у співзалежних жінок відповідає нашому теоретичному конструкту. Появу кореляції між співзалежністю і альтруїзмом у старших жінок ми можемо пояснити значно більшою схильністю до альтруїзму в цілому у старшому віці, що є у коцепії Еріка Еріксона.

30) Упередження має більш значну кореляцію для категорії 35-60 (0.498) ніж для категорії 19-35 (0.364). Сама кореляція пояснюється нашою теоретичною моделлю, адже упередження направлено на планування усіх можливих сценаріїв у майбутньому з метою уникнення невдачі та підтримки власної самооцінки. Посилення даної кореляції у старших жінок цікаве і потребує подальшого дослідження.

31) Порівняючи відповіді тесту профілю відносин та тесту на співзалежність Москаленко, ми бачимо, що відповіді практично дзеркальні, адже згідно до тесту Москаленко 20 жінок –не схильні до співзалежності, 113- мають помірну схильність до співзалежності, 41- різко виражена схильність до співзалежності.

32) Між показником деструктивної надзалежності та співзалежності по тесту Москаленко ми маємо вагому кореляцію 0.677, між співзалежністю по тесту Москаленко та здоровою залежністю маємо значиму негативну кореляцію - 0.501.

33) В результаті проведеного факторного аналізу було виявлено 6 прихованих факторів, що додатково було проаналізовано за допомогою функції Screeploty програмі Джамові.

34) Отримані нами 6 факторів пояснюють 29.29 % дисперсії наших змінних, при чому на перший фактор прийшло 6.65 %, на другий- 5.01 %, на третій- 4.91%, на четвертий- 5.14%, на п'ятий- 3.89%, на шостій- 3.69%.

35) Таким чином, на основі проведеного факторного аналізу ми можемо побудувати типологічну модель жінок зі схильністю до співзалежної поведінки:

- 1) Жінки з низьким рівнем психічної стійкості;
- 2) Жінки з низьким рівнем довіри досвіту;
- 3) Жінки, у яких відсутня близькість і довіра з батьками;
- 4) Жінки, яким важко справлятися із фрустрацією;
- 5) Жінки, яким важко приймати рішення і брати на себе відповідальність з них;
- 6) Жінки, які схильні до домінування над іншими.

36) У даному розділі також було надано рекомендації по роботі зі співзалежними жінками на основі отриманих емпіричних досліджень.

ВИСНОВКИ

На виконання поставлених завдань за результатами проведеної роботи можуть бути сформульовані такі висновки:

1. Відповідно до мети та визначених для цієї роботи цілей проаналізовано наукову літературу з проблематики феномену емоційної співзалежності, особистісних особливостей жінок, схильних до емоційної співзалежності, теоретичних аспектів історико-культурних, соціальних та внутрішньосімейних передумов формування співзалежної особистості, особливостей розвитку та функціонування захисних механізмів.

Аналіз літературних джерел підтвердив актуальність обраної теми дослідження, оскільки цілісного уявлення про дану проблему немає.

Сучасне розуміння співзалежності як феномену полягає у тому, що цей стан є патологічним, характеризується функціонуванням на рівні глибинних процесів та його супроводжує сильна емоційна, соціальна або інколи навіть фізична залежність від іншої людини.

Співзалежна – це людина емоційно залежна від настрою та поведінки іншої людини, повністю зосереджена на особистості цієї іншої, а не на самій собі і намагається контролювати дії іншого в надії, що ця інша людина поводитиметься саме так, як хотіла б співзалежна.

В результаті досліджень вчені дійшли висновків, що співзалежний тип особистості формується в дисфункціональному сімейному середовищі.

Дисфункціональна сім'я є середовищем, в якому регулярно виникають конфліктні ситуації, емоційне зневажливе ставлення до дітей, а також мають місце моральні та фізичні насильницькі дії з боку окремих родичів, чия поведінка сприяє адаптації до таких дій. Створення та збереження подібних сімейних зв'язків є результатом співзалежності та залежностей дорослих.

Емоційна співзалежність проявляється у поведінці та взаємовідносинах співзалежної особи з іншими людьми, а отже може бути дослідженою через

порівняння співзалежності та особистісних особливостей у осіб, яким співзалежність притаманна.

Також поведінка людини, її особистісні особливості можуть змінюватись впродовж життя у процесі розвитку, отримання досвіду, комунікування з іншими людьми та проходження криз.

Саме тому дослідження співзалежності у розрізі віку є настільки актуальним, адже його дослідженню не приділялось достатньо уваги.

Тим паче, нам не вдалось знайти досліджень на подібну тему в Україні.

У відповідності до поставлених завдань було організовано та проведено емпіричне дослідження «Особистісні особливості схильних до емоційної співзалежності жінок різних поколінь», у якому прийняли участь 174 жінки різного віку.

Учасника дослідження заповнили анамнестичну анкету та відповіли на запитання двох методик (Біографічного опитувальника та Шкали співзалежності).

Вибір саме цих методик обумовлений їх надійністю та валідністю. "Тест на співзалежність" Fischer J.L., Spann L., Crawford D у адаптації Москаленко є достатньо зручним у використанні та дає змогу визначити схильність до співзалежності у жінок.

Також даний опитувальник є одним з небагатьох опитувальників на визначення схильності до співзалежності, адаптованих на російську мову.

Біографічний опитувальник Bottscher, Jager, Lischer у адаптації Чокера є достатньо всеохоплюючим та дає змогу перевірити як особливості сімейної ситуації у опитуваного, так і особистісні особливості останнього.

Після отримання первинних даних було здійснено аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

Із 174 опитуваних жінок, 20 –не схильні до співзалежності, 113- помірна схильність до співзалежності, 41- різко виражена схильність до співзалежності, тобто відсоток жінок, схильних до співзалежності, досить багато у різному віці.

Також слід зазначити, що серед 41 жінки з високою схильністю до співзалежності результати по шкалі відносин з батьками або високі, або помірно високі, що означає сприйняття відносин з батьками як незадовільне, недостатній вплив із боку сім'ї у дитинстві та юності.

Отримані дані свідчать про кореляцію між схильністю до співзалежності та рівнем тривожності, невротизму, психічної нестійкості, чутливості та впевненості у собі. Значна кореляція також була встановлена між схильністю до співзалежності та схильністю до соматичних розладів, рівнем стресостійкості, рівнем емоційної лабільності.

Напруга в особистих та соціальних ситуаціях, труднощі у соціальній адаптації, нездатність або ж низька здатність встановлювати та підтримувати соціальні контакти, проблеми із розкриттям себе також мають тенденцію до кореляції з рівнем емоційної співзалежності.

Негативний вплив виховання батьків або осіб, що їх заміняли, неврозогенний стиль виховання, негативний приклад взаємодії між батьками або ж особами, що виконували їх функцію, проблематичні стосунки з батьками, неадекватне сприйняття сім'єю навколишнього світу мають тенденцію до кореляції з рівнем емоційної співзалежності у жінок віком від 19 до 35, проте в категорії 35-60 дана кореляція втрачається. Це дає нам можливість зробити кілька припущень:

-можливо жінки в більш дорослому віці переглядають свої відносини з батьками, починають м'якше їх сприймати; це може бути пов'язано з появою власних дітей та переосмисленням ролі матері;

-можливо жінки віком 35-60, які були виховані поколінням бебі бумерів згідно теорії поколінь, в силу культурних та історичних особливостей того

періоду, в цілому не схильні критикувати власних батьків та обговорювати негативно сімейну ситуацію, навіть відповідаючи на тести.

Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та рівнем екстраверсії відсутня.

Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та впевненістю в собі набуває значно більшої тенденції для жінок 35-60 років, аніж для 19-35 років.

Кореляція між рівнем емоційної співзалежності та невротизму значно вища в категорії 35-60 років, ніж у категорії 19-35.

Ми можемо зробити припущення, що з віком невирішені емоційні проблеми мають тенденцію до накопичення, що на фоні зменшення психічних та фізичних ресурсів людини призводить до недостатньої кількості ресурсів на вирішення проблем та досягнення поставлених цілей, що негативно впливає на рівень самооцінки та підсилює рівень тривожності.

Кореляція схильності до співзалежності та схильності до соматичних розладів, рівнем стресостійкості значно вища у жінок категорії 19-35, аніж у жінок старшого віку.

Також на основі перевірки кореляції між схильністю до співзалежності по двох вікових категоріях за класифікацією Еріка Еріксона та по 20-ти шкалам методики вимірювання психологічного захисту, а саме: дисоціація, регресія, іпохондрія, ізоляція, витіснення, заміщення, проекція, компульсивна поведінка, пасивна агресія, витіснення, раціоналізація, уникнення, реактивне утворення, компенсація, всемогутній контроль, сублімація, альтруїзм, подавлення, упередження та гумор було отримано наступні результати:

- Гумор не має кореляції зі співзалежністю для обох вікових категорій. Відсутність кореляції пояснюється тим, що даний механізм є досить зрілим і виникає не більш пізніх стадіях розвитку, тоді як співзалежність є результатом травми на більш ранніх стадіях розвитку.

- Кореляції між співзалежністю і всемогутнім контролем також не виявлено для обох вікових категорій (0.183 і 0.021 відповідно). Всемогутній контроль у своїй основі має переконаність у тому, що людина може і має контролювати всі процеси у своєму житті. Співзалежні ж жінки, навпаки, воліють передати контроль за власне життя у чужі руки, зняти із себе частину відповідальності за власне життя.
- Компенсація має тенденцію до кореляції зі співзалежністю у обох вікових групах (0.367 і 0.372 відповідно). Компенсація дає змогу відволіктись від тривоги за власні недоліки та перенаправити енергію на статусні, матеріальні досягнення. Даний механізм працює при низькій самооцінці. Проте, компенсація проявлена не надто сильно у співзалежних жінок, імовірно це пояснюється тим, що даний захисний механізм властивий амбітним людям, що згідно до теоретичного конструкту не властиво співзалежним жінкам.
- Кореляція між ізоляцією і співзалежністю в обох вікових категоріях незначна (0.233 та 0.246 відповідно). Це цілком очікувано як для співзалежних жінок, адже основа співзалежності- тяга до злиття з іншою людиною, що в корні протирічить захисном механізму ізоляції.
- Витіснення практично не корелює зі співзалежністю (0.215 та 0.203). Дана кореляція цікава для подальшого дослідження, адже співзалежні жінки мають високу схильність до дисоціації, що теж є своєрідним способом справлтиись із надтравмуючими ситуаціями. Можливо, саме співзалежні жінки при травмуючих ситуаціях схильні до розвитку дисоціації замість витіснення під дією прихованих факторів, які ми наразі не бачимо.
- Подавлення має кореляцію зі співзалежністю для обох вікових категорій (0.391 і .407 відповідно). В рамках нашої теоретичної моделі можемо припустити наступне: подавлення імпульсів як захисний механізм є вищим захисним механізмом і вимагає крім всього іншого досить багато терплячості. В рамках теоретичних теорій по співзалежності ми також спостерігаємо, що

здатність терпіти, очікувати є відмінною рисою співзалежних жінок (адже вони віддають ініціативу у чужі руки і пасивно очікують на дії з іншого боку, не маючи впливу на процес і результат).

- Також досить високу кореляцію в обох вікових категоріях відмічаємо між співзалежністю та проявом захисного механізму регресії (0.454 та 0.468 відповідно). Ця кореляція також цілком пояснюється у рамках нашої теоретичної моделі, адже регресія являє собою повернення до більш ранніх, примітивних форм поведінки. Як ми вже знаємо, співзалежність є фіксацією на травмуючих моментах ранньої фази розвитку, який проявляється у дорослому житті як спосіб злитись з іншою людиною, тому прагнення повернутись до попередніх, більш інфантильних форм поведінки є цілком очікуваним у даному випадку.

- Кореляція між співзалежністю та проекцією більш відчутна для категорії 35-60 (0.513), проте є значимою для обох категорій (0.468 для категорії 19-35). Дана кореляція знаходиться у межах нашої теоретичної моделі, адже співзалежні жінки проєктують значимого дорослого із дитинства на свої майбутні відносини, тому показник кореляції дійсно високий.

- Кореляція між компульсивною поведінкою і співзалежністю є значимою для обох вікових категорій (0.471 та 0.419 відповідно). Аналогічна ситуація з пасивною агресією (0.475 та 0.479 відповідно). Основним мотивом використання компульсивної поведінки є необхідність втекти від тривоги, зменшити її кількість. Так, як для співзалежних жінок характерний високий рівень тривоги, використання ними даного захисного механізму нам здається цілком зрозумілим. Пасивна агресія є механізмом, що теж формувався на ранніх стадіях розвитку і основою якого є нездатність прямо висловлювати свої думки і бажання, що у рамках теоретичної моделі цілком співставно зі співзалежністю.

- У віковій категорії 35-60 кореляція між співзалежністю та заміщенням доволі висока (0.552), тоді як для категорії 19-35 значимість кореляції різко падає (0.322). Виходячи з даної кореляції ми можемо припустити, що значно вищий показник кореляції між заміщенням і співзалежністю у категорії 35-60 може бути пов'язаним із наявністю у даної групи жінок дітей, на яких значно легше виміщати негативні емоції, які виникають до інших людей.
- Ми спостерігаємо сильну кореляцію з рівнем співзалежності у жінок та проявом захисного механізму дисоціації, при чому у жінок у категорії 19-35 ця тенденція виражена сильніше (0.544), аніж у категорії 35-60 років (0.446); Дану кореляцію можна пояснити тим, що жінки, які мають схильність до співзалежності, згідно до теоретичних даних, часто зростають у дисфункціональних сім'ях з підвищеним рівнем тривожності та є травмованими, при таких обставинах психіка може не мати достатніх ресурсів, щоб справлятися з надважким стресом. Тож у даному випадку подібна кореляція підкреслює цей теоретичний конструкт, адже дисоціація характерна людям із дуже травмованою психікою.
- Кореляція між іпохондрією та співзалежністю у віковій категорії 19-35 досить висока (0.455), у категорії 35-60 значимість даної кореляції падає, але не зникає (0.323). Тут цікаво відмітити, що при аналізі попереднього тесту ми теж відмітили, що кореляція між співзалежністю та схильністю до соматичних розладів відчутно знижується для старших жінок (у категорії 35-60). Можемо припустити, що це пов'язане з тим, що жінки більш старшого віку вже мають дітей та внуків і переносять власну іпохондрію на них, намагаються уберегти їх здоров'я, нічого не пропустити. Таким чином, їх іпохондрія програється вже на дитині, що зменшує напругу, дає змогу реалізуватися надмірній тривозі і таким чином необхідність використання для цього соматичних хвороб зменшується.
- Заперечення має тенденцію до негативної кореляції у віковій категорії 19-35 (-0.388), проте дана кореляція зникає для категорії 35-60 років (0.197).

Заперечення є інфантильним захисним механізмом, основою якого є відмова від прийняття реальності такою, як вона є. Цікаво, що у співзалежних жінок молодшого покоління дана кореляція негативна, тобто чим вища співзалежність, тим нижча схильність до заперечення реальності. Дана кореляція є досить цікавою і потребує подальшого дослідження.

- Уникнення має високу кореляцію зі співзалежністю для категорії 35-60 (0.562), проте для категорії 19-35 ми відмічаємо її значне зниження і можемо відмітити лише тенденцію до кореляції (0.372). Характерною рисою при існуванні сильного механізму уникнення є невпевненість у собі, яка є досить властива співзалежним жінкам. І як ми вже визначили раніше, з віком у співзалежних жінок падає самооцінка і впевненість у собі. Цим ми можемо пояснити, зокрема, чому схильність до уникнення у старших жінок зростає. Адже уникнення направлено на те, щоб уберегти самооцінку від краху, і чим більше знижується впевненість у собі, тим більше потреби людина відчуває у даному механізмі.

- У категорії 35-60 найвища кореляція співзалежності із захисним механізмом реактивного утворення (0.607), проте для молодшої категорії даний показник значно падає (0.411). Ми можемо припустити, що такий високий показник кореляції викликаний тим, що рушійною силою захисного механізму реактивного утворення є відчуття провини, яке старанно маскується. Для співзалежності відчуття провини також є базисним і спостерігається у особистісній картині співзалежних жінок. Для того, щоб визначити, чому даний показник зростає для більш старших жінок, необхідно проводити додаткові дослідження.

- Сублімація і співзалежність: відчутної тенденції до кореляції ми не бачимо для обох вікових груп, проте для категорії 19-35 показник кореляції становить -0.109, тоді як для категорії 35-60 дана кореляція набуває негативного відтінку і становить -0.229. Така відсутність кореляції з тенденцією

до негативної є цілком очікуваною, адже сублімація у багатьох теоретичних конструктах вважається найбільш «дорослим», розвиненим захисним механізмом, який властивий зрілим, самостійним особистостям, до яких співзалежні жінки, на жаль, не відносяться.

- Альтруїзм має тенденцію до кореляції зі співзалежністю для категорії 35-60 років (0.301), проте втрачає значимість для категорії 19-35(0.197). Альтруїзм є зрілим захистом і низька представленість даного механізму у співзалежних жінок відповідає нашому теоретичному конструкту. Появу кореляції між співзалежністю і альтруїзмом у старших жінок ми можемо пояснити значно більшою схильністю до альтруїзму в цілому у старшому віці, що є у коцепії Еріка Еріксона.

- Упередження має більш значну кореляцію для категорії 35-60 (0.498) ніж для категорії 19-35 (0.364). Сама кореляція пояснюється нашою теоретичною моделлю, адже упередження направлено на планування усіх можливих сценаріїв у майбутньому з метою уникнення невдачі та підтримки власної самооцінки. Посилення даної кореляції у старших жінок цікаве і потребує подальшого дослідження.

Тож, узагальнюючи результати перевірки кореляцій захисних механізмів та схильності до співзалежності ми можемо відмітити, що співзалежним жінкам притаманні захисні механізми нижчого порядку, тобто інфантильна група та психотична група захисних механізмів, адаптивна та невротична група механізмів менше виражена у співзалежних жінок.

Порівнявши відповіді тесту профілю відносин та тесту на співзалежність Москаленко, ми бачимо, що відповіді практично дзеркальні, адже згідно до тесту Москаленко 20 жінок –не схильні до співзалежності, 113- мають помірну схильність до співзалежності, 41- різко виражена схильність до співзалежності.

Між Показником деструктивної надзалежності та співзалежності по тесту Москаленко ми отримали вагому кореляцію 0.677, між співзалежністю по тесту

Москаленко та здоровою залежністю маємо значиму негативну кореляцію - 0.501.

Також у результаті проведеного факторного аналізу було виявлено 6 прихованих факторів. Таким чином, на основі проведеного факторного аналізу ми змогли побудувати типологічну модель жінок зі схильністю до співзалежної поведінки:

- 1) Жінки з низьким рівнем психічної стійкості;
- 2) Жінки з низьким рівнем довіри досвіту;
- 3) Жінки, у яких відсутня близькість і довіра з батьками;
- 4) Жінки, яким важко справлятися із фрустрацією;
- 5) Жінки, яким важко приймати рішення і брати на себе відповідальність з них;
- 6) Жінки, які схильні до домінування над іншими.

Нами також було надано рекомендації по роботі зі співзалежними жінками на основі отриманих емпіричних досліджень,

В цілому, результати наших досліджень не суперечать даним опублікованих досліджень про механізм формування та прояву емоційної співзалежності.

Таким чином, поставлені нам для цієї роботи цілі були виконані.

Надалі більш поглиблене вивчення предмету могло б включати додаткові методики, зокрема, спрямовані на вивчення когнітивної, ціннісної, мотиваційної сфери особистості жінок, їх захисних механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москаленко, В. Д. Залежність: сімейна хвороба [Текст]/В. Д. Москаленко. - 2-ге вид., перероб. та доповн. - М.: ПЕР СЕ, 2004. - 336 с.
2. Москаленко, В. Д. Коли кохання занадто багато: Профілактика любовної залежності [Текст]/В. Д. Москаленко. - М.: Психотерапія, 2006. - 224 с.
3. Стентон, П. Кохання та залежність [Текст] / П. Стентон, А. Бродські. - М.: Інститут Загальногуманітарних Досліджень, 2005. - 384 с.
4. Уайнхолд, Б. Звільнення від співзалежності [Текст] / Б. Уайнхолд, Д. Уайнхолд; пров. з англ. А. Г. Чеславської. - М.: Незалежна фірма «Клас», 2002. - 224 с.
5. Фромм, Е. Мистецтво любити. Дослідження природи кохання [Текст] / Е. Фромм; пров. Л. А. Чернишової. - М.: Педагогіка, 1990. - 159 с.
1-6, 2-7, 3-8, 4-9, 5-10, 6-11, 7-12
6. Андрєєва, Т.В. Сімейна психологія: Навч. посібник / Т.В. Андрєєва. - Спб.: Мова, 2004. - 244 с.
7. Варга, А.Я. Теорія сімейних систем Мюррея Боуена / А.Я. Варга, І.Ю. Хамітова // Московський психотерапевтичний журнал. - 2005. - №2(45). - С. 137-146.
8. Емельянова, О.В. Криза в співзалежних стосунках. Принципи і алгоритми консультування / О.В. Емельянова. - Спб.: Мова, 2014. - 320 с.
9. Лекції з наркології / Наук.-досл. ін-т наркології Мінохоронздоров'я Росії, Каф. наркології Фак. післядиплом. проф. утворення Моск. мед. акад. ім. І.М. Сеченова / Під ред. Н. Н. Іванца. - М.: Медпрактика, 2001. - 343 с.
10. Малкіна-пих, І.Г. Віктимологія. Психологія поведінки жертви / І.Г. Малкіна-пих. - Спб.: Пітер, 2019. - 832 с.
11. Малкіна-пих, І.Г. Сімейна терапія: довідник практичного психолога / І.Г. Малкіна-пих. - М.: ексмо, 2008. - 990 с.

12. Подласий, І.П. Педагогіка: 100 питань - 100 відповідей : навчальн. посібник для вчз / И.П. Подласий. - М.: Владос-прес, 2004. - 365 с. 8. Фурманів, І.А.
13. Фурманів, І.А. Психологія дітей з порушеннями поведінки : посібник для психологів і педагогів / І.А. Фурманів. - М.: Владос-прес, 2013. - 350 с.
14. Bacon, Ingrid G.F.I. An exploration of the experience of codependency through interpretative phenomenological -(-000-0-) - thesis . Doctor of Philosophy. - London, 2014. - 400 с.
15. Cermak, T.L. Diagnostic criteria for codependency. / T.L. Cermak // Journal of Psychoactive Drugs. - 1986. - vol 18(1). - pp. 15-20.
16. Crothers, M. Parental antecedents of adult codependency. / M. Crothers, L.W. Warren // Journal of Clinical Psychology. - 1996. №52. - vol. 2. - pp. 231-239.
17. Milushyna, M. Foreign studies of the codependency phenomenon. / M. Milushyna // Humanities and Social Sciences. - 2015. - vol. XX, 22. - pp. - 51-61.
18. Аронсон Е., Вілсон Т., Ейкерт Р. Соціальна психологія: Психологічні закони поведінки людини у соціумі / Пер. з англ. Спб., 2002.-121 с.
19. Берн Е. Ігри, в які грають люди. Психологія людських взаємовідносин; Люди, які грають в ігри. Психологія людської долі. - Спб: Леніздат, 1999.-634 с.
20. Артемцева Н.Г., Феномен співзалежності: психологічний аспект. М.: РИО МГУДТ, 2012.-56 с.
21. Курек, Н. С. Емоційне спілкування матері і дочки як чинник формування аддиктивної поведінки [Текст] / Н. С. Курек // Питання психології, 1997. - № 2. - С. 48-60.
22. Ісаєва М.А. Покоління кризи і підйому в теорії В. Штрауса і Н. Хоува / М.А. Ісаєва // Знання. Розуміння. Уміння. - 2011. - №3. - С. 290-295.
23. Хоу, Н. Наступні 20 років: як буде розвиватися ставлення клієнтів і найманих працівників / Н. Хоу, В. Штраус // Harvard Business Review. – 2007. – Вип. липень-серпень. – С. 41-52 // доступно онлайн за адресою:

<https://hbr.org/2007/07/the-next-20-years-how-customer-and-workforce-attitudes-will-evolve>.

24. Еріксон Е. Г. Дитинство та суспільство. СПб.: Ленато, АСТ, Фонд "Університетська книга", 1996. - 592 с.

25. Пушкарьова Н. Л. Гендерна теорія та історичне знання. СПб.: Алетейя, 2007 – 431 с.

26. Hall C. S. and Lindzey G. Theory of Personality. New York: John Wiley, 1957. p. 11

27. Freud A. The Ego and the mechanisms of defense / Freud A. // The writings of Anna Freud, Vol.2, London, 1977

28. Гребенніков Л.Р. Механізми психологічного захисту. Генезис. функціонування. Діагностика. За ред. Гребеннікова Л.Р. - Митищі: Талант, 2007. - 196 с.

29. Фрейд З. Введення у психоаналіз: Лекції / З. Фрейд. - СПб. : Леніздат, 2012. - 544 с.

30. Фромм Е. Захисні механізми / Е. Фромм // Самосвідомість та захисні механізми особистості. Хрестоматія. - Самара: 2003. - С. 537-565.

31. Мак-Вільямс Н. Психоаналітична діагностика: Розуміння структури особистості клінічному процесі / М. Мак-Вільямс // Пер. з англ.- М.: Незалежна фірма "Клас", 2007. - 480 с.

32. Каменська В.Г. Психологічний захист і мотивація в структурі конфлікту/ В.Г. Кам'янська - СПб.: Дитинство-прес, 1999. - 147 с

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Основні характеристики сучасних поколінь України

Покоління	Фактори формування цінностей	Базові цінності
Мовчазне	Друга світова війна (1939-1945) сталінські репресії (початок 1930-х - 1953) індустріалізація (кінець 1920-х-1941) післявоєнна розруха(1945-1953) голодомор (1946-1947) смерть Сталіна (1953)	Відданість дисципліна консерватизм лояльність орієнтація на сім'ю патріотизм повага до влади працьовитість старанність
Бєбі-бумєри	Післявоєнний бум Перший політ в космос (1961) "Холодна війна" (1945-1991) Радянська "відлига" (1950-ті - 1960-ті) СРСР-світова супердержава єдині стандарти навчання в школах гарантованість медичного обслуговування	зацікавленість у персональному зростанні культ успіху лідерство і влада лояльність оптимізм, раціоналізм, трудоголізм командний дух, колективізм
Х	Афганська війна (1979-1989), єра персональних комп'ютерів альтернативна музика енергетична криза	Адаптація, безперервне навчання, гнучкість глобальна свідомість,

	<p>Падіння Берлінської стіни (1989)</p> <p>СНІД , наркотики</p> <p>Кінець Холодної війни (1991)</p> <p>розпад СРСР (1991)</p> <p>перебудова (1985-1991)</p> <p>Чорнобиль (1986)</p> <p>тотальний дефіцит (1980-1990-ті)</p> <p>незалежність України (1991)</p>	<p>ігнорування авторитетів індивідуалізм</p> <p>можливість вибору, незалежність</p> <p>орієнтація на сім'ю</p> <p>прагматизм</p> <p>підприємництво і інноваційність</p> <p>самостійність і свобода</p> <p>технологічна грамотність</p> <p>низький патріотизм</p>
У	<p>розвиток зв'язку і комп'ютерних технологій</p> <p>терористичні атаки</p> <p>озброєні конфлікти</p> <p>нові епідемії</p> <p>Ера Гугл глобалізація, ера брендів</p> <p>падіння народжуваності (до 2005)</p> <p>політичні кризи в Україні (2013-2014)</p>	<p>Оптимізм</p> <p>висока самооцінка</p> <p>вміння підкорятися, глобальне мислення</p> <p>громадянський обов'язок</p> <p>моральність</p> <p>надзвичайна технологічна грамотність</p> <p>комунікабельність</p> <p>миттєва винагорода</p> <p>самовневненість, толерантність</p> <p><i>ще формуються</i></p>
Z	<p>терористичні атаки зміни клімату військові конфлікти</p> <p>глобалізація</p> <p>АТО</p>	<p>багатозадачність</p> <p>технологічна залежність</p> <p><i>ще формуються</i></p>

Додаток Б

Анамнестична анкета

Вопросы Ответы **178** Настройки

Раздел 1 из 5

Психологічні особливості схильних до емоційної співзалежності жінок різного віку

Привіт!
Мене звати Марина, я студентка магістратури Київського Інституту Сучасної Психології і Психотерапії (КІСПП).

З метою написання курсової та дипломної роботи проводжу емпіричне дослідження серед жінок, яке спрямоване дослідити взаємозв'язок схильності до емоційної співзалежності жінки та її відношення до певного покоління (X, Y, Z).

Для даної роботи вкрай важливе вікове різноманіття, тому дуже вас прошу пройти опитування самим та запропонувати подругам, мамам, подругам мам та всім небайдужим до науки жінкам.

Всього буде невеличка анкета та 4 тести, загалом це займе не більше 30 хвилин. Опитування є анонімним, дані залишаться повністю конфіденційними та будуть аналізуватись у загальній вибірці.

Проте при бажанні ви можете залишити вашу пошту (поле не є обов'язковим до заповнення) для отримання кінцевих результатів дослідження.

Дякую за приділений час.

Ваша стать *

Жінка

Чоловік

Ваша стать *

- Жінка
- Чоловік

Я ознайомилась з умовами участі в даному дослідженні, вони мені зрозумілі і я буду приймати участь *

- Так
- Ні

Скільки Вам років ? *

Краткий ответ

Ваш рівень освіти *

- Середня спеціальна (технікум/училище)
- Вища освіта (бакалавр, магістр)
- PhD

Ваш сімейний стан *

- Заміжня
- Незаміжня
- У стосунках
- Розлучена

Чи маєте ви дітей? *

- Так
- Ні

Ваша зайнятість *

- Навчаюсь
- Навчаюсь і працюю
- Працюю
- Безробітня
- Домогосподарка

Ваш дохід *

забезпечую себе самостійно

допомагають батьки

чоловік утримує фінансово

Ваш e-mail:

Краткий ответ

Ми користуємося апробованими методиками, що доступні російською мовою. Щоб отримані результати були надійними, переходимо на російську.

Описание (необязательно)

После раздела 1 [Перейти к следующему разделу](#)

Додаток В

Результати перевірки обраних методик на валідність та надійність у програмі Jamovi

1) Шкала співзалежності Москаленко

Таблиця 2

Результат перевірки валідності та надійності Шкали співзалежності Москаленко

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
scale	0.858	0.860

Item Reliability Statistics

if item dropped

	Cronbach's α	McDonald's ω
B2	0.845	0.847
B16	0.844	0.846
B1	0.853	0.855
B3	0.851	0.853
B4	0.861	0.862
B15	0.844	0.846
B5 ^a	0.858	0.860
B6	0.852	0.854
B7 ^a	0.854	0.856
B8	0.855	0.857
B9	0.850	0.852
B10	0.845	0.847
B11	0.845	0.848
B14	0.848	0.850
B13	0.841	0.843
B12	0.852	0.853

^a reverse scaled item

2) Біографічний опитувальник

Таблиця 3

*Результат перевірки валідності та надійності Шкали співзалежності
Москаленко*

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
scale	0.925	0.927

Item Reliability Statistics

if item dropped

	Cronbach's α	McDonald's ω
C97 ^a	0.925	0.926
C96 ^a	0.924	0.926
C35 ^a	0.924	0.925
C2	0.925	0.927
C29 ^a	0.925	0.926
C23 ^a	0.925	0.926
C17	0.925	0.926
C5	0.927	0.928
C11 ^a	0.925	0.926
C8 ^a	0.925	0.927
C54	0.924	0.926
C53 ^a	0.925	0.926
C49	0.924	0.926
C56 ^a	0.924	0.925
C63	0.924	0.925
C89	0.925	0.926
C57	0.924	0.926
C90 ^a	0.926	0.928
C95 ^a	0.925	0.927
C94 ^a	0.924	0.926
C93 ^a	0.925	0.926
C92	0.924	0.925
C91	0.925	0.927
C88 ^a	0.925	0.927
C87	0.925	0.927
C86 ^a	0.924	0.926
C85	0.924	0.926
C84 ^a	0.924	0.926
C83	0.924	0.926
C81 ^a	0.925	0.926
C80 ^a	0.924	0.926
C79	0.926	0.928
C78	0.925	0.927
C58	0.924	0.926
C59	0.925	0.927
C60 ^a	0.925	0.926
C61	0.924	0.926
C62	0.924	0.926
C55 ^a	0.924	0.926

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
C64 ^a	0.924	0.926
C65	0.924	0.926
C66 ^a	0.926	0.927
C67 ^a	0.926	0.927
C68 ^a	0.925	0.927
C69	0.926	0.928
C71	0.924	0.926
C72 ^a	0.924	0.926
C73	0.925	0.927
C74 ^a	0.925	0.927
C75	0.924	0.925
C76	0.925	0.926
C70	0.924	0.926
C82	0.925	0.927
C77 ^a	0.925	0.926
C52 ^a	0.924	0.926
C51 ^a	0.925	0.927
C50 ^a	0.926	0.928
C48	0.925	0.927
C47	0.924	0.926
C46 ^a	0.925	0.927
C45	0.925	0.927
C44	0.924	0.926
C43 ^a	0.924	0.926
C42 ^a	0.924	0.926
C41	0.925	0.927
C3	0.924	0.926
C1	0.925	0.927
C4	0.924	0.926
C6	0.925	0.927
C7	0.925	0.926
C9 ^a	0.925	0.927
C10	0.925	0.926
C12 ^a	0.924	0.926
C13	0.924	0.926
C14	0.924	0.926
C15	0.925	0.927

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
C16 ^a	0.924	0.926
C18 ^a	0.924	0.926
C19	0.925	0.927
C20 ^a	0.925	0.927
C21	0.925	0.927
C22 ^a	0.925	0.927
C24 ^a	0.925	0.927
C25	0.925	0.926
C26 ^a	0.925	0.926
C27 ^a	0.926	0.927
C28 ^a	0.925	0.926
C30	0.924	0.926
C31 ^a	0.924	0.926
C32	0.926	0.927
C33 ^a	0.924	0.926
C34	0.924	0.925
C36	0.926	0.928
C37 ^a	0.924	0.926
C39	0.924	0.926
C38 ^a	0.924	0.926
C40	0.924	0.926

^a reverse scaled item

3) *Методика вимірювання психологічного захисту*

Таблиця 4

Результат перевірки валідності та надійності Методика вимірювання психологічного захисту

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
scale	0.899	0.904

Note. items 'A', 'K', 'L', 'Q', 'AF', 'AG', 'AL', 'AQ', 'BG', 'BL', 'BV', 'CB', 'CL', 'CQ', 'CW', and 'CZ' correlate negatively with the total scale and probably should be reversed

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
scale	0.913	0.915

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
A ^a	0.914	0.915
B	0.912	0.914
C	0.911	0.913
D	0.912	0.914
E	0.912	0.914
F	0.910	0.912
G	0.912	0.914
H	0.911	0.913
I	0.911	0.912
J	0.911	0.913
K ^a	0.913	0.914
L ^a	0.913	0.915
M	0.911	0.913
N	0.911	0.913
O	0.912	0.914
P	0.912	0.914
Q ^a	0.913	0.915
R	0.912	0.914
S	0.912	0.914

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
T	0.911	0.913
U	0.912	0.914
V	0.913	0.915
W	0.912	0.914
X	0.912	0.914
Y	0.911	0.913
Z	0.912	0.914
AA	0.913	0.914
AB	0.911	0.913
AC	0.911	0.913
AD	0.912	0.914
AE	0.911	0.912
AF ^a	0.913	0.915
AG ^a	0.913	0.915
AH	0.911	0.913
AI	0.911	0.912
AJ	0.911	0.913
AK	0.912	0.914
AL ^a	0.912	0.914
AM	0.914	0.915
AN	0.912	0.914
AO	0.912	0.914
AP	0.912	0.914
AQ ^a	0.913	0.915
AR	0.912	0.914
AS	0.911	0.913
AT	0.913	0.915
AU	0.913	0.915
AV	0.913	0.915
AW	0.911	0.913
AX	0.911	0.913
AY	0.912	0.914
AZ	0.912	0.914
BA	0.913	0.915

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
BB	0.912	0.914
BC	0.911	0.913
BD	0.912	0.914
BE	0.912	0.913
BF	0.913	0.915
BG ^a	0.913	0.915
BH	0.914	0.915
BI	0.912	0.914
BJ	0.912	0.914
BK	0.913	0.915
BL ^a	0.913	0.915
BM	0.912	0.913
BN	0.912	0.914
BO	0.912	0.914
BP	0.911	0.913
BQ	0.913	0.914
BR	0.910	0.912
BS	0.911	0.912
BT	0.910	0.912
BU	0.911	0.913
BV ^a	0.913	0.915
BW	0.911	0.913
BX	0.912	0.913
BY	0.913	0.915
BZ	0.912	0.914
CA	0.912	0.914
CB ^a	0.913	0.915
CC	0.912	0.914
CD	0.913	0.915
CE	0.912	0.913
CF	0.912	0.914
CG	0.913	0.915
CH	0.911	0.913
CI	0.911	0.912

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
CJ	0.912	0.913
CK	0.912	0.913
CL ^a	0.913	0.914
CM	0.911	0.913
CN	0.911	0.913
CO	0.911	0.913
CP	0.912	0.914
CQ ^a	0.912	0.914
CR	0.913	0.915
CS	0.911	0.913
CT	0.913	0.915
CU	0.911	0.913
CV	0.912	0.913
CW ^a	0.913	0.915
CX	0.912	0.913
CY	0.912	0.914
CZ ^a	0.913	0.915
DA	0.913	0.914

^a reverse scaled item

4) Тест профілю відносин

Таблиця 5

Результат перевірки валідності та надійності Тесту профілю відносин

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
--	---------------------	---------------------

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
Scale	0.485	0.554

Note. items 'O', 'R', 'S', 'T', 'U', 'V', 'W', 'X', 'Z', 'AA', 'AB', 'AC', and 'AD' correlate negatively with the total scale and probably should be reversed

Scale Reliability Statistics

	Cronbach's α	McDonald's ω
scale	0.817	0.822

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
A	0.802	0.807
B	0.805	0.810
C	0.801	0.807
D	0.804	0.809
E	0.802	0.807
F	0.813	0.818
G	0.814	0.819
H	0.809	0.814
I	0.811	0.816
J	0.808	0.813
K	0.809	0.815
L	0.813	0.818
M	0.815	0.821
N	0.820	0.824
O ^a	0.811	0.815
P	0.823	0.826
Q	0.814	0.820

Item Reliability Statistics

	if item dropped	
	Cronbach's α	McDonald's ω
R ^a	0.822	0.826
S ^a	0.819	0.825
T ^a	0.826	0.829
U ^a	0.819	0.823
V ^a	0.821	0.826
W ^a	0.814	0.820
X ^a	0.810	0.815
Y	0.818	0.824
Z ^a	0.804	0.809
AA ^a	0.801	0.807
AB ^a	0.808	0.813
AC ^a	0.810	0.815
AD ^a	0.815	0.821

^a reverse scaled item

Додаток Г

Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм)

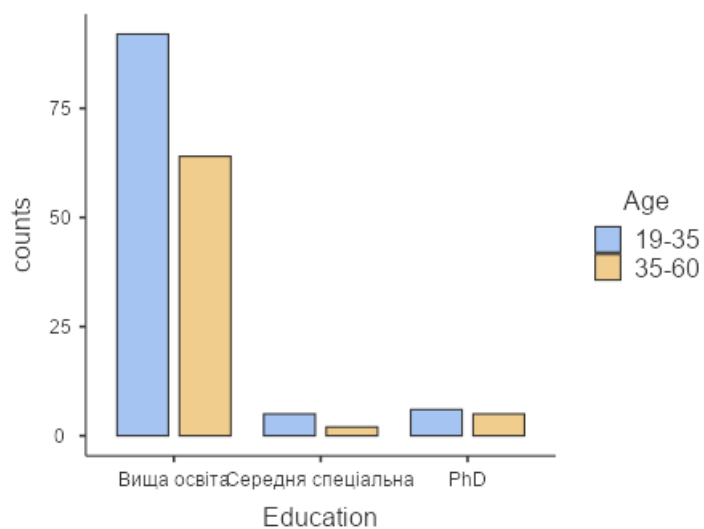

Рис. 1- Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм), фактор «Освіта»

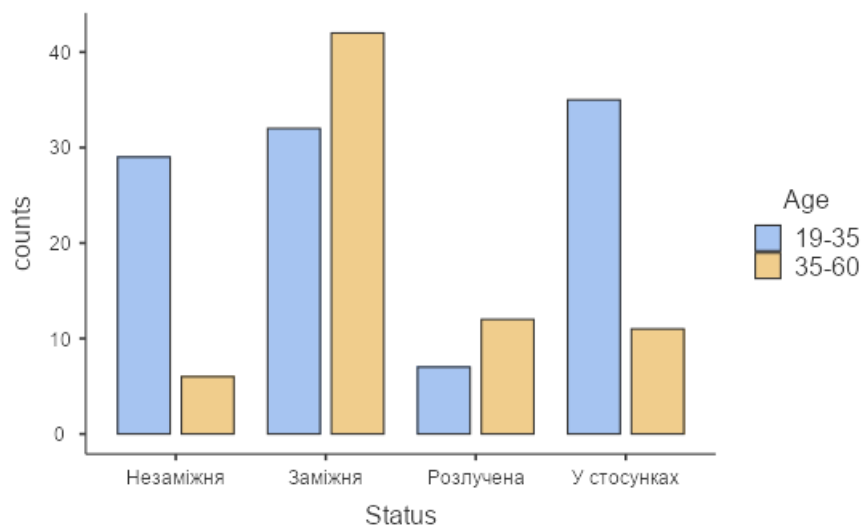

Рис. 1- Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм), фактор «Сімейний статус»

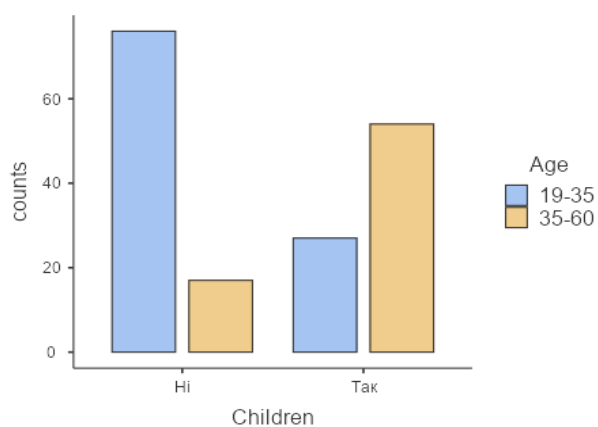

Рис. 1- Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм), фактор «Наявність дітей»

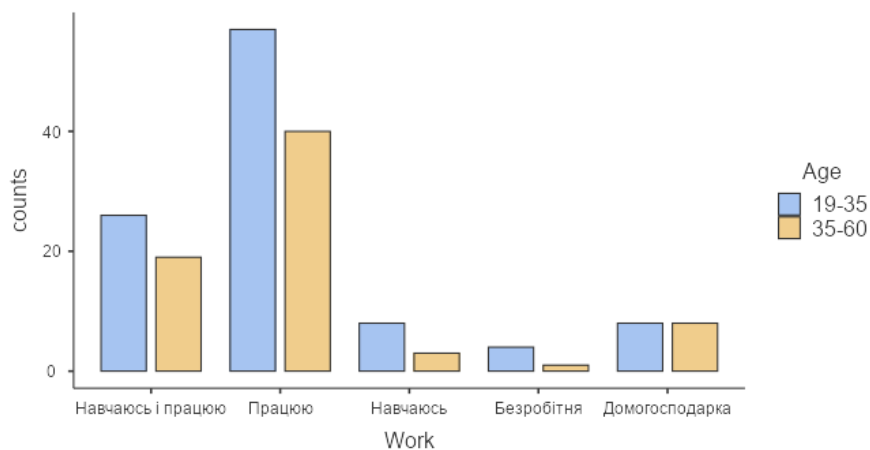

Рис. 1- Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм), фактор «Зайнятість»

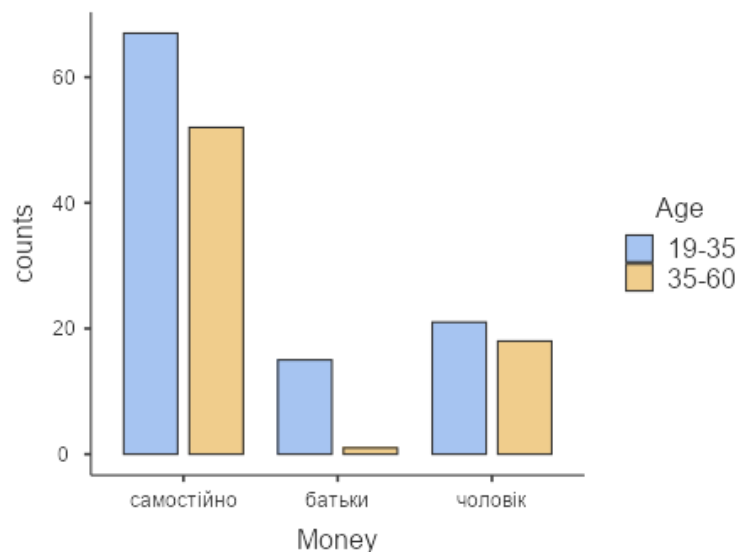

Рис. 1- Перевірка груп на гомогенність (метод гістаграм), фактор «Джерело надходження фінансів»

Додаток Д

Порівняльна таблиця анкетних даних 41 жінки з різко вираженою схильністю до співзалежності (BinomialTest)

Таблиця 1

Результат порівняння анкетних даних 41 жінки з різко вираженою схильністю до співзалежності

Binomial Test

	Level	Count	Total	Proportion	p
Age	19-35	26	41	0.634	0.117
	35-60	15	41	0.366	0.117
education	Вища освіта (бакалавр, магістр)	38	41	0.927	< .001
	Середня спеціальна (технікум/училище)	1	41	0.024	< .001
	PhD	2	41	0.049	< .001
Status	Розлучена	8	41	0.195	< .001
	У стосунках	14	41	0.341	0.060

Binomial Test

	Level	Count	Total	Proportion	p
	Незаміжня	11	41	0.268	0.004
	Заміжня	8	41	0.195	< .001
children	Так	15	41	0.366	0.117
	Ні	26	41	0.634	0.117
Work	Працюю	22	41	0.537	0.755
	Навчаюсь і працюю	13	41	0.317	0.028
	Безробітня	3	41	0.073	< .001
	Навчаюсь	2	41	0.049	< .001
	Домогосподарка	1	41	0.024	< .001
money	забеспечую себе самостійно	30	41	0.732	0.004
	допомагають батьки	6	41	0.146	< .001
	чоловік утримує фінансово	5	41	0.122	< .001

Note. H_a is proportion \neq 0.5

Таблиця 2

Результат порівняння анкетних даних 41 жінки з різко вираженою схильністю до співзалежності

Порівняльна таблиця анкетних даних 20-ти жінок з відсутністю схильності до співзалежності

Binomial Test

	Level	Count	Total	Proportion	p
age	19-35	11	20	0.550	0.824
	35-60	9	20	0.450	0.824
education	Вища освіта (бакалавр, магістр)	19	20	0.950	< .001
	PhD	1	20	0.050	< .001
status	У стосунках	9	20	0.450	0.824
	Заміжня	9	20	0.450	0.824

Binomial Test

	Level	Count	Total	Proportion	p
	Незаміжня	1	20	0.050	< .001
	Розлучена	1	20	0.050	< .001
children	Ні	10	20	0.500	1.000
	Так	10	20	0.500	1.000
work	Навчаюсь	2	20	0.100	< .001
	Працюю	10	20	0.500	1.000
	Навчаюсь і працюю	5	20	0.250	0.041
	Домогосподарка	3	20	0.150	0.003
money	чоловік утримує фінансово	7	20	0.350	0.263
	забезпечую себе самостійно	13	20	0.650	0.263

Note. H_a is proportion \neq 0.5

Додаток Е

1) Кореляційний аналіз схильності до співзалежності та сімейної ситуації, сили "Я", соціального становища, стилю виховання, рівня невротизму, соціальної активності, психофізичної конституції, рівня екстраверсії (від 19 до 35 років)

Таблиця 1

Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та BIV у категорії від 19 до 35 років

Correlation Matrix

		COD RES	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
COD RES	Pearson's r	—								
	p-value	—								
	Spearman's rho	—								
	p-value	—								
FAM	Pearson's r	0.330 ***	—							

Correlation Matrix

		COD RES	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
	p-value	< .001	—							
	Spearman's rho	0.318 **	—							
	p-value	0.001	—							
ICHSTK	Pearson's r	0.531 ***	0.302 **	—						
	p-value	< .001	0.002	—						
	Spearman's rho	0.518 ***	0.270 **	—						
	p-value	< .001	0.006	—						
SOZLAG	Pearson's r	0.413 ***	0.256 **	0.495 ***	—					
	p-value	< .001	0.009	< .001	—					
	Spearman's rho	0.410 ***	0.243 *	0.480 ***	—					
	p-value	< .001	0.013	< .001	—					
ERZIEN	Pearson's r	0.355 ***	0.790 ***	0.314 **	0.212 *	—				
	p-value	< .001	< .001	0.001	0.031	—				
	Spearman's rho	0.343 ***	0.787 ***	0.301 **	0.190	—				
	p-value	< .001	< .001	0.002	0.054	—				
N	Pearson's r	0.657 ***	0.324 ***	0.690 ***	0.482 ***	0.240 *	—			
	p-value	< .001	< .001	< .001	< .001	0.015	—			
	Spearman's rho	0.661 ***	0.310 **	0.667 ***	0.487 ***	0.228 *	—			
	p-value	< .001	0.001	< .001	< .001	0.021	—			
SOZAKT	Pearson's r	0.340 ***	0.277 **	0.412 ***	0.559 ***	0.220 *	0.379 ***	—		
	p-value	< .001	0.005	< .001	< .001	0.026	< .001	—		
	Spearman's rho	0.363 ***	0.271 **	0.411 ***	0.510 ***	0.195 *	0.394 ***	—		
	p-value	< .001	0.006	< .001	< .001	0.049	< .001	—		
PSYKON	Pearson's r	0.467 ***	0.381 ***	0.569 ***	0.441 ***	0.297 **	0.640 ***	0.417 ***	—	
	p-value	< .001	< .001	< .001	< .001	0.002	< .001	< .001	—	
	Spearman's rho	0.451 ***	0.368 ***	0.582 ***	0.421 ***	0.279 **	0.639 ***	0.410 ***	—	
	p-value	< .001	< .001	< .001	< .001	0.004	< .001	< .001	—	
E	Pearson's r	-0.062	-0.124	-0.029	-0.177	-0.080	0.091	-0.449 ***	-0.202 *	—
	p-value	0.536	0.212	0.769	0.073	0.421	0.360	< .001	0.041	—
	Spearman's rho	-0.069	-0.131	-0.024	-0.194 *	-0.076	0.092	-0.439 ***	-0.204 *	—
	p-value	0.488	0.187	0.809	0.049	0.448	0.357	< .001	0.039	—

Note. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

2)Кореляційний аналіз схильності до співзалежності та сімейної ситуації, сили "Я", соціального становища, стилю виховання, рівня невротизму, соціальної активності, психофізичної конституції, рівня екстраверсії (від 19 до 35 років)

Таблиця 1

*Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та BIV у категорії від
19 до 35 років*

Correlation Matrix

		COD RES	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
COD RES	Pearson's r	—								
	p-value	—								
	Spearman's rho	—								
	p-value	—								
FAM	Pearson's r	0.137	—							
	p-value	0.255	—							
	Spearman's rho	0.164	—							
	p-value	0.172	—							
ICHSTK	Pearson's r	0.708 ***	0.125	—						
	p-value	< .001	0.298	—						
	Spearman's rho	0.719 ***	0.136	—						
	p-value	< .001	0.257	—						
SOZLAG	Pearson's r	0.389 ***	0.010	0.436 ***	—					
	p-value	< .001	0.933	< .001	—					
	Spearman's rho	0.405 ***	-0.075	0.454 ***	—					
	p-value	< .001	0.533	< .001	—					
ERZIEN	Pearson's r	0.116	0.748 ***	0.115	0.149	—				
	p-value	0.335	< .001	0.338	0.215	—				
	Spearman's rho	0.130	0.727 ***	0.117	0.078	—				
	p-value	0.280	< .001	0.330	0.520	—				
N	Pearson's r	0.714 ***	0.150	0.763 ***	0.378 **	0.138	—			
	p-value	< .001	0.211	< .001	0.001	0.251	—			
	Spearman's rho	0.734 ***	0.143	0.741 ***	0.371 **	0.130	—			
	p-value	< .001	0.235	< .001	0.001	0.279	—			
SOZAKT	Pearson's r	0.393 ***	0.210	0.457 ***	0.483 ***	0.125	0.347 **	—		
	p-value	< .001	0.079	< .001	< .001	0.299	0.003	—		
	Spearman's rho	0.357 **	0.180	0.470 ***	0.482 ***	0.079	0.329 **	—		
	p-value	0.002	0.134	< .001	< .001	0.511	0.005	—		
PSYKON	Pearson's r	0.588 ***	0.106	0.629 ***	0.502 ***	0.151	0.586 ***	0.384 ***	—	
	p-value	< .001	0.379	< .001	< .001	0.209	< .001	< .001	—	
	Spearman's rho	0.516 ***	0.068	0.629 ***	0.543 ***	0.132	0.557 ***	0.351 **	—	
	p-value	< .001	0.575	< .001	< .001	0.273	< .001	0.003	—	
E	Pearson's r	0.054	-0.053	-0.019	-0.108	0.056	0.107	-0.392 ***	-0.228	—

Correlation Matrix

	COD RES	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
p-value	0.654	0.660	0.878	0.371	0.643	0.374	< .001	0.056	—
Spearman's rho	0.069	-0.059	-0.037	-0.145	0.042	0.113	-0.390 ***	-0.236 *	—
p-value	0.570	0.627	0.758	0.228	0.729	0.348	< .001	0.047	—

Note. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3) Кореляційний аналіз схильності до співзалежності та сімейної ситуації, сили "Я", соціального становища, стилю виховання, рівня невротизму, соціальної активності, психофізичної конституції, рівня екстраверсії (від 19 до 22 років- покоління Z)

Таблиця 3

Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та ВІВ у категорії від 19 до 22 років- покоління Z

Correlation Matrix

		COD	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
COD	Spearman's rho	—								
	p-value	—								
FAM	Spearman's rho	0.418	—							
	p-value	0.121	—							
ICHSTK	Spearman's rho	0.462	0.228	—						

Correlation Matrix

		COD	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
	p-value	0.083	0.414	—						
SOZLAG	Spearman's rho	0.420	0.275	0.305	—					
	p-value	0.119	0.322	0.268	—					
ERZIEN	Spearman's rho	0.460	0.913 ***	0.258	0.225	—				
	p-value	0.085	< .001	0.353	0.421	—				
N	Spearman's rho	0.675 **	0.202	0.450	0.212	0.160	—			
	p-value	0.006	0.471	0.092	0.448	0.569	—			
SOZAKT	Spearman's rho	0.081	0.168	0.611 *	0.452	-0.048	0.183	—		
	p-value	0.774	0.551	0.016	0.091	0.865	0.513	—		
PSYKON	Spearman's rho	0.499	0.443	0.706 **	0.252	0.428	0.639 *	0.351	—	
	p-value	0.058	0.098	0.003	0.366	0.111	0.010	0.200	—	
E	Spearman's rho	0.165	-	-	-0.169	-0.155	0.212	-0.585 *	-0.089	—
	p-value	0.556	0.257	0.654	0.546	0.582	0.449	0.022	0.751	—

Note. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

4)Кореляційний аналіз схильності до співзалежності та сімейної ситуації, сили "Я", соціального становища, стилю виховання, рівня невротизму, соціальної активності, психофізичної конституції, рівня екстраверсії (від 23 до 37 років- покоління Y)

Таблиця 4

Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та ВІУ у категорії від 23 до 37 років- покоління Y

		COD	FAM	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E
COD	Spearman's rho	—								
	p-value	—								
FAM	Spearman's rho	0.276 **	—							
	p-value	0.004	—							
ICHSTK	Spearman's rho	0.569 ** *	0.275 **	—						
	p-value	< .00 1	0.004	—						
SOZLAG	Spearman's rho	0.458 ** *	0.233 *	0.498 ** *	—					
	p-value	< .00 1	0.017	< .00 1	—					
ERZIEN	Spearman's rho	0.281 **	0.768 ** *	0.275 **	0.180	—				
	p-value	0.004	< .00 1	0.005	0.066	—				
N	Spearman's rho	0.669 ** *	0.284 **	0.692 ** *	0.507 ** *	0.20 0 *	—			
	p-value	< .00 1	0.003	< .00 1	< .00 1	0.04 1	—			
SOZAKT	Spearman's rho	0.449 ** *	0.306 **	0.401 ** *	0.555 ** *	0.24 1 *	0.384 ** *	—		
	p-value	< .00 1	0.002	< .00 1	< .00 1	0.01 3	< .00 1	—		
PSYKON	Spearman's rho	0.459 ** *	0.354 ** *	0.583 ** *	0.444 ** *	0.26 9 *	0.623 ** *	0.395 ** *	—	
	p-value	< .00 1	< .00 1	< .00 1	< .00 1	0.00 6	< .00 1	< .00 1	—	
E	Spearman's rho	- 0.113	- 0.109	- 0.045	- 0.205 *	- 0.07 4	0.058	- ** 0.376 *	- * 0.271 *	—
	p-value	0.251	0.268	0.645	0.036	0.45 2	0.558	< .00 1	0.005	—

Note. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

5) Кореляційний аналіз схильності до співзалежності та сімейної ситуації, сили "Я", соціального становища, стилю виховання, рівня невротизму,

соціальної активності, психофізичної конституції, рівня екстраверсії (від 37 до 54 років- покоління Z).

Таблиця 5

Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та BIV у категорії від 37 до 54 років- покоління Z

Correlation Matrix

		COD	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E	FAM
COD	Spearman's rho	—								
	p-value	—								
ICHSTK	Spearman's rho	0.683 ** *	—							
	p-value	< .001	—							
SOZLAG	Spearman's rho	0.300 *	0.424 **	—						
	p-value	0.027	0.001	—						
ERZIEN	Spearman's rho	0.185	0.156	0.071	—					
	p-value	0.180	0.261	0.608	—					
N	Spearman's rho	0.753 ** *	0.757 ** *	0.345 *	0.204	—				
	p-value	< .001	< .001	0.011	0.138	—				
SOZAKT	Spearman's rho	0.290 *	0.478 ** *	0.405 **	0.040	0.388 **	—			
	p-value	0.033	< .001	0.002	0.773	0.004	—			
PSYKON	Spearman's rho	0.489 ** *	0.625 ** *	0.570 ** *	0.075	0.563 ** *	0.379 **	—		
	p-value	< .001	< .001	< .001	0.592	< .001	0.005	—		
E	Spearman's rho	0.135	0.027	-	0.138	0.156	- ** 0.440 *	-0.142	—	
	p-value	0.332	0.847	0.469	0.318	0.259	< .001	0.307	—	
FAM	Spearman's rho	0.183	0.106	-	0.714 ** *	0.196	0.132	-0.029	0.027	—
				0.138						

Correlation Matrix

	COD	ICHSTK	SOZLAG	ERZIEN	N	SOZAKT	PSYKON	E	FAM
p-value	0.185	0.446	0.321	< .001	0.155	0.343	0.835	0.846	—

Note. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

5) Кореляційний аналіз схильності до співзалежності по тесту Москаленко та результатів тесту профілю відносин

Таблиця 6

Кореляційний аналіз результатів по тесту Москаленко та Тесту профілю відносин

Correlation Matrix

		Деструктивна сверхзависимость (destructive ovcrdependenc)	Дисфункциональное отделение (dysfunctional detachment).	Здоровая зависимость (healthy dependency).	COD
Деструктивная сверхзависимость (destructive ovcrdependenc)	Pearson's r	—			
	p-value	—			
Дисфункциональное отделение (dysfunctional detachment).	Pearson's r	0.054	—		
	p-value	0.477	—		
Здоровая зависимость (healthy dependency).	Pearson's r	-0.377 ***	-0.202 **	—	
	p-value	< .001	0.007	—	

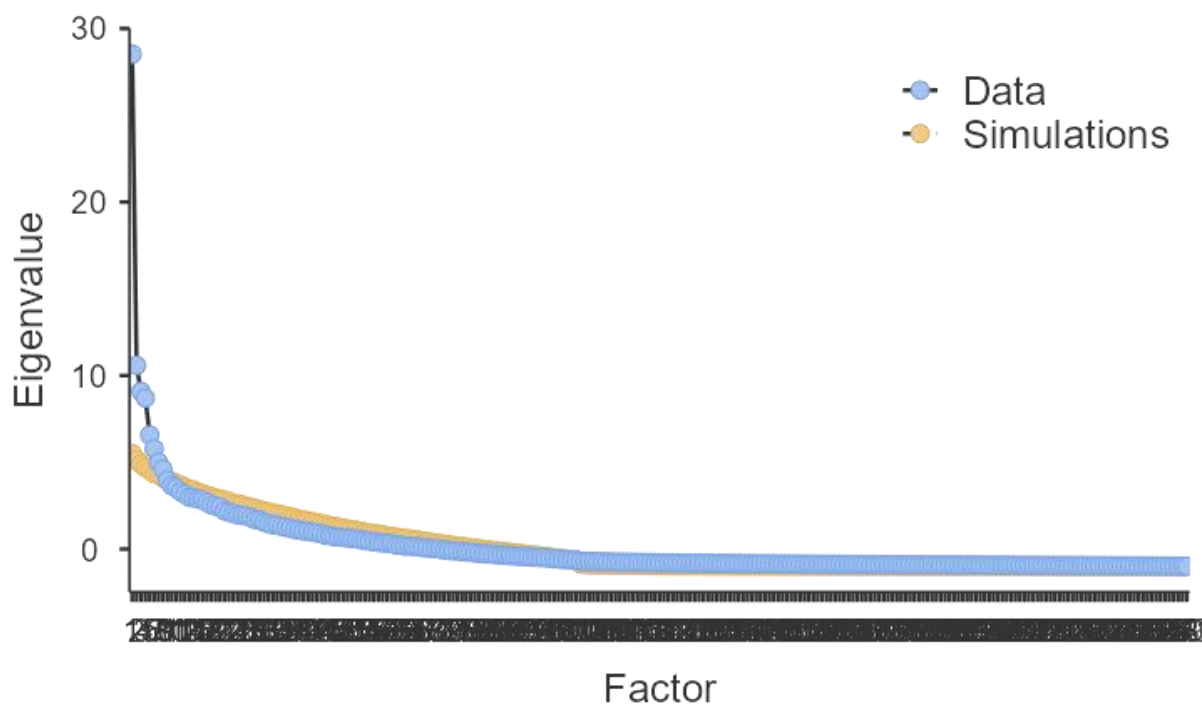
Correlation Matrix

		Деструктивная сверхзависимость (destructive ovcrdependecc)	Дисфункциональное отделение (dysfunctional detachment).	Здоровая зависимость (healthy dependency).	COD
COD	Pearson's r	0.677 ***	0.248 ***	-0.501 ***	—
	p-value	< .001	< .001	< .001	—

Note. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

ДОДАТОК Є

Результати факторного аналізу

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
C							0.725
D						0.331	0.822
E	0.377						0.700
F							0.794
G	0.659						0.579
H							0.808
I							0.771
J	0.368						0.690
K	0.358						0.746
L		0.596					0.553
M	0.424	0.325					0.548
N					0.428		0.608
O	0.422						0.525
P	0.352	0.334					0.627
Q	0.315	0.320					0.554
R	0.518						0.564
S				0.463			0.547
T				0.409			0.744
U	0.608						0.513
V	0.491	-0.311					0.588
W					0.305		0.853
X				0.414			0.779
Y	0.374						0.782
Z				0.392			0.780
AA		0.406					0.616
AB		0.618					0.552
AC		0.366					0.757
AD		0.349					0.836
AE							0.844
AF		0.656					0.564
AG		0.309					0.773
AH							0.846
AI							0.845
AJ		0.377					0.761

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
AK							0.875
AL		-0.393					0.791
AM		-0.479					0.750
AN	-0.489						0.745
AO							0.919
AP							0.701
AQ	-0.481			-0.336			0.497
AR		-0.332					0.767
AS							0.838
AT		-0.554					0.628
AU							0.832
AV					0.319		0.779
AW							0.708
AX	0.340						0.608
AY		0.336					0.762
AZ	0.398						0.696
BA				0.366			0.845
BB		0.335					0.753
BC				0.443			0.582
BD							0.744
BE	-0.518						0.558
BF				-0.326			0.738
BG							0.844
BH		0.307		0.502			0.542
BI		-0.311				0.320	0.725
BJ						0.654	0.537
BK							0.901
BL					0.342		0.750
BM					0.502		0.712
BN							0.841
BO					0.401		0.802
BP							0.888
BQ					0.307		0.791
BR							0.817

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
BS	0.436						0.750
BT							0.789
BU				0.334			0.768
BV	0.353			0.491			0.509
BW							0.814
BX				0.357	0.305		0.749
BY		0.319				0.345	0.605
BZ				-0.400			0.602
CA	-0.327						0.695
CB							0.851
CC		0.374		0.314			0.632
CD	0.303						0.713
CE						0.575	0.578
CF				-0.628			0.595
CG				-0.352			0.809
CH					0.509		0.701
CI							0.864
CJ					0.606		0.581
CK							0.797
CL							0.882
CM						0.310	0.663
CN				-0.464			0.766
CO	-0.358						0.849
CQ				0.544			0.610
CR				0.377			0.739
CS	0.338						0.792
CT		0.311				0.339	0.747
CU							0.840
CV						0.327	0.765
CW							0.798
CX							0.816
CY						0.340	0.724
CZ						0.678	0.417
DA				-0.325			0.834

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
DB							0.964
DC					0.560		0.635
DD	0.344				0.414		0.664
DE					0.417		0.751
DF							0.891
DG							0.847
DH					0.360		0.794
DI	0.345						0.748
DJ					0.425		0.581
DK							0.888
DL	0.374			0.394			0.516
DM		0.475			0.301		0.487
DN				0.515	0.467		0.459
DO	0.315						0.657
DP					0.426		0.689
DQ				0.302		0.455	0.597
DR							0.792
DS							0.875
DT						0.497	0.709
DU						0.642	0.586
DV				-0.433		0.479	0.607
DW					0.458		0.665
DX					0.369		0.757
DY	0.324						0.782
DZ					0.636		0.531
EA							0.837
EB	0.430						0.621
EC	0.489					0.402	0.449
ED	0.409						0.756
EE				0.356			0.712
EF	-0.627	0.355					0.548
EG				0.553			0.589
EH				0.365		0.383	0.571
EI				0.417			0.606

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
EJ							0.831
EK	-0.479						0.729
EL				-0.357			0.693
EM		0.353					0.653
EN		0.368	-0.399				0.717
EO					0.390		0.611
EP						0.649	0.536
EQ				-0.550			0.583
ER					0.364		0.799
ES							0.856
ET							0.850
EU	-0.307				0.539		0.583
EV			0.517				0.626
EW							0.801
EX			0.659				0.566
EY							0.912
EZ			0.663				0.513
FA			0.550				0.602
FB			0.433				0.804
FC			0.444				0.725
FD			0.344				0.790
FE			0.567				0.646
FF			0.708				0.500
FG			0.675				0.528
FH			0.402				0.769
FI			0.479				0.732
FJ			0.721				0.471
FK			0.648				0.582
FL			0.372				0.749
FM			0.499				0.709
FN			0.650				0.534
FO			0.411				0.754
FP			0.574				0.661
FQ			0.671				0.549

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
FR			0.508				0.650
FS			0.769				0.390
FT			0.474				0.718
FU			0.436				0.741
FV			0.532				0.630
FW			0.528				0.705
FX	0.301						0.709
FY	0.363						0.762
FZ	0.570						0.663
GA						0.355	0.761
GB							0.843
GC	0.478						0.592
GD				0.339			0.605
GE							0.781
GF	0.380					-0.316	0.671
GG	0.414						0.697
GH		0.350		0.476			0.587
GI				0.316			0.781
GJ							0.782
GK							0.690
GL		0.359					0.828
GN							0.803
GO							0.765
GP							0.802
GQ					0.378		0.751
GR		-0.300		0.350		0.402	0.562
GS		-0.326				0.426	0.558
GT							0.772
GU							0.772
GV				0.313		0.457	0.604
GW				0.481			0.649
GX		-0.579					0.673
GY		-0.346					0.707
GZ				0.317		0.308	0.763

Factor Loadings

	Factor						Uniqueness
	1	2	3	4	5	6	
HA	-0.310	-0.341				0.311	0.657
HB	0.687						0.488
HC	0.418						0.661
HD	0.672						0.537
HE							0.709
HF	0.302			0.380			0.681
HG	0.426						0.608
HH	0.447						0.696
HI	0.538						0.592
HJ							0.744
HK	0.405						0.794
HL	0.321						0.877
HM							0.836
HN							0.829
HO							0.870
HP							0.885
HQ							0.745
HR							0.880
HS							0.783
HT	0.317			0.337			0.603
HU		0.313					0.713
HV							0.960
HW	0.420						0.712
HX							0.770
HY							0.850
HZ		-0.373			0.356		0.636
IA		0.498					0.630
IB		0.461					0.780
IC		0.553					0.630
ID		0.425					0.722
IE				0.389			0.624
IF				0.310		-0.344	0.669
IG		0.306					0.806
CP							0.906

Factor Loadings

	Factor						
	1	2	3	4	5	6	Uniqueness
GM							0.874

Note. 'Minimum residual' extraction method was used in combination with a 'oblimin' rotation